הלכות סנהדרין והעונשין המסורין להם

משנה תורה לרמב״ם

geulaquiz.com

פרק א

א מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה לְמַנּוֹת שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל פֶּלֶךְ וּפֶלֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טז יח) "שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ". שׁוֹפְטִים אֵלּוּ הַדַּיָּנִים הַקְּבוּעִין בְּבֵית דִּין וּבַעֲלֵי דִינִין בָּאִים לִפְנֵיהֶם. שׁוֹטְרִים אֵלּוּ בַּעֲלֵי מַקֵּל וּרְצוּעָה וְהֵם עוֹמְדִים לִפְנֵי הַדַּיָּנִין הַמְסַבְּבִין בַּשָּׁווָקִים וּבָרְחוֹבוֹת וְעַל הַחֲנֻיּוֹת לְתַקֵּן הַשְּׁעָרִים וְהַמִּדּוֹת וּלְהַכּוֹת כָּל מְעַוֶּת וְכָל מַעֲשֵׂיהֶם עַל פִּי הַדַּיָּנִים וְכָל שֶׁיִּרְאוּ בּוֹ עִוּוּת דָּבָר מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין וְדָנִין אוֹתוֹ כְּפִי רִשְׁעוֹ:

ב אֵין אָנוּ חַיָּבִין לְהַעֲמִיד בָּתֵּי דִינִים בְּכָל פֶּלֶךְ וּפֶלֶךְ וּבְכָל עִיר וָעִיר אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד. אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ אֵינָן חַיָּבִין לְהַעֲמִיד בֵּית דִּין בְּכָל פֶּלֶךְ וּפֶלֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טז יח) "תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לִשְׁבָטֶיךָ":

ג כַּמָּה בָּתֵּי דִינִין קְבוּעִין יִהְיוּ בְּיִשְׂרָאֵל וְכַמָּה יִהְיֶה מִנְיָנָן. קוֹבְעִין בַּתְּחִלָּה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בַּמִּקְדָּשׁ. וְהוּא הַנִּקְרָא סַנְהֶדְרֵי גְּדוֹלָה. וּמִנְיָנָם שִׁבְעִים וְאֶחָד. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יא טז) "אֶסְפָה לִי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל" וּמֹשֶׁה עַל גַּבֵּיהֶן שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יא טז) "וְהִתְיַצַּבְתָּ שָׁם עִמָּךְ" הֲרֵי שִׁבְעִים וְאֶחָד. הַגָּדוֹל בְּחָכְמָה שֶׁבְּכֻלָּן מוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ רֹאשׁ עֲלֵיהֶן וְהוּא רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה וְהוּא שֶׁקּוֹרִין אוֹתוֹ הַחֲכָמִים נָשִׂיא בְּכָל מָקוֹם וְהוּא הָעוֹמֵד תַּחַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ. וּמוֹשִׁיבִין הַגָּדוֹל שֶׁבַּשִּׁבְעִים מִשְׁנֶה לָרֹאשׁ וְיוֹשֵׁב מִימִינוֹ וְהוּא הַנִּקְרָא אַב בֵּית דִּין וּשְׁאָר הַשִּׁבְעִים יוֹשְׁבִין לְפָנָיו כְּפִי שְׁנִיָּתָם וּכְפִי מַעֲלָתָם. כָּל הַגָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ בְּחָכְמָה יִהְיֶה קָרוֹב לַנָּשִׂיא מִשְּׁמֹאלוֹ יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ. וְהֵם יוֹשְׁבִין בִּכְמוֹ חֲצִי גֹּרֶן בְּעִגּוּל כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַנָּשִׂיא עִם אַב בֵּית דִּין רוֹאִין כֻּלָּן. וְעוֹד מַעֲמִידִין שְׁנֵי בָּתֵּי דִינִין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה אֶחָד עַל פֶּתַח הָעֲזָרָה וְאֶחָד עַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת. וּמַעֲמִידִין בְּכָל עִיר וָעִיר מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מֵאָה וְעֶשְׂרִים אוֹ יוֹתֵר סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה וְיוֹשֶׁבֶת בְּשַׁעַר הָעִיר שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ה טו) "וְהַצִּיגוּ בַשַּׁעַר מִשְׁפָּט". וְכַמָּה יִהְיֶה מִנְיָנָם עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה דַּיָּנִים וְהַגָּדוֹל בְּחָכְמָה שֶׁבְּכֻלָּן רֹאשׁ עֲלֵיהֶן וְהַשְּׁאָר יוֹשְׁבִין בְּעִגּוּל כְּמוֹ חֲצִי גֹּרֶן כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הָרֹאשׁ רוֹאֶה אֶת כֻּלָּן:

ד עִיר שֶׁאֵין בָּהּ מֵאָה וְעֶשְׂרִים מַעֲמִידִין בָּהּ שְׁלֹשָׁה דַּיָּנִים שֶׁאֵין בֵּית דִּין פָּחוּת מִשְּׁלֹשָׁה כְּדֵי שֶׁיְּהֵא בָּהֶן רֹב וּמְעוּט אִם הָיְתָה בֵּינֵיהֶן מַחְלֹקֶת בְּדִין מִן הַדִּינִין:

ה כָּל עִיר שֶׁאֵין בָּהּ שְׁנֵי חֲכָמִים גְּדוֹלִים אֶחָד רָאוּי לְלַמֵּד וּלְהוֹרוֹת בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ וְאֶחָד יוֹדֵעַ לִשְׁמֹעַ וְיוֹדֵעַ לִשְׁאל וּלְהָשִׁיב אֵין מוֹשִׁיבִין בָּהּ סַנְהֶדְרִין אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֲלָפִים מִיִּשְׂרָאֵל:

ו סַנְהֶדְרִין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁנַיִם אֵלּוּ אֶחָד רָאוּי לִשְׁמֹעַ וְאֶחָד רָאוּי לְלַמֵּד הֲרֵי זוֹ סַנְהֶדְרִין. הָיוּ בָּהּ שְׁלֹשָׁה הֲרֵי זוֹ בֵּינוֹנִית. הָיוּ בָּהּ אַרְבָּעָה יוֹדְעִים לְלַמֵּד הֲרֵי זוֹ סַנְהֶדְרֵי חֲכָמָה:

ז כָּל סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה מוֹשִׁיבִין לִפְנֵיהֶן שָׁלֹשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּכָל שׁוּרָה וְשׁוּרָה עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה אִישׁ. שׁוּרָה רִאשׁוֹנָה קְרוֹבָה לַסַּנְהֶדְרִין. וְשׁוּרָה שְׁנִיָּה לְמַטָּה הֵימֶנָּה. וּשְׁלִישִׁית לְמַטָּה הֵימֶנָּה. וְכָל שׁוּרָה וְשׁוּרָה יוֹשְׁבִין בָּהּ לְפִי מַעֲלָתָן בְּחָכְמָה:

ח אִם נֶחְלְקוּ הַסַּנְהֶדְרִין וְהֶצְרִכוּ לִסְמֹךְ אֶחָד לְהוֹסִיף עַל מִנְיָנָן סוֹמְכִין מִן הָרִאשׁוֹנָה גָּדוֹל שֶׁבָּהּ וְהָרִאשׁוֹן שֶׁבְּשׁוּרָה שְׁנִיָּה בָּא וְיוֹשֵׁב בְּסוֹף שׁוּרָה הָרִאשׁוֹנָה כְּדֵי לְמַלְאוֹת חֶסְרוֹנָהּ וְהָרִאשׁוֹן שֶׁבַּשְּׁלִישִׁית בָּא וְיוֹשֵׁב בְּסוֹף שׁוּרָה שְׁנִיָּה. וּבוֹרְרִין לָהֶן אֶחָד מִשָּׁאר הַקָּהָל וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בְּסוֹף שׁוּרָה שְׁלִישִׁית. וְכֵן אִם צָרְכוּ לִסְמֹךְ שֵׁנִי אוֹ שְׁלִישִׁי עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה הֵם עוֹשִׂים:

ט כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַנְהֶדְרִין יִהְיוּ שָׁם שְׁנֵי סוֹפְרֵי דַּיָּנִים עוֹמְדִין לִפְנֵיהֶם אֶחָד מִן הַיָּמִין וְאֶחָד מִן הַשְּׂמֹאל. אֶחָד כּוֹתֵב דִּבְרֵי הַמְחַיְּבִין וְאֶחָד כּוֹתֵב דִּבְרֵי הַמְזַכִּים:

י וְלָמָּה אֵין [מַעֲמִידִין] סַנְהֶדְרִין אֶלָּא בְּעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מֵאָה וְעֶשְׂרִים. כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מֵהֶן סַנְהֶדְרִין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה וְשֶׁל שִׁבְעִים וּשְׁלֹשָׁה וַעֲשָׂרָה בַּטְּלָנִין שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת. וּשְׁנֵי סוֹפְרִים וּשְׁנֵי חַזָּנִים וּשְׁנֵי בַּעֲלֵי דִינִין. וּשְׁנֵי עֵדִים וּשְׁנֵי זוֹמְמִין. וּשְׁנֵי זוֹמְמֵי זוֹמְמִין. וּשְׁנֵי גַּבָּאֵי צְדָקָה וְעוֹד אֶחָד כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֹשָׁה לְחֵלֶק צְדָקָה. וְרוֹפֵא אֻמָּן. וְלַבְלָר. וּמְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת. הֲרֵי מֵאָה וְעֶשְׂרִים:

פרק ב

א אֵין מַעֲמִידִין בְּסַנְהֶדְרִין בֵּין בִּגְדוֹלָה בֵּין בִּקְטַנָּה אֶלָּא אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּבְוֹנִים. מַפְלָגִין בְּחָכְמַת הַתּוֹרָה בַּעֲלֵי דֵּעָה מְרֻבָּה. יוֹדְעִים קְצָת מִשְּׁאָר חָכְמוֹת כְּגוֹן רְפוּאוֹת וְחֶשְׁבּוֹן וּתְקוּפוֹת וּמַזָּלוֹת וְאַצְטַגְנִינוּת וְדַרְכֵי הַמְעוֹנָנִים וְהַקּוֹסְמִים וְהַמְכַשְּׁפִים וְהַבַּלְעֲלֵי דֵעָה מְרֻבָּה. יוֹדְעִים קְצָת מִשְּׁאָר חָכְמוֹת כְּגוֹן רְפוּאוֹת וְחֶשְׁבּוֹן וּתְקוּפוֹת וּמַזָּלוֹת וְאַצְטַגְנִינוּת וְדַרְכֵי הַמְעוֹנְנִים וְהַקּוֹסְמִים וְהַמְכַשְּׁפִים וְהַבַּלְעֲלֵי דֵעָה מְרֻבָּה בַּעֲלֵי דֵעָה מְרֻבָּה. יוֹדְעִים קְצָת מִשְּׁאָר חָכְמוֹת כְּגוֹן רְפוּאוֹת וְחֶשְׁבּוֹן וּתְקוּפוֹת וּמַזָּלוֹת וְאַצְטַגְנִינוּת וְדַרְכֵי הַמְעוֹנְנִים וְהַקּוֹסְמִים וְהַמְכַשְּׁפִים וְהַבַּלְ

וְאֵין מַעֲמִידִין בְּסַנְהֶדְרִין אֶלָּא כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים הַמְיֻחָסִים הָרְאוּיִים לְהַשִּׂיא לְכְהֻנָּה. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יא טז) "וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ" בְּדוֹמִין לְךָ בְּחָכְמָה וּבְיִרְאָה וּבְיַחַס:

ב וּמִצְוָה לִהְיוֹת בְּסַנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז ט) "וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם". וְאִם לֹא מָצְאוּ אֲפִלּוּ הָיוּ כָּלָם יִשְׂרְאֵלִים חֲרֵי זֶה מֻתָּר:

ג אֵין מַעֲמִידִין בְּכָל הַסַּנְהֶדְרִין לֹא זָקֵן מֻפְלָג בְּשָׁנִים וְלֹא סָרִיס מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אַכְזָרִיּוּת. וְלֹא מִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רַחֲמָן:

ד וְאֵין מוֹשִׁיבִין מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּסַנְהֶדְרִין שֶׁאָסוּר לַחְלֹק עָלָיו וְלַמְרוֹת אֶת דְּבָרוֹ. אֲבָל מוֹשִׁיבִין כֹּהֵן גָּדוֹל אִם הָיָה רָאוּי בְּחָכְמָה:

ה מַלְכֵי בֵּית דָּוִד אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָם בְּסַנְהֶדְרִין יוֹשְׁבִין וְדָנִים הֵם אֶת הָעָם. וְדָנִים אוֹתָם אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶן דִּין. אֲבָל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֵין דָּנִין וְאֵין דָּנִין אוֹתָם לְפִי שֶׁאֵין נִכְנָעִים לְדִבְרֵי תוֹרָה שֶׁמָּא תָּבוֹא מֵהֶן תַּקָּלָה:

ו כְּשֵׁם שֶׁבֵּית דִּין מְנַקִּין בְּצֶדֶק כָּךְ צְרִיכִין לִהְיוֹת מְנַקִּין מִכָּל מוּמֵי הַגּוּף. וְצָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל וְלִבְדֹּק וּלְחַפֵּשׂ שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּן בַּעֲלֵי שֵׂיבָה. בַּעֲלֵי קוֹמָה. בַּעֲלֵי מַרְאֶה. נְבוֹנֵי לַחַשׁ. וְשֶׁיִּדְעוּ בְּרֹב הַלְּשׁוֹנוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא סַנְהֶדְרִין שׁוֹמַעַת מִפִּי הַתַּרְגְּמָן:

ז בֵּית דִּין שֶׁל שִׁלְשָׁה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְדַקְדְּקִין בָּהֶן בְּכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בְּכָל אֶחָד מֵהֶן שִׁבְעָה דְּבָרִים וְאֵלּוּ הֵן. חָכְמָה. וַעֲנָוָה. וְיִרְאָה. וְשִׂנְאַת מָמוֹן. וְאַהֲבַת הָאֱמֶת. וְאַהֲבַת הַבְּרִיּוֹת לָהֶן. וּבַעֲלֵי שֵׁם טוֹב. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים מְפֹרָשִׁין הֵן בַּתּוֹרָה. חֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דברים א יג) "אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבֹנִים" חֲרֵי בַּעֲלֵי חָכְמָה אָמוּר. (דברים א יג) "וְיֹדְעִים לִשְׁבְטֵיכֶם" אֵלּוּ שֶׁרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה מֵהֶם. וּבַמֶּה יִהְיוּ אֲהוּבִים לַבְּרִיּוֹת בִּזְמַן שֶׁיִּהְיוּ בַּעֲלֵי עַיִן טוֹבָה. וְנֶפֶשׁ שְׂפָלָה. וְחָבְרָתָן טוֹבָה. וְדִבּוּרָן וּמַשָּׂאָן בְּנַחַת עִם הַבְּרִיּוֹת. וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר (שמות יח כא) "אַנְשֵׁי חַיִל" אֵלּוּ שֶׁהֵן גִּבּוֹרִים בְּמִצְוֹת וּמְדַקְדְּקִים עַל עַצְמָם וְכוֹבְשִׁין אֶת יִצְרָן עַד שֶׁלֹּא יְהֵא לָהֶן שׁוּם גְּנַאי וְלֹא שֵׁם רַע וְיֵהָא פְּרָקָן נָאֶה. וּבִכְלַל אַנְשֵׁי חַיִל שֶׁיִּהְיֶה לָהֶן לֵב אַמִּיץ לְהַצִּיל עָשׁוּק מִיַּד עוֹשְׁקוֹ כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ב יז) "וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיּוֹשִׁעָן". וּמָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָנָו אַף כָּל דַּיָּן צָרִיךְ לִהְיוֹת עָנָו. (שמות יח כא) "יִרְאֵי אֱלֹהִים" כְּמַשְׁמָעוֹ. (שמות יח כא) "שֹׂנְאֵי בָצַע" אַף מָמוֹן שֶׁלָּהֶם אֵינָן נִבְהָלִין עָלָיו. וְלֹא רוֹדְפִין לְקַבֵּץ הַמָּמוֹן. שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא נִבְהָל לַהוֹן חֶסֶר יְבוֹאֻנּוּ. (שמות יח כא) "אַנְשֵׁי אֱמֶת" שֶׁיִּהְיוּ רוֹדְפִין אַחַר הָאֱמֶת מֵחֲמַת עַצְמָן בְּדַעְתָּן. אוֹהֲבִין אֶת הָאֱמֶת וְשׂוֹנְאִין אֶת הֶחָמָס וּבוֹרְחִין מִכָּל מִינֵי הֶעָוֶל:

ח אָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁמִּבֵּית דִּין הַגָּדוֹל הָיוּ שׁוֹלְחִים בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבוֹדְקִין כָּל מִי שֶׁיִּמְצָאוּהוּ חָכָם וִירֵא חָטָא וְעָנָו וְשָׁפוּי וּפְרָקוֹ נָאֶה וְרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימֶנּוּ. עוֹשִׂין אוֹתוֹ דַּיָּן בְּעִירוֹ. וּמִשָּׁם מַעֲלִין אוֹתוֹ לְפֶתַח הַר הַבַּיִת וּמִשָּׁם מַעֲלִין אוֹתוֹ לְפֶתַח הָעֲזָרָה. וּמִשָּׁם מַעֲלִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל:

ט בֵּית דִּין שֶׁל שִׁלְשָׁה שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן גֵּר חֲרֵי זֶה פָּסוּל. עַד שֶׁתִּהְיֶה אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. הָיָה אֶחָד מַמְזֵר אֲפִלּוּ שְׁלָשְׁתָּן מַמְזֵרִים חֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִין לָדוּן. וְכֵן אִם הָיָה כָּל אֶחָד מֵהֶם סוּמָא בְּאֶחָד מֵעֵינָיו כָּשֵׁר מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּסַנְהֶדְרִין. אֲבָל הַסּוּמָא בִּשְׁתֵּי עֵינָיו פָּסוּל לַכֹּל:

י אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בֵּית דִּין פָּחוֹת מִשְּׁלשָׁה מֻתָּר לְאֶחָד לָדוּן מִן הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט טו) "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ". וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים עַד שֶׁיִּהְיוּ שִׁלשָׁה. וּשְׁנַיִם שֶׁדָּנוּ אֵין דִּינֵיהֶן דִּין:

יא אֶחָד שֶׁהָיָה מֻמְחֶה לָרַבִּים אוֹ שֶׁנָּטַל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין חֲרֵי זֶה מֻתָּר לוֹ לָדוּן יְחִידִי אֲבָל אֵינוֹ חָשׁוּב בֵּית דִּין. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֻתָּר מִצְוַת חֲכָמִים הוּא שֶׁמּוֹשִׁיב עִמּוֹ אֲחֵרִים שֶׁחֲרֵי אָמְרוּ אַל תְּהִי דָּן יְחִידִי שֶׁאֵין דָּן יְחִידִי אֶלָּא אֶחָד:

יב יֵשׁ לְאָדָם לַעֲשׂוֹת דִּין לְעַצְמוֹ אִם יֵשׁ בְּיָדוֹ כֹּחַ הוֹאִיל וְכַדַּת וְכַהֲלָכָה הוּא עוֹשֶׂה אֵינוֹ חַיָּב לִטְרֹחַ וְלָבוֹא לְבֵית דִּין אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם הֶפְסֵד בִּנְכָסָיו אֶלּוּ נִתְאַחֵר וּבָא לְבֵית דִּין. לְפִיכָךְ אִם קִבֵּל עָלָיו בַּעַל דִּינוֹ וֶהֱבִיאוֹ לְבֵית דִּין וְדָרְשׁוּ וּמָצְאוּ שֶׁעָשָׂה כַּהֲלָכָה וְדִין אֱמֶת דָּן לְעַצְמוֹ אֵין סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ:

יג אַף עַל פִּי שֶׁבֵּית דִּין שֶׁל שִׁלשָׁה בֵּית דִּין שָׁלֵם הוּא כָּל זְמַן שֶׁהֵן רַבִּים חֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. וּמוּטָב שֶׁיֵּחָתֵךְ הַדִּין בְּאַחַד עָשָׂר יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה וּצְרִיכִין שֶׁיִּהְיוּ הַיּוֹשְׁבִים כֻּלָּם שָׁם בְּבֵית דִּין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וּרְאוּיִין:

יד וְאָסוּר לְאָדָם חָכָם שֶׁיֵּשֵׁב בַּדִּין עַד שֶׁיֵּדַע עִם מִי יֵשֵׁב שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ עִם אֲנָשִׁים שֶׁאֵינָן הֲגוּנִים וְנִמְצָא בְּכְלַל קֶשֶׁר בּוֹגְדִים לֹא בְּכְלַל בֵּית דִּין:

פרק ג

א עַד אֵימָתַי יוֹשְׁבִין הַדַּיָּנִים בְּדִין. סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה וּבֵית דִּין שֶׁל שִׁלשָׁה יוֹשְׁבִין מֵאַחַר תְּפִלַּת הַשַּׁחַר עַד סוֹף שֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם. אֲבָל בֵּית דִּין הַגָּדוֹל הָיוּ יוֹשְׁבִין מִתָּמִיד שֶׁל שַׁחַר עַד תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. וּבְשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים הָיוּ יוֹשְׁבִין בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁבְּהַר הַבַּיִת:

ב אֵין בֵּית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד צְרִיכִין שֶׁיִּהְיוּ יוֹשְׁבִין כֻּלָּן כְּאֶחָד בְּמָקוֹמָן שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ. אֶלָּא בְּעֵת שֶׁיִּהוּ צְרִיכִין לְהִתְקַבֵּץ מִתְקַבְּצִין כֻּלָּן. וּבִשְׁאָר הָעִתּוֹת כָּל מִי שֶׁהָיָה לוֹ עֵסֶק יֵצֵא לַעֲשׂוֹת חֻפְצוֹ וְחוֹזֵר וְהוּא שֶׁלֹּא יִפְחֲתוּ מֵעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה יוֹשְׁבִין תָּמִיד כָּל זְמַן יְשִׁיבָתָן. הֲצָרַךְ אֶחָד מֵהֶן לָצֵאת הֲרֵי זֶה מִסְתַּכֵּל בַּחֲבֵרָיו הַנִּשְׁאָרִים אִם יִשְׁאֲרוּ שָׁם עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה יֵצֵא וְאִם לָאו לֹא יֵצֵא עַד שֶׁיָּבוֹא אַחֵר׃

ג אֵין מַתְחִילִין אֶת הַדִּינִין בַּלַּיְלָה. מִפְּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁהַדִּינִין כִּנְגָעִים שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא ה) "כָּל רִיב וְכָל נֶגַע" מָה רְאִיַּת נְגָעִים בַּיּוֹם בְּלֹבֶד אַף הַדִּינִין בַּיּוֹם בְּלֹבֶד׃

ד וְכֵן אֵין מְקַבְּלִין עֵדוּת וְאֵין מְקַיְּמִין שְׁטָרוֹת בַּלַּיְלָה. וּבְדִינֵי מָמוֹנוֹת אִם הִתְחִילוּ בַּיּוֹם מַתָּר לִגְמֹר הַדִּין בַּלַּיְלָה׃

ה הַנְּחָלוֹת כְּדִינִין שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן לְחֻקַּת מִשְׁפָּט. לְפִיכָךְ אֵין מַפִּילִין נְחָלוֹת בַּלַּיְלָה׃

ו שְׁנַיִם שֶׁנִּכְנְסוּ לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלֶה וְצִוָּה בְּפְנֵיהֶם. כּוֹתְבִים וְאֵין עוֹשִׂים דִּין. וְאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה רָצוּ כּוֹתְבִין רָצוּ עוֹשִׂין דִּין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בַּיּוֹם. אֲבָל בַּלַּיְלָה כּוֹתְבִין וְאֵין עוֹשִׂין דִּין׃

ז כָּל בֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא הָגוּן שְׁכִינָה עִמָּהֶם. לְפִיכָךְ צְרִיכִין הַדַּיָּנִים לֵישֵׁב בְּאֵימָה וְיִרְאָה וַעֲטִיפָה וְכֹבֶד רֹאשׁ וְאָסוּר לְהָקֵל רֹאשׁ אוֹ לְשָׂחֵק אוֹ לְסַפֵּר בְּשִׂיחָה בְּטֵלָה בְּבֵית דִּין אֶלָּא בְּדִבְרֵי תוֹרָה וְחָכְמָה׃

ח כָּל סַנְהֶדְרִין אוֹ מֶלֶךְ אוֹ רֹאשׁ גּוֹלָה שֶׁהֶעֱמִידוּ לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל דַּיָּן שֶׁאֵינוֹ הָגוּן וְאֵינוֹ חָכָם בְּחָכְמַת הַתּוֹרָה וְרָאוּי לִהְיוֹת דַּיָּן. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא כֻּלּוֹ מַחֲמַדִּים וְיֵשׁ בּוֹ טוֹבוֹת אֲחֵרוֹת הֲרֵי זֶה שֶׁהֶעֱמִידוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה. שֶׁנֶּאֱמַר לֹא תַכִּירוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁזֶּה מְדַבֵּר כְּנֶגֶד הַמְמֻנֶּה לְהוֹשִׁיב דַּיָּנִין. אָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁמָּא תֹּאמַר אִישׁ פְּלוֹנִי נָאֶה אוֹשִׁיבֶנּוּ דַּיָּן. אִישׁ פְּלוֹנִי גִּבּוֹר אוֹשִׁיבֶנּוּ דַּיָּן. אִישׁ פְּלוֹנִי קָרוֹבִי אוֹשִׁיבֶנּוּ דַּיָּן. אִישׁ פְּלוֹנִי יוֹדֵעַ בְּכָל לָשׁוֹן אוֹשִׁיבֶנּוּ דַּיָּן. נִמְצָא מְזַכֶּה אֶת הַחַיָּב וּמְחַיֵּב אֶת הַזַּכַּאי לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָשָׁע אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ. לְכָךְ נֶאֱמַר (דברים א יז) "לֹא תַכִּירוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט". וְעוֹד אָמְרוּ כָּל הַמַּעֲמִיד לְיִשְׂרָאֵל דַּיָּן שֶׁאֵינוֹ הָגוּן כְּאִלּוּ הֵקִים מַצֵּבָה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טז כב) "וְלֹא תָקִים לְךָ מַצֵּבָה אֲשֶׁר שָׂנֵא ה' אֱלֹהֶיךָ". וּבְמָקוֹם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים כְּאִלּוּ נָטַע אֲשֵׁרָה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טז כא) "לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה כָּל עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ". וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמִים (שמות כ כ) "לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף" אֱלוֹהַּ הַבָּא בִּשְׁבִיל כֶּסֶף וְזָהָב זֶה הַדַּיָּן שֶׁמְּנוּהוּ מִפְּנֵי עָשְׁרוֹ בִּלְבַד׃

ט כָּל דַּיָּן שֶׁנָּתַן מָמוֹן כְּדֵי שֶׁיִּתְמַנֶּה אָסוּר לַעֲמֹד מִפָּנָיו. וְצִוּוּ חֲכָמִים לְהָקֵל אוֹתוֹ וּלְזַלְזֵל בּוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁהַטַּלִּית שֶׁמִּתְעַטֵּף בָּהּ תְּהִי בְּעֵינֶיךָ כְּמִרְדַּעַת שֶׁל חֲמוֹר׃

י כָּךְ הָיָה דֶּרֶךְ חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים בּוֹרְחִין מִלְּהִתְמַנּוֹת. וְדוֹחֲקִין עַצְמָן הַרְבֵּה שֶׁלֹּא יֵשְׁבוּ בַּדִּין עַד שֶׁיִּדְּעוּ שֶׁאֵין שָׁם רָאוּי כְּמוֹתָם וְשֶׁאִם יִמָּנְעוּ מִן הַדִּין תִּתְקַלְקֵל הַשּׁוּרָה. אַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיוּ יוֹשְׁבִין בַּדִּין אֶלָּא עַד שֶׁמַּכְבִּידִין עֲלֵיהֶם אֶת הָעָם וְהַזְּקֵנִים וּפוֹצְרִים בָּהֶן׃

פרק ד

א אֶחָד בֵּית דִּין הַגָּדוֹל וְאֶחָד סַנְהֶדְרִין קְטַנָּה אוֹ בֵּית דִּין שֶׁל שִׁלְשָׁה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה אֶחָד מֵהֶן סָמוּךְ מִפִּי הַסָּמוּךְ. וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ סָמַךְ יְהוֹשֻׁעַ בְּיָד שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כז כג) "וַיִּסְמֹךְ אֶת יָדָיו עָלָיו וַיְצַוֵּהוּ". וְכֵן הַשִּׁבְעִים זְקֵנִים מֹשֶׁה רַבֵּנוּ סְמָכָם וְשָׁרְתָה עֲלֵיהֶן שְׁכִינָה. וְאוֹתָן הַזְּקֵנִים סָמְכוּ לַאֲחֵרִים וַאֲחֵרִים לַאֲחֵרִים וְנִמְצְאוּ הַסְּמוּכִין אִישׁ מִפִּי אִישׁ עַד בֵּית דִּינוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ וְעַד בֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ. וְאֶחָד הַנִּסְמָךְ מִפִּי הַנָּשִׂיא אוֹ מִפִּי אֶחָד מִן הַסְּמוּכִין אֲפִלּוּ לֹא הָיָה אוֹתוֹ סְמוּךְ בַּסַּנְהֶדְרִין מֵעוֹלָם׃

ב וְכֵיצַד הִיא הַסְּמִיכָה לְדוֹרוֹת. לֹא שֶׁיִּסְמְכוּ יְדֵיהֶן עַל רֹאשׁ הַזָּקֵן אֶלָּא שֶׁקּוֹרִין לוֹ רַבִּי וְאוֹמְרִים לוֹ הֲרֵי אַתְּ סָמוּךְ וְיֵשׁ לְךָ רְשׁוּת לָדוּן אֲפִלּוּ דִּינֵי קְנָסוֹת׃

ג וְאֵין סוֹמְכִין סְמִיכָה שֶׁהִיא מִנּוּי הַזְּקֵנִים לְדַיָּנוּת אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הָאֶחָד מֵהֶן סָמוּךְ מִפִּי אֲחֵרִים כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ׃

ד אֵין קָרוּי אֱלֹהִים אֶלָּא בֵּית דִּין שֶׁנִּסְמַךְ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלֹבֶד וְהֵם הָאֲנָשִׁים הַחֲכָמִים הָרְאוּיִין לָדוּן שֶׁבָּדְקוּ אוֹתָן בֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמִנּוּ אוֹתָם וְסָמְכוּ אוֹתָן׃

ה בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה כָּל מִי שֶׁנִּסְמַךְ סוֹמֵךְ לְתַלְמִידָיו. וַחֲכָמִים חָלְקוּ כָּבוֹד לְהִלֵּל הַזָּקֵן וְהִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יְהֵא אָדָם נִסְמָךְ אֶלָּא בִּרְשׁוּת הַנָּשִׂיא. וְשֶׁלֹּא יְהֵא הַנָּשִׂיא סוֹמֵךְ אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה אַב בֵּית דִּין עִמּוֹ. וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה אַב בֵּית דִּין סוֹמֵךְ אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה הַנָּשִׂיא עִמּוֹ. אֲבָל שְׁאָר הַחֲבוּרָה יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶם לִסְמֹךְ בִּרְשׁוּת הַנָּשִׂיא. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ שְׁנַיִם עִמּוֹ שֶׁאֵין סְמִיכָה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה׃

ו אֵין סוֹמְכִין זְקֵנִים בְּחוּצָה לָאָרֶץ וְאַף עַל פִּי שֶׁאִלּוּ הַסּוֹמְכִין נִסְמְכוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲפִלּוּ הָיוּ הַסּוֹמְכִין בָּאָרֶץ וְהַנִּסְמָךְ חוּצָה לָאָרֶץ אֵין סוֹמְכִין. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָיוּ הַסּוֹמְכִין בְּחוּצָה לָאָרֶץ וְהַנִּסְמָכִין בָּאָרֶץ. הָיוּ שְׁנֵיהֶם בָּאָרֶץ סוֹמְכִין אוֹתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ עִם הַסְּמוּכִים בְּמָקוֹם אֶחָד. אֶלָּא שׁוֹלְחִין לוֹ אוֹ כוֹתְבִין לוֹ שֶׁהוּא סָמוּךְ וְנוֹתְנִין לוֹ רְשׁוּת לָדוּן דִּינֵי קְנָסוֹת הוֹאִיל וּשְׁנֵיהֶם בָּאָרֶץ. וְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי מִצְרַיִם רְאוּיָה לִסְמִיכָה׃

ז יֵשׁ לַסּוֹמְכִין לִסְמֹךְ אֲפִלּוּ מֵאָה בְּפַעַם אַחַת. וְדָוִד הַמֶּלֶךְ סָמַךְ שְׁלֹשִׁים אֶלֶף בְּיוֹם אֶחָד׃

ח וְיֵשׁ לָהֶן לְמַנּוֹת כָּל מִי שֶׁיִּרְצוּ לְדָרִים יְחִידִים. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לְכָל הַדְּבָרִים. כֵּיצַד. חָכָם מֻפְלָא שֶׁרָאוּי לְהוֹרוֹת לְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ יֵשׁ לְבֵית דִּין לִסְמֹךְ אוֹתוֹ וְלִתֵּן לוֹ רְשׁוּת לָדוּן וְלֹא לְהוֹרוֹת בְּאִסּוּר וְהֶתֵּר. אוֹ יִתְּנוּ לוֹ רְשׁוּת בְּאִסּוּר וְהֶתֵּר וְלֹא לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת. אוֹ יִתְּנוּ רְשׁוּת לָזֶה וְלָזֶה אֲבָל לֹא לָדוּן דִּינֵי קְנָסוֹת. אוֹ לָדוּן דִּינֵי קְנָסוֹת אֲבָל לֹא לְהַתִּיר בְּכוֹרוֹת בְּמוּמִין. אוֹ יִתְּנוּ לוֹ רְשׁוּת לְהַתִּיר נְדָרִים בִּלְבַד אוֹ לִרְאוֹת כְּתָמִים. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן׃

ט וְכֵן יֵשׁ לַסּוֹמְכִין לִתֵּן רְשׁוּת עַד זְמַן וְלוֹמַר לַנִּסְמָךְ יֵשׁ לְךָ רְשׁוּת לָדוּן אוֹ לְהוֹרוֹת עַד שֶׁיָּבוֹא הַנָּשִׂיא לְכָאן. אוֹ כָּל זְמַן שֶׁאֵין אַתָּה עִמָּנוּ בַּמְּדִינָה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה׃

י חָכָם מֻפְלָא שֶׁהוּא סוּמָא בְּעֵינוֹ אַחַת אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רָאוּי לְדִינֵי מָמוֹנוֹת אֵין סוֹמְכִין אוֹתוֹ לְדִינֵי מָמוֹנוֹת מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְכָל הַדְּבָרִים. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה׃

יא וְהֵרֵי שֶׁלֹּא הָיָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶלָּא סוֹמֵךְ אֶחָד מוֹשִׁיב שְׁנַיִם בְּצִדּוֹ וְסוֹמֵךְ שִׁבְעִים כְּאֶחָד אוֹ זֶה אַחַר זֶה וְאַחַר כָּךְ יַעֲשֶׂה הוּא וְהַשִּׁבְעִים בֵּית דִּין הַגָּדוֹל וְיִסְמְכוּ בָּתֵּי דִינִין אֲחֵרִים. נִרְאִין לִי הַדְּבָרִים שֶׁאִם הִסְכִּימוּ כָּל הַחֲכָמִים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְמַנּוֹת דַּיָּנִים וְלִסְמֹךְ אוֹתָם הֵרֵי אֵלּוּ סְמוּכִים וְיֵשׁ לָהֶן לָדוּן דִּינֵי קְנָסוֹת וְיֵשׁ לָהֶן לִסְמֹךְ לַאֲחֵרִים. אִם כֵּן לָמָּה הָיוּ הַחֲכָמִים מִצְטַעֲרִין עַל הַסְּמִיכָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבָּטְלוּ דִּינֵי קְנָסוֹת מִיִּשְׂרָאֵל. לְפִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְפֻזָּרִין וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּסְכְּמוּ כֻּלָּן. וְאִם הָיָה שָׁם סָמוּךְ מִפִּי סָמוּךְ אֵינוֹ צָרִיךְ דַּעַת כֻּלָּן אֶלָּא דַּיָּן דִּינֵי קְנָסוֹת לַכֹּל שֶׁהֵרֵי נִסְמַךְ מִפִּי בֵּית דִּין. וְהַדָּבָר צָרִיךְ הֶכְרֵעַ׃

יב בֵּית דִּין שֶׁנִּסְמְכוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיָצְאוּ חוּצָה לָאָרֶץ הֵרֵי הֵם דָּנִים דִּינֵי קְנָסוֹת בְּחוּצָה לָאָרֶץ כְּדֶרֶךְ שֶׁדָּנִים בָּאָרֶץ. שֶׁסַּנְהֶדְרִין נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ סְמוּכִים׃

יג רָאשֵׁי גָּלֻיּוֹת שֶׁבְּבָבֶל בִּמְקוֹם מֶלֶךְ הֵן עוֹמְדִים. וְיֵשׁ לָהֶן לְרַדּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל מָקוֹם וְלָדוּן עֲלֵיהֶן בֵּין רָצוּ בֵּין לֹא רָצוּ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מט י) ״לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיהוּדָה״ אֵלּוּ רָאשֵׁי גָּלֻיּוֹת שֶׁבְּבָבֶל׃

יד וְכָל דַּיָּן הָרָאוּי לָדוּן שֶׁנָּתַן לוֹ רֹאשׁ גָּלוּת רְשׁוּת לָדוּן יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לָדוּן בְּכָל הָעוֹלָם אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָצוּ בַּעֲלֵי דִינִין בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ דָּן דִּינֵי קְנָסוֹת. וְכָל דַּיָּן הָרָאוּי לָדוּן שֶׁנָּתְנוּ לוֹ בֵּית דִּין שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רְשׁוּת לָדוּן יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לָדוּן בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבַעֲיָרוֹת הָעוֹמְדוֹת עַל הַגְּבוּלִים אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָצוּ בַּעֲלֵי דִינִין. אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ אֵין רְשׁוּתָן מוֹעֶלֶת לוֹ לָכוֹף אֶת בַּעֲלֵי דִינִין. אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לָדוּן דִּינֵי קְנָסוֹת בְּחוּצָה לָאָרֶץ אֵינוֹ דָּן אֶלָּא לְמִי שֶׁרוֹצֶה לָדוּן אֶצְלוֹ. אֲבָל לָכוֹף אֶת בַּעֲלֵי דִינִין וְלָדוּן לָהֶם אֵין לוֹ רְשׁוּת עַד שֶׁיִּטֹּל רְשׁוּת מֵרֹאשׁ גָּלוּת׃

טו מִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָדוּן מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ הָגוּן שֶׁעָבַר רֹאשׁ גָּלוּת וְנָתַן לוֹ רְשׁוּת אוֹ שֶׁטָּעוּ בֵּית דִּין וְנָתְנוּ לוֹ רְשׁוּת אֵין הָרְשׁוּת מוֹעֶלֶת לוֹ כְּלוּם עַד שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי. שֶׁהַמַּקְדִּישׁ בַּעַל מוּם לַמִּזְבֵּחַ אֵין הַקְּדֻשָּׁה חָלָה עָלָיו׃

פרק ה

א אֵין מַעֲמִידִין מֶלֶךְ אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד. וְאֵין עוֹשִׂין סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה לְכָל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט וּלְכָל עִיר וְעִיר אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד. וְאֵין דָּנִין לֹא אֶת הַשֵּׁבֶט שֶׁהֻדַּח כֵּלּוֹ וְלֹא אֶת נָבִיא הַשֶּׁקֶר וְלֹא אֶת כֹּהֵן גָּדוֹל בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל. אֲבָל דִּינֵי מָמוֹנוֹת [שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל] בִּשְׁלֹשָׁה. וְכֵן אֵין עוֹשִׂין זָקֵן מַמְרֵא וְלֹא עוֹשִׂין עִיר הַנִּדַּחַת וְלֹא מַשְׁקִין אֶת הַסּוֹטָה אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל. וְאֵין מוֹסִיפִין עַל הָעִיר וְעַל הָעֲזָרוֹת וְלֹא מוֹצִיאִין לְמִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת וְלִמְדִידַת הֶחָלָל אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין הַגָּדוֹל. שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יח כב) ״כָּל הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ״׃

ב אֵין דָּנִין דִּינֵי נְפָשׁוֹת בְּפָחוֹת מֵעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה שֶׁהֵן סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה בֵּין דִּינֵי נְפָשׁוֹת שֶׁל אָדָם בֵּין דִּינֵי נְפָשׁוֹת שֶׁל בְּהֵמָה. לְפִיכָךְ אֵין דָּנִין שׁוֹר הַנִּסְקָל וְלֹא הַבְּהֵמָה הַנִּרְבַּעַת אוֹ הָרוֹבֵעַ אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. אֲפִלּוּ אֲרִי וְדֹב וּבַרְדְּלָס שֶׁהֵן בְּנֵי תַּרְבּוּת וְיֵשׁ לָהֶן בְּעָלִים שֶׁהֲמִיתוּ מִיתָתָן בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. אֲבָל נָחָשׁ שֶׁהֲמִית אֶחָד הוֹרֵג אוֹתוֹ׃

ג הַמּוֹצִיא שֵׁם רַע אֵין דָּנִין אוֹתוֹ תְּחִלָּה אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בְּדִינוֹ צַד דִּינֵי נְפָשׁוֹת שֶׁמָּא יִהְיֶה הַדָּבָר אֱמֶת וְתִפָּקֵל הַבַּת. לֹא נֶאֱמְנוּ דִּבְרֵי הַבַּעַל וּבָא הָאָב לְתָבְעוֹ בְּקִנָּס דִּינוֹ בִּשְׁלֹשָׁה. וּמִנַּיִן שֶׁאֵין דָּנִין דִּינֵי נְפָשׁוֹת אֶלָּא בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. אַף עַל פִּי שֶׁדִּבְרֵי קַבָּלָה הֵן הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (במדבר לה כד) "וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה" (במדבר לה כה) "וְהִצִּילוּ הָעֵדָה" עֵדָה שׁוֹפֶטֶת וְעֵדָה מַצֶּלֶת. עֵדָה שׁוֹפֶטֶת וְהֵן הַמְחַיְּבִין. וְעֵדָה מַצֶּלֶת וְהֵן הַמְזַכִּין. וְאֵין עֵדָה פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה הֲרֵי עֶשְׂרִים. וּמוֹסִיפִין שְׁלֹשָׁה כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּית דִּין שָׁקוּל וְיִהְיֶה בּוֹ אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת:

ד מַכּוֹת בִּשְׁלֹשָׁה וְאַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיָּמוּת כְּשֶׁמַּלְקִין אוֹתוֹ:

ה עֲרִיפַת הָעֶגְלָה בַּחֲמִשָּׁה:

ו עִבּוּר הַחֹדֶשׁ בִּשְׁלֹשָׁה:

ז עִבּוּר הַשָּׁנָה בִּשְׁבָעָה. וְכָל אֵלּוּ סְמוּכִין כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

ח דִּינֵי קְנָסוֹת כְּגוֹן גְּזֵלוֹת וְחַבָּלוֹת וְתַשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה וְהָאוֹנֵס וְהַמְפַתֶּה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אֵין דָּנִין אוֹתָם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה מֻמְחֶה דָּן אוֹתָן. לְפִיכָךְ דָּנִין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל שְׁאָר דִּינֵי מָמוֹנוֹת כְּגוֹן הוֹדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת אֵינָן צְרִיכִין מֻמְחֶה אֶלָּא אֲפִלּוּ שְׁלֹשָׁה הֶדְיוֹטוֹת וַאֲפִלּוּ אֶחָד מֻמְחֶה דָּן אוֹתָן. לְפִיכָךְ דָּנִין בְּהוֹדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן בְּחוּצָה לָאָרֶץ. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בֵּית דִּין שֶׁל חוּצָה לָאָרֶץ אֱלֹהִים שְׁלִיחוּת בֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין. וְאֵין לָהֶן רְשׁוּת לָדוּן דִּינֵי קְנָסוֹת בִּשְׁלִיחוּתָן:

ט אֵין דָּנִין בֵּית דִּין שֶׁל חוּצָה לָאָרֶץ אֶלָּא דְּבָרִים הַמְצוּיִין תָּמִיד וְיֵשׁ בָּהֶן חֶסְרוֹן כִּיס. כְּגוֹן הוֹדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת וּמַזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ. אֲבָל דְּבָרִים שֶׁאֵין מְצוּיִין אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן חֶסְרוֹן כִּיס כְּגוֹן בְּהֵמָה שֶׁחָבְלָה בַּחֲבֶרְתָּהּ. אוֹ דְּבָרִים הַמְצוּיִין אֲבָל אֵין בָּהֶן חֶסְרוֹן כִּיס כְּגוֹן תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל. אֵין דָּנִין אוֹתָן דִּינֵי חוּצָה לָאָרֶץ. וְכֵן כָּל הַקְּנָסוֹת שֶׁקָּנְסוּ חֲכָמִים בְּתוֹקֶף לַחֲבֵרוֹ וּכְסוֹטֵר אֶת חֲבֵרוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אֵין גּוֹבִין אוֹתָן דִּינֵי חוּצָה לָאָרֶץ. וְכָל הַמְשַׁלֵּם חֲצִי נֵזֶק אֵין גּוֹבִין אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה לָאָרֶץ חוּץ מֵחֲצִי נֵזֶק צְרוּרוֹת מִפְּנֵי שֶׁהוּא מָמוֹן וְאֵינוֹ קָנָס:

י כָּל הַנִּשּׂוֹם כְּעֵבֶד אֵין גּוֹבִין אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה לָאָרֶץ. לְפִיכָךְ אָדָם שֶׁחָבַל בַּחֲבֵרוֹ אֵין גּוֹבִין הַנֵּזֶק וְהַצַּעַר וְהַבּשֶׁת שֶׁהוּא חַיָּב בָּהֶן דִּינֵי חוּצָה לָאָרֶץ. אֲבָל שֶׁבֶת וְרִפּוּי גּוֹבִין מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן חֶסְרוֹן כִּיס. וְכֵן הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים וְאָמְרוּ שֶׁמַּעֲשִׂים בְּכָל יוֹם לְגִבּוֹת שֶׁבֶת וְרִפּוּי בְּבָבֶל:

יא בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה אֶת הָאָדָם אֵין גּוֹבִין נִזְקוֹ דִּינֵי חוּצָה לָאָרֶץ מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי. אֲבָל אָדָם שֶׁהִזִּיק בְּהֶמַת חֲבֵרוֹ מְשַׁלֵּם נֵזֶק שָׁלֵם בְּכָל מָקוֹם כְּמִי שֶׁקָּרַע כְּסוּתוֹ אוֹ שָׁבַר כֵּלָיו אוֹ קִצֵּץ נְטִיעוֹתָיו. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה בְּשֵׁן וְרֶגֶל הוֹאִיל וְהִיא מוּעֶדֶת לָהֶן מִתְּחִלָּתָהּ הֲרֵי זֶה דָּבָר מָצוּי וְגוֹבִין אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה לָאָרֶץ. בֵּין שֶׁהִזִּיקָה בְּהֵמָה אַחֶרֶת כְּגוֹן שֶׁנִּתְחַכְּכָה בָּהּ אוֹ אָכְלָה פֵּרוֹת שֶׁדַּרְכָּהּ לְאָכְלָן וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. בֵּין שֶׁהִזִּיקָה אֲכָלִין וְכֵלִים שֶׁהִיא חַיֶּבֶת עֲלֵיהֶן נֵזֶק שָׁלֵם הַכֹּל גּוֹבִין דִּינֵי חוּצָה לָאָרֶץ שֶׁאֵין מוּעָד בְּחוּצָה לָאָרֶץ. אֲבָל אִם הָיְתָה תַּמָּה וְהוּעֲדָה וְהִזִּיקָה כְּגוֹן שֶׁנָּשְׁכָה אוֹ נָגְפָה אוֹ רָבְצָה אוֹ בָּעֲטָה אוֹ נָגְחָה אֵין גּוֹבִין הַנֵּזֶק הַזֶּה הַשָּׁלֵם דִּינֵי חוּצָה לָאָרֶץ שֶׁאֵין מוּעָד בְּחוּצָה לָאָרֶץ. וַאֲפִלּוּ הוּעַד בָּאָרֶץ וְיָצָא לְחוּצָה לָאָרֶץ וְהִזִּיק אֵין גּוֹבִין נִזְקוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ דָּבָר מָצוּי:

יב מִפְּנֵי מָה אֵין מוּעָד בְּחוּצָה לָאָרֶץ. לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לְהָעִיד בּוֹ בִּפְנֵי בֵּית דִּין וְאֵין שָׁם בֵּית דִּין אֶלָּא הַסְמוּכִין בָּאָרֶץ. לְפִיכָךְ אִם הָיוּ בֵּית דִּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ כְּשֵׁם שֶׁהֵן דָּנִים דִּינֵי קְנָסוֹת בְּחוּצָה לָאָרֶץ כָּךְ מְעִידִים אֶת הַבְּהֵמָה בִּפְנֵיהֶם בְּחוּצָה לָאָרֶץ:

יג מִי שֶׁגָּנַב אוֹ גָּזַל גּוֹבִין מִמֶּנּוּ הַקֶּרֶן דִּינֵי חוּצָה לָאָרֶץ אֲבָל אֵין גּוֹבִין אֶת הַכֶּפֶל:

יד וְלֹא כָּל הַמְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ גּוֹבִין מִמֶּנּוּ דִּינֵי חוּצָה לָאָרֶץ שֶׁהֲרֵי הַפָּגָם וְהַבּשֶׁת וְהַכְּפֶר מְשַׁלֵּם אָדָם עַל פִּי עַצְמוֹ כְּגוֹן שֶׁאָמַר פִּתִּיתִי בִתּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי וְהֵמִית שׁוֹרִי אֶת פְּלוֹנִי וְאֵין גּוֹבִין אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה לָאָרֶץ:

טו דִּינֵי גְּרָמוֹת אֵינָן כְּקְנָסוֹת וְגוֹבִין אוֹתָן וְדָנִין בָּהֶן בְּחוּצָה לָאָרֶץ:

טז וְכֵן דִּין הַמּוֹסֵר מָמוֹן חֲבֵרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה מַעֲשֶׂה גּוֹבִין אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה לָאָרֶץ:

יז מִנְהַג הַיְשִׁיבוֹת בְּחוּצָה לָאָרֶץ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין גּוֹבִין שָׁם קְנָס מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיְּפַיֵּס לְבַעַל דִּינוֹ אוֹ יַעֲלֶה עִמּוֹ לְדִין לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכֵיצַד יְפַיְּסֶנּוּ. הָרָאוּי לוֹ מַתִּירִין נְדוּיוֹ בֵּין שֶׁנִּתְפַּיֵּס בַּעַל דִּינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא נִתְפַּיֵּס. וְכֵן אִם תָּפַשׂ הַנִּזָּק שִׁעְבּוּר מַה שֶּׁרָאוּי לוֹ לִטֹּל אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ:

יח יָחִיד שֶׁהוּא מֻמְחֶה לָרַבִּים אַף עַל פִּי שֶׁהוּא דָּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת יְחִידִי אֵין הַהוֹדָאָה בְּפָנָיו הוֹדָאָה בְּבֵית דִּין וַאֲפִלּוּ הָיָה סָמוּךְ. אֲבָל הַשְּׁלֹשָׁה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן סְמוּכִין וַהֲרֵי הֵן הֶדְיוֹטוֹת וְאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהֶם אֱלֹהִים הֲרֵי הַהוֹדָאָה בִּפְנֵיהֶם הוֹדָאָה בְּבֵית דִּין. וְכֵן הַכּוֹפֵר בִּפְנֵיהֶם וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ עֵדִים הֶחָזַק כֹּפֶר וְאֵינוֹ

יָכוֹל לַחְזֹר וְלִטְעֹן כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר הֲרֵי הֵן לְעִנְיַן הוֹדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן כְּבֵית דִּין הַסָּמוּךְ לְכָל הַדְּבָרִים׃

פרק ו

א כָּל דַּיָּן שֶׁדָּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְטָעָה אִם טָעָה בַּדְּבָרִים הַגְּלוּיִים וְהַיְדוּעִים כְּגוֹן דִּינִין הַמְפֹרָשִׁין בַּמִּשְׁנָה אוֹ בַּגְּמָרָא חוֹזֵר הַדִּין וּמַחְזִירִין הַדָּבָר כְּשֶׁהָיָה וְדָנִין בּוֹ כַּהֲלָכָה. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהַחְזִיר כְּגוֹן שֶׁהָלַךְ זֶה שֶׁנָּטַל הַמָּמוֹן שֶׁלֹּא כַּדִּין לִמְדִינַת הַיָּם אוֹ שֶׁהָיָה אֵלֶּם אוֹ שֶׁטִּמֵּא דָּבָר טָהוֹר אוֹ שֶׁהוֹרָה בִּכְשֶׁרָה שֶׁהִיא טְרֵפָה וְהֶאֱכִילָהּ לַכְּלָבִים וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. אַף עַל פִּי שֶׁגָּרַם לְהַזִּיק לֹא נִתְכַּוֵּן לְהַזִּיק׃

ב טָעָה בְּשִׁקּוּל הַדַּעַת כְּגוֹן דָּבָר שֶׁהוּא מַחְלֹקֶת תַּנָּאִים אוֹ אֲמוֹרָאִים וְלֹא נִפְסְקָה הֲלָכָה כְּאֶחָד מֵהֶן בְּפֵרוּשׁ וְעָשָׂה כְּאֶחָד מֵהֶן וְלֹא יָדַע שֶׁכְּבָר פָּשַׁט הַמַּעֲשֶׂה בְּכָל הָעוֹלָם כְּדִבְרֵי הָאַחֵר. אִם הָיָה זֶה דַּיָּן מֻמְחֶה וְנָטַל רְשׁוּת מֵרֹאשׁ גָּלוּת. אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה נוֹטֵל רְשׁוּת אֲבָל קִבְּלוּ אוֹתוֹ בַּעֲלֵי דִינִין עֲלֵיהֶן. הוֹאִיל וְהוּא מֻמְחֶה חוֹזֵר הַדִּין. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהַחְזִיר פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. אֶחָד הַנּוֹטֵל רְשׁוּת מֵרֹאשׁ גָּלוּת אוֹ הַנּוֹטֵל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲבָל לֹא בְּחוּצָה לָאָרֶץ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ׃

ג הָיָה הַטּוֹעֶה מֻמְחֶה וְלֹא נָטַל רְשׁוּת וְלֹא קִבְּלוּ אוֹתוֹ בַּעֲלֵי דִינִין עֲלֵיהֶן. אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה מֻמְחֶה אֲבָל קִבְּלוּ אוֹתוֹ בַּעֲלֵי דִינִין עֲלֵיהֶן לָדוּן כַּדִּין וְטָעָה בְּשִׁקּוּל הַדַּעַת. אִם נָשָׂא וְנָתַן בַּיָּד מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי וְיִשַּׁלֵּם מִבֵּיתוֹ. אִם לֹא נָשָׂא וְנָתַן בַּיָּד יַחְזֹר הַדִּין. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהַחְזִיר יְשַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ׃

ד אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה וְלֹא קִבְּלוּ אוֹתוֹ בַּעֲלֵי דִינִין אַף עַל פִּי שֶׁנָּטַל רְשׁוּת הֲרֵי זֶה בִּכְלַל בַּעֲלֵי זְרוֹעַ וְאֵינוֹ בִּכְלַל הַדַּיָּנִין. לְפִיכָךְ אֵין דִּינָיו דִּין בֵּין טָעָה בֵּין לֹא טָעָה וְכָל אֶחָד מִבַּעֲלֵי דִינִין אִם רָצָה חוֹזֵר וְדָן בִּפְנֵי בֵּית דִּין. וְאִם טָעָה וְנָשָׂא וְנָתַן בַּיָּד חַיָּב לְשַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ וְחוֹזֵר וְלוֹקֵחַ מִבַּעַל דִּין זֶה שֶׁנָּתַן לוֹ שֶׁלֹּא כַּהֲלָכָה. וְאִם אֵין לוֹ לְהַחְזִיר אוֹ שֶׁטִּמֵּא אוֹ שֶׁהֶאֱכִיל דָּבָר הַמַּתֵּר לַכְּלָבִים יְשַׁלֵּם כְּדִין כָּל גּוֹרֵם לְהַזִּיק שֶׁזֶּה מִתְכַּוֵּן לְהַזִּיק הוּא׃

ה דַּיָּן שֶׁטָּעָה וְחִיֵּב שְׁבוּעָה לְמִי שֶׁאֵינוֹ חַיָּב בָּהּ וְעָשָׂה זֶה פְּשָׁרָה עִם בַּעַל דִּינוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשָּׁבַע וְאַחַר כָּךְ יָדַע שֶׁאֵינוֹ בֶּן שְׁבוּעָה. אַף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ עַל הַפְּשָׁרָה אֵינָהּ כְּלוּם שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו לִתֵּן לוֹ אוֹ לִמְחל לוֹ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּפָּטֵר מִשְּׁבוּעָה שֶׁחִיְּבוֹ בָּהּ הַטּוֹעֶה וְכָל קִנְיָן בְּטָעוּת חוֹזֵר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה׃

ו שְׁנַיִם שֶׁנִּתְעַצְּמוּ בַּדִּין אֶחָד אוֹמֵר נָדוֹן כָּאן וְאֶחָד אוֹמֵר נַעֲלֶה לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁמָּא יִטְעוּ אֵלּוּ הַדַּיָּנִין וְיוֹצִיאוּ מָמוֹן שֶׁלֹּא כַּדִּין כּוֹפִין אוֹתוֹ וְדָן בְּעִירוֹ. וְאִם אָמַר כִּתְבוּ וּתְנוּ לִי מֵאֵי זֶה טַעַם דַּיָּנוּנִי שֶׁמָּא טָעִיתֶם כּוֹתְבִים וְנוֹתְנִין לוֹ וְאַחַר כָּךְ מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ. וְאִם הֵצַרְךָ לִשְׁאל דָּבָר מִבֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם כּוֹתְבִים וְשׁוֹלְחִין וְשׁוֹאֲלִין וְדָנִין לָהֶם בְּעִירָם כְּפִי מַה שֶּׁיָּבוֹא בִּכְתַב בֵּית דִּין הַגָּדוֹל׃

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּשְׁאָר הַדִּינִין שֶׁזֶּה טוֹעֵן וְזֶה טוֹעֵן אוֹ כְּשֶׁאָמַר הַמַּלְוֶה נָדוּן כָּאן וְהַלְוֶה אוֹמֵר נַלֵּךְ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל. אֲבָל אִם אָמַר הַמַּלְוֶה נֵלֵךְ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל כּוֹפִין אֶת הַלְוֶה וְעוֹלֶה עִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כב ז) ״עֶבֶד לוֶֹה לְאִישׁ מַלְוֶה״. וְכֵן אִם טָעַן זֶה שֶׁהִזִּיקוֹ אוֹ גְּזָלוֹ וְרָצָה הַטּוֹעֵן לַעֲלוֹת כּוֹפִין בֵּית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ אֶת הַנִּטְעָן לַעֲלוֹת עִמּוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה׃

ח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁיִּהְיוּ שָׁם עֵדִים אוֹ רְאָיָה לַנִּגְזָל אוֹ לַנִּזָּק אוֹ לַמַּלְוֶה. אֲבָל טַעֲנָה רֵקָנִית אֵין מְחַיְּבִין אֶת הַנִּטְעָן לָצֵאת כְּלָל אֶלָּא נִשְׁבָּע בִּמְקוֹמוֹ וְנִפְטָר׃

ט וְכֵן הַדִּין בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין שָׁם בֵּית דִּין גָּדוֹל אֲבָל יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן חֲכָמִים גְּדוֹלִים מֻמְחִין לָרַבִּים וּמְקוֹמוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן תַּלְמִידִים שֶׁאֵינָן כְּמוֹתָן. אִם אָמַר הַמַּלְוֶה נֵלֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי שֶׁבְּאֶרֶץ פְּלוֹנִית לְפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי הַגָּדוֹל וְנָדוּן לְפָנָיו בְּדִין זֶה. שֶׁכּוֹפִין אֶת הַלְוֶה וְהוֹלֵךְ עִמּוֹ. וְכֵן הָיוּ מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם בִּסְפָרַד׃

פרק ז

א אֶחָד מִבַּעֲלֵי דִינִין שֶׁאָמַר אִישׁ פְּלוֹנִי יָדוּן לִי וְאָמַר בַּעַל דִּינוֹ פְּלוֹנִי יָדוּן לִי הֲרֵי אֵלּוּ שְׁנֵי הַדַּיָּנִים שֶׁבֵּרֵר זֶה אֶחָד וְזֶה אֶחָד הֵם בּוֹרְרִים לָהֶן דַּיָּן שְׁלִישִׁי וּשְׁלָשְׁתָּן דָּנִין לִשְׁנֵיהֶן שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ יֵצֵא הַדִּין לַאֲמִתּוֹ. אֲפִלּוּ הָיָה הָאֶחָד שֶׁבֵּרְרוּ בַּעֲלֵי הַדִּין חָכָם גָּדוֹל וְסָמוּךְ אֵינוֹ יָכוֹל לָכוֹף אֶת בַּעַל דִּינוֹ שֶׁיָּדוּן אֶצֶל זֶה אֶלָּא גַּם הוּא בּוֹרֵר מִי שֶׁיִּרְצֶה׃

ב מִי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו קָרוֹב אוֹ פָּסוּל בֵּין לִהְיוֹתוֹ דַּיָּן בֵּין לִהְיוֹתוֹ עֵד עָלָיו. אֲפִלּוּ קִבֵּל אֶחָד מִן הַפְּסוּלִים בַּעֲבֵרָה כְּשְׁנֵי עֵדִים כְּשֵׁרִים לְהָעִיד עָלָיו אוֹ כִּשְׁלֹשָׁה בֵּית דִּין מֻמְחִין לָדוּן לוֹ. בֵּין שֶׁקִּבֵּל עַל עַצְמוֹ לְאַבֵּד וְכֵיוֹתְיו וְלִמְחל מַה שֶּׁהָיָה טוֹעֵן עַל פִּיהֶן. בֵּין שֶׁקִּבֵּל שֶׁיִּתֵּן כָּל מַה שֶּׁיִּטְעֹן עָלָיו חֲבֵרוֹ בְּעֵדוּת זוֹ הַפָּסוּל אוֹ

בְּדִינוֹ. אִם קָנוּ מִיָּדוֹ עַל זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ. וְאִם לֹא קָנוּ מִיָּדוֹ יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ עַד שֶׁיִּגְמֹר הַדִּין. נִגְמַר הַדִּין וְהוֹצִיא הַמָּמוֹן בְּדִין זֶה הַפָּסוּל אוֹ בְּעֵדוּתוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר:

ג וְכֵן מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב לַחֲבֵרוֹ שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין וְאָמַר לוֹ הִשָּׁבַע לִי בְּחַיֵּי רֹאשְׁךָ וְהִפְטֵר אוֹ הִשָּׁבַע לִי בְּחַיֵּי רֹאשְׁךָ וְאֶתֵּן לְךָ כָּל מַה שֶּׁתִּטְעֹן. אִם קָנוּ מִיָּדוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ וְאִם לֹא קָנוּ מִיָּדוֹ יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ עַד שֶׁיִּגְמֹר הַדִּין. נִגְמַר הַדִּין וְנִשְׁבַּע כְּמוֹ שֶׁאָמַר לוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר וְחַיָּב לְשַׁלֵּם:

ד וְהוּא הַדִּין לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעַת הֶסֵּת וַהֲפָכָהּ. אִם קָנוּ מִיָּדוֹ אוֹ אִם נִשְׁבַּע זֶה שֶׁנֶּהְפְּכָה עָלָיו אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ:

ה וְהוּא הַדִּין בְּמִי שֶׁלֹּא הָיָה חַיָּב שְׁבוּעָה וְאָמַר אֶשָּׁבַע לְךָ שְׁבוּעָה. אִם קָנוּ מִיָּדוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ. וְאִם לֹא קָנוּ מִיָּדוֹ אַף עַל פִּי שֶׁקִּבֵּל בְּבֵית דִּין חוֹזֵר עַד שֶׁיִּגְמֹר הַדִּין וְיִשָּׁבַע:

ו מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּבֵית דִּין וְהֵבִיא עֵדִים אוֹ רְאָיָה לִזְכוּתוֹ. סוֹתֵר אֶת הַדִּין וְחוֹזֵר הַדִּין. אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִגְמַר הַדִּין כָּל זְמַן שֶׁהוּא מֵבִיא רְאָיָה סוֹתֵר. אָמְרוּ לוֹ הַדַּיָּנִים כָּל רְאָיוֹת שֶׁיֵּשׁ לְךָ הָבֵא מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם אַף עַל פִּי שֶׁהֵבִיא רְאָיָה לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם סוֹתֵר אֶת הַדִּין. מַה יַּעֲשֶׂה אִם לֹא מָצָא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים וּמָצָא לְאַחַר שְׁלֹשִׁים:

ז אֲבָל אִם סָתַם אֶת טַעֲנוֹתָיו אֵינוֹ סוֹתֵר. כֵּיצַד. אָמְרוּ לוֹ יֵשׁ לְךָ עֵדִים אָמַר אֵין לִי עֵדִים. יֵשׁ לְךָ רְאָיָה אָמַר אֵין לִי רְאָיָה. וְדָנוּ אוֹתוֹ וְחִיְּבוּהוּ. כֵּינָן שֶׁרָאָה שֶׁנִּתְחַיֵּב אָמַר קְרֵבוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְהָעִידוּנִי אוֹ שֶׁהוֹצִיא רְאָיָה מִתּוֹךְ אֲפֵנָדְתּוֹ אֵין זֶה כְּלוּם וְאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל עֶדְיוֹ וְעַל רְאָיָתוֹ:

ח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָיְתָה הָרְאָיָה אֲצָלוֹ וְהָעֵדִים עִמּוֹ בַּמְּדִינָה. אֲבָל אִם אָמַר אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רְאָיָה וּלְאַחַר מִכָּאן בָּאוּ לוֹ עֵדִים מִמְּדִינַת הַיָּם. אוֹ שֶׁהָיְתָה הַחֶמֶת שֶׁל אָבִיו שָׁם הַשְׁטָרוֹת מֻפְקָדֶת בְּיַד אֲחֵרִים וּבָא זֶה שֶׁהַפִּקָּדוֹן אֲצָלוֹ וְהוֹצִיא לוֹ רְאָיָתוֹ. הֲרֵי זֶה מֵבִיא וְסוֹתֵר. וּמִפְּנֵי מָה סוֹתֵר מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לִטְעֹן וְלוֹמַר זֶה שֶׁאָמַרְתִּי אֵין לִי עֵדִים אֵין לִי רְאָיָה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ מְצוּיִין אֶצְלִי. וְכָל זְמַן שֶׁיָּכוֹל לִטְעֹן וְלוֹמַר זֶה שֶׁאָמַרְתִּי אֵין לִי עֵדִים אֵין לִי רְאָיָה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ מְצוּיִין אֶצְלִי אוֹ מִפְּנֵי כָּךְ וְכָךְ אָמַרְתִּי אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רְאָיָה וְהָיָה מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו הֲרֵי זֶה לֹא סָתַם טַעֲנוֹתָיו וְסוֹתֵר. לְפִיכָךְ אִם פֵּרֵשׁ וְאָמַר אֵין לִי עֵדִים כְּלָל לֹא הָנָּה וְלֹא בִּמְדִינַת הַיָּם וְלֹא רְאָיָה כְּלָל לֹא בְּיָדִי וְלֹא בְּיַד אֲחֵרִים אֵינוֹ יָכוֹל לְסַתֵּר:

ט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּגָדוֹל שֶׁנִּתְחַיֵּב וְהֵבִיא רְאָיוֹת וְהֵבִיא עֵדִים אַחַר שֶׁסָּתַם טַעֲנוֹתָיו. אֲבָל יוֹרֵשׁ שֶׁהוּא קָטָן כְּשֶׁמֵּת מוֹרִישׁוֹ וּבָאוּ עָלָיו טְעָנוֹת מֻחֶמֶת מוֹרִישׁוֹ אַחַר שֶׁהִגְדִּיל וְאָמַר אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רְאָיָה וְאַחַר שֶׁיָּצָא מִבֵּית דִּין חַיָּב אָמְרוּ לוֹ אֲחֵרִים אָנוּ יוֹדְעִים לְאָבִיךָ עֵדוּת שֶׁתִּסְתֹּר בָּהּ דִּין זֶה. אוֹ אָמַר לוֹ אֶחָד מוֹרִישְׁךָ הִפְקִיד רְאָיָה זוֹ. הֲרֵי זֶה מֵבִיא מִיָּד וְסוֹתֵר שֶׁאֵין הַיּוֹרֵשׁ קָטָן יוֹדֵעַ כָּל רְאָיוֹת מוֹרִישׁוֹ:

י מִי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ שֶׁאִם לֹא יָבוֹא בְּיוֹם פְּלוֹנִי וְיִשָּׁבַע יִהְיֶה חֲבֵרוֹ נֶאֱמָן בְּטַעֲנָתוֹ וְיִטֹּל כָּל מַה שֶּׁטָּעַן בְּלֹא שְׁבוּעָה. אוֹ שֶׁאִם לֹא יָבוֹא בְּיוֹם פְּלוֹנִי וְיִשָּׁבַע וְיִטֹּל אֹבֵד אֶת זְכוּתוֹ וְאֵין לוֹ כְּלוּם וְיִפָּטֵר חֲבֵרוֹ. וְעָבַר הַיּוֹם וְלֹא בָּא נִתְקַיְּמוּ הַתְּנָאִים וְאֹבֵד אֶת זְכוּתוֹ. וְאִם הֵבִיא רְאָיָה שֶׁהָיָה אָנוּס בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִקְּנָיָן זֶה וְיִשָּׁבַע כְּשֶׁיִּתְבָּעֲנוּ חֲבֵרוֹ כְּשֶׁהָיָה מִקֹּדֶם. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

פרק ח

א בֵּית דִּין שֶׁנֶּחְלְקוּ מִקְצָתָם אוֹמְרִים זַכַּאי וּמִקְצָתָם אוֹמְרִים חַיָּב הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב. וְזוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג ב) ״אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת״. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת וּבְשְׁאָר דִּינֵי אִסּוּר וּמַתָּר וְטָמֵא וְטָהוֹר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. אֲבָל בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת אִם נֶחְלְקוּ בָּזֶה הַחוֹטֵא אִם יֶהֱרֹג אוֹ לֹא יֶהֱרֹג. אִם הָיוּ הָרֹב מְזַכִּים זַכַּאי וְאִם הָיוּ הָרֹב מְחַיְּבִין אֵינוֹ נֶהֱרָג עַד שֶׁיִּהְיוּ הַמְחַיְּבִין יֶתֶר עַל הַמְזַכִּים שְׁנַיִם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁעַל זֶה הִזְהִירָה תּוֹרָה וְאָמְרָה (שמות כג ב) ״לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרָעֹת״. כְּלוֹמַר אִם הָרֹב נוֹטִים לְרָעָה לַהֲרֹג לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵיהֶם עַד שֶׁיִּטּוּ הַטָּיָה גְּדוֹלָה וְיוֹסִיפוּ הַמְחַיְּבִין שְׁנַיִם. שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג ב) ״לִנְטֹת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת״ הַטָּיָתְךָ לְטוֹבָה עַל פִּי אֶחָד לְרָעָה עַל פִּי שְׁנַיִם. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים קַבָּלָה הֵם:

ב בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה שֶׁנֶּחְלְקוּ שְׁנַיִם אוֹמְרִים זַכַּאי וְאֶחָד אוֹמֵר חַיָּב הֲרֵי זֶה זַכַּאי. שְׁנַיִם אוֹמְרִים חַיָּב וְאֶחָד אוֹמֵר זַכַּאי הֲרֵי זֶה חַיָּב. אֶחָד אוֹמֵר זַכַּאי וְאֶחָד אוֹמֵר חַיָּב וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ. אוֹ שֶׁאָמְרוּ שְׁנַיִם זַכַּאי אוֹ חַיָּב וְהַשְּׁלִישִׁי אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ יוֹסִיפוּ הַדַּיָּנִים שְׁנַיִם. נִמְצְאוּ חֲמִשָּׁה נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בַּדָּבָר. אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה מֵהֶם זַכַּאי וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים חַיָּב הֲרֵי זֶה זַכַּאי. אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה חַיָּב וּשְׁנַיִם זַכַּאי הֲרֵי זֶה חַיָּב. אָמְרוּ שְׁנַיִם מֵהֶם זַכַּאי וּשְׁנַיִם מֵהֶם חַיָּב וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ מוֹסִיפִין שְׁנַיִם. אֲבָל אִם אָמְרוּ אַרְבָּעָה זַכַּאי אוֹ חַיָּב וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ. אוֹ שֶׁאָמְרוּ שְׁלֹשָׁה זַכַּאי וְאֶחָד חַיָּב וְאָמַר אֶחָד אֵינִי יוֹדֵעַ בֵּין שֶׁהָיָה זֶה שֶׁאָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ הוּא שֶׁאָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ בַּתְּחִלָּה בֵּין שֶׁאָמַר אַחַר הוֹלְכִים אַחַר הָרֹב. הָיוּ מֻחֲצָה לְמֻחֲצָה וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ הֲרֵי אֵלּוּ מוֹסִיפִין שְׁנַיִם אֲחֵרִים. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק הַדָּבָר מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין עַד שִׁבְעִים וְאֶחָד. הִגִּיעוּ לְשִׁבְעִים וְאֶחָד וְאָמְרוּ שִׁלְשִׁים וַחֲמִשָּׁה חַיָּב וּשְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה זַכַּאי וְאֶחָד אוֹמֵר

אֵינִי יוֹדֵעַ נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים עִמּוֹ עַד שֶׁיְּחַזֵּר לִדְבָרֵי הַצַּד הָאֶחָד וְנִמְצְאוּ שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה מְזַכִּים אוֹ מְחַיְּבִין. וְאִם לֹא חָזַר לֹא הוּא וְלֹא אֶחָד מֵהֶן הֲרֵי הַדָּבָר סָפֵק וּמַעֲמִידִין אֶת הַמָּמוֹן בְּחֶזְקַת בְּעָלָיו:

ג כָּל מִי שֶׁאָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ אֵינוֹ צָרִיךְ לָתֵת טַעַם לִדְבָרָיו וּלְהוֹדִיעַ מֵאַי זֶה טַעַם בָּא לוֹ הַפֶּפֶק. כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּרְאֶה הַמְזַכֶּה מֵאַי זֶה טַעַם מְזַכֶּה וְהַמְחַיֵּב מֵאַי זֶה טַעַם מְחַיֵּב:

פרק ט

א סַנְהֶדְרִין שֶׁפָּתְחוּ כֻּלָּם בִּדִינֵי נְפָשׁוֹת תְּחִלָּה וְאָמְרוּ כֻּלָּן חַיָּב הֲרֵי זֶה פָּטוּר עַד שֶׁיִּהְיוּ שָׁם מִקְצָת מְזַכִּין שֶׁיְּהַפְּכוּ בִּזְכוּתוֹ וְיִרְבּוּ הַמְחַיְּבִין וְאַחַר כָּךְ יַהֲרֹג:

ב סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה שֶׁנֶּחְלְקוּ בִּדִינֵי נְפָשׁוֹת שְׁנַיִם עָשָׂר אוֹמְרִים זַכַּאי וְאַחַד עָשָׂר אוֹמְרִים חַיָּב הֲרֵי זֶה זַכַּאי. שְׁנַיִם עָשָׂר אוֹמְרִים חַיָּב וְאַחַד עָשָׂר אוֹמְרִים זַכַּאי אוֹ שֶׁאָמְרוּ אַחַד עָשָׂר זַכַּאי וְאַחַד עָשָׂר חַיָּב וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ אֲפִלּוּ עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם מְזַכִּין אוֹ מְחַיְּבִין וְהָאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ יוֹסִיפוּ שְׁנַיִם. זֶה שֶׁאָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ הֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁאֵינוֹ שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְלַמֵּד חוֹבָה וְנִמְצְאוּ אַחַד הַתּוֹסֵפֶת עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חוּץ מִזֶּה הַמִּסְתַּפֵּק. אָמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר זַכַּאי וּשְׁנַיִם עָשָׂר חַיָּב הֲרֵי זֶה זַכַּאי. אַחַד עָשָׂר אוֹמְרִים זַכַּאי וּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר אוֹמְרִים חַיָּב אַף עַל פִּי שֶׁהָאֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנִים אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ הֲרֵי זֶה חַיָּב שֶׁהֲרֵי הַמְחַיְּבִין רַבּוּ בִּשְׁנַיִם. אָמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר זַכַּאי וּשְׁנַיִם עָשָׂר חַיָּב וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ מוֹסִיפִין שְׁנַיִם אֲחֵרִים. וְכֵן מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁיִּרְבּוּ הַמְזַכִּין אֶחָד וִיהֵא זַכַּאי אוֹ יִרְבּוּ הַמְחַיְּבִין שְׁנַיִם אוֹ יוֹתֵר וִיהֵא חַיָּב. הָיוּ אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ אוֹ שֶׁהָיוּ הַמְחַיְּבִין יוֹתֵר אֶחָד בִּלְבַד מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין עַד שִׁבְעִים וְאֶחָד. הִגִּיעוּ לְשִׁבְעִים וְשִׁשָּׁה אוֹמְרִים זַכַּאי וּשְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה אוֹמְרִים חַיָּב הֲרֵי זֶה זַכַּאי. שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אוֹמְרִים חַיָּב וּשְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה אוֹמְרִים זַכַּאי אֲפִלּוּ עַד שֶׁיִּרְאֶה אֶחָד מִבֵּהֶן דִּבְרֵי חֲבֵרוֹ וּמְזַכִּין אוֹתוֹ אוֹ מְחַיְּבִין אוֹתוֹ. וְאִם לֹא רָאָה גָּדוֹל שֶׁבַּדַּיָּנִים אוֹמֵר נִזְדַּקֵּק הַדִּין וּפוֹטְרִין אוֹתוֹ. שְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה אוֹמְרִים חַיָּב וּשְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה אוֹמְרִים זַכַּאי וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. אַרְבָּעָה וּשְׁלֹשִׁים אוֹמְרִים זַכַּאי וְשִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אוֹמְרִים חַיָּב וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ חַיָּב שֶׁהֲרֵי רַבּוּ הַמְחַיְּבִין שְׁנַיִם:

ג בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבָּא לָהֶם מַחְלֹקֶת בֵּין בִּדִינֵי נְפָשׁוֹת בֵּין בִּדִינֵי מָמוֹנוֹת בֵּין בִּדִינֵי תּוֹרָה. אֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן אֶלָּא דָּנִין אֲלוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ וְהוֹלְכִין אַחַר הָרֹב שֶׁלָּהֶן. וְאִם בְּדִין אֶחָד מִן הַנֶּחֱרָגִין נֶחְלְקוּ דָּנִין אֲלוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ עַד שֶׁיִּפְטְרוּהוּ אוֹ יְחַיְּבוּ:

פרק י

א אֶחָד מִן הַדַּיָּנִים בִּדִינֵי נְפָשׁוֹת שֶׁהָיָה מִן הַמְזַכִּין אוֹ מִן הַמְחַיְּבִין לֹא מִפְּנֵי שֶׁאָמַר דָּבָר הַנִּרְאֶה לוֹ בְּדַעְתּוֹ אֶלָּא נָטָה אַחַר דִּבְרֵי חֲבֵרוֹ הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (שמות כג ב) "וְלֹא תַעֲנֶה עַל רִב לִנְטֹת". מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁלֹּא תֹּאמַר בִּשְׁעַת מִנְיָן דַּי שֶׁאֶהֱיֶה כְּאִישׁ פְּלוֹנִי אֶלָּא אֶמֹר מַה שֶּׁלְּפָנֶיךָ:

ב וּבִכְלַל לָאו זֶה שֶׁלֹּא יַחְזֹר הַמְלַמֵּד זְכוּת בִּדִינֵי נְפָשׁוֹת לְלַמֵּד חוֹבָה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג ב) "לֹא תַעֲנֶה עַל רִב לִנְטֹת". בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּשְׁעַת מַשָּׂא וּמַתָּן. אֲבָל בִּשְׁעַת גְּמַר דִּין יֵשׁ לַמְלַמֵּד זְכוּת לַחְזֹר וּלְהִתְמַנּוֹת עִם הַמְחַיְּבִים:

ג תַּלְמִיד שֶׁהָיָה מְזַכֶּה וּמֵת רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מְזַכֶּה בְּמְקוֹמוֹ:

ד אָמַר אֶחָד יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת וְנִשְׁתַּתֵּק אוֹ מֵת קֹדֶם שֶׁיְּלַמֵּד זְכוּת וְיֹאמַר מֵאַי זֶה טַעַם מְזַכֶּה הֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁאֵינוֹ:

ה שְׁנַיִם שֶׁאָמְרוּ טַעַם אֶחָד אֲפִלּוּ מִשְּׁנֵי מִקְרָאוֹת אֵין נִמְנִין אֶלָּא כְּאֶחָד:

ו וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁאֵין מַתְחִילִין בִּדִינֵי נְפָשׁוֹת מִן הַגָּדוֹל שֶׁמָּא יִסְמְכוּ הַשְּׁאָר עַל דַּעְתּוֹ וְלֹא יִרְאוּ עַצְמָן כְּדַאִין לַחְלֹק עָלָיו. אֶלָּא יֹאמַר כָּל אֶחָד דָּבָר הַנִּרְאֶה לוֹ בְּדַעְתּוֹ:

ז וְכֵן אֵין פּוֹתְחִין בִּדִינֵי נְפָשׁוֹת לְחוֹבָה אֶלָּא לִזְכוּת. כֵּיצַד. אוֹמְרִים לָזֶה שֶׁחָטָא אִם לֹא עָשִׂיתָ דָּבָר זֶה שֶׁהֵעִידוּ בּוֹ עָלֶיךָ אַל תִּירָא מִדִּבְרֵיהֶם:

ח אָמַר אֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים בִּדִינֵי נְפָשׁוֹת יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ. אָמַר יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת מַעֲלִין אוֹתוֹ עִמָּהֶן לַסַּנְהֶדְרִין. אִם יֵשׁ מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו שׁוֹמְעִין לוֹ וְאֵינוֹ יוֹרֵד מִשָּׁם לְעוֹלָם. וְאִם אֵין מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו אֵינוֹ יוֹרֵד מִשָּׁם כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ. אֲפִלּוּ אָמַר הַנִּדּוֹן עַצְמוֹ יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עַל עַצְמִי זְכוּת שׁוֹמְעִין לוֹ וְעוֹלֶה לְמִנְיָן. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו:

ט בֵּית דִּין שֶׁטָּעוּ בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת וְחִיְּבוּ אֶת הַפָּטוּר וְנָמְרוּ דִּינוֹ לְחוֹבָה וְנִרְאֶה לָהֶם הַטַּעַם שֶׁיִּסְתְּרוּ בּוֹ אֶת דִּינוֹ כְּדֵי לְזַכּוֹתוֹ סוֹתְרִין וְחוֹזְרִין וְדָנִין אוֹתוֹ. אֲבָל אִם טָעוּ וּפָטְרוּ אֶת הַמְחַיֵּב הֲרֵיגָה אֵין סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ וְאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁטָּעוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין הַצְּדוֹקִין מוֹדִין בּוֹ. אֲבָל אִם טָעוּ בְּדָבָר שֶׁהַצְּדוֹקִין מוֹדִין בּוֹ מַחֲזִירִין אוֹתוֹ לְחוֹבָה. כֵּיצַד. אָמְרוּ הַבָּא עַל הָעֶרְוָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ פָּטוּר וּפְטָרוּהוּ מַחֲזִירִין אוֹתוֹ וּמְמִיתִין אוֹתוֹ. אֲבָל אִם אָמְרוּ הַמְעָרֶה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ פָּטוּר וּפְטָרוּהוּ אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

פרק יא

א מַה בֵּין דִּינֵי מָמוֹנוֹת לְדִינֵי נְפָשׁוֹת. דִּינֵי מָמוֹנוֹת בִּשְׁלֹשָׁה דִּינֵי נְפָשׁוֹת בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. דִּינֵי מָמוֹנוֹת פּוֹתְחִין בֵּין לְזִכּוּת בֵּין לְחוֹבָה דִּינֵי נְפָשׁוֹת פּוֹתְחִין לְזִכּוּת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ וְאֵין פּוֹתְחִין לְחוֹבָה. דִּינֵי מָמוֹנוֹת מַטִּין עַל פִּי אֶחָד בֵּין לְזִכּוּת בֵּין לְחוֹבָה דִּינֵי נְפָשׁוֹת מַטִּין עַל פִּי אֶחָד לְזִכּוּת וְעַל פִּי שְׁנַיִם לְחוֹבָה. דִּינֵי מָמוֹנוֹת מַחֲזִירִין בֵּין לְזִכּוּת בֵּין לְחוֹבָה וְדִינֵי נְפָשׁוֹת מַחֲזִירִין לְזִכּוּת וְאֵין מַחֲזִירִין לְחוֹבָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. דִּינֵי מָמוֹנוֹת הַכֹּל רְאוּיִין לְלַמֵּד זְכוּת אוֹ חוֹבָה בֵּין הַדַּיָּנִים בֵּין הַתַּלְמִידִים וְדִינֵי נְפָשׁוֹת הַכֹּל מְלַמְּדִין זְכוּת וַאֲפִלּוּ הַתַּלְמִידִים וְאֵין מְלַמֵּד חוֹבָה אֶלָּא הַדַּיָּנִים. דִּינֵי מָמוֹנוֹת הַדַּיָּן הַמְלַמֵּד חוֹבָה חוֹזֵר וּמְלַמֵּד זְכוּת וְהַמְלַמֵּד זְכוּת חוֹזֵר וּמְלַמֵּד חוֹבָה דִּינֵי נְפָשׁוֹת הַמְלַמֵּד חוֹבָה חוֹזֵר וּמְלַמֵּד זְכוּת אֲבָל הַמְלַמֵּד זְכוּת אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְלַמֵּד חוֹבָה אֶלָּא בְּשָׁעַת גְּמַר דִּין יֵשׁ לוֹ לַחֲזוֹר וּלְהָמְנוֹת עִם הַמְחַיְּבִין כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. דִּינֵי מָמוֹנוֹת דָּנִין בַּיּוֹם וְגוֹמְרִין בַּלַּיְלָה דִּינֵי נְפָשׁוֹת דָּנִין בַּיּוֹם וְגוֹמְרִין בַּיּוֹם. דִּינֵי מָמוֹנוֹת גּוֹמְרִין בּוֹ בַּיּוֹם בֵּין לְזִכּוּת בֵּין לְחוֹבָה דִּינֵי נְפָשׁוֹת גּוֹמְרִין בּוֹ בַּיּוֹם לְזִכּוּת וּבַיּוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו לְחוֹבָה:

ב לְפִיכָךְ אֵין דָּנִין דִּינֵי נְפָשׁוֹת לֹא עֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא עֶרֶב יוֹם טוֹב שֶׁמָּא יִתְחַיֵּב וְאִי אֶפְשָׁר לְהָרְגוֹ לְמָחָר וְאָסוּר לְעַנּוֹת אֶת דִּינוֹ וּלְהַנִּיחוֹ אַחַר הַשַּׁבָּת אֶלָּא אוֹסְרִין אוֹתוֹ עַד אֶחָד בְּשַׁבָּת וּמַתְחִילִין בְּדִינוֹ:

ג דִּינֵי מָמוֹנוֹת אַף עַל פִּי שֶׁדָּנִין אוֹתָן בְּכָל יוֹם מִן הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יח כב) "וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת" מִדִּבְרֵיהֶם לָמְדוּ שֶׁאֵין דָּנִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת:

ד אֶחָד דִּינֵי נְפָשׁוֹת וְאֶחָד דִּינֵי מַלְקִיּוֹת וְאֶחָד דִּינֵי גָּלוּת הַדִּינִים הָאֵלּוּ שָׁוִים בָּהֶן אֶלָּא שֶׁהַמַּלְקוֹת בִּשְׁלֹשָׁה וְאֵין אֶחָד מֵהֶן בְּשׁוֹר הַנִּסְקָל חוּץ מִדָּבָר אֶחָד שֶׁדִּינוֹ בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה:

ה הַמַּסִּית אֵין דִּינָיו כְּשְׁאָר דִּינֵי נְפָשׁוֹת. מְכַמְּנִין לוֹ אֶת הָעֵדִים. וְאֵינוֹ צָרִיךְ הַתְרָאָה כִּשְׁאָר הַנֶּהֱרָגִין. וְאִם יָצָא מִבֵּית דִּין זַכַּאי וְאָמַר אֶחָד יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. יָצָא חַיָּב וְאָמַר אֶחָד יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. וְאֵין טוֹעֲנִין לְמַסִּית. וּמוֹשִׁיבִין בְּדִינוֹ זָקֵן וְסָרִיס וּמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יְרַחֲמוּ עָלָיו. שֶׁהָאַכְזָרִיּוּת עַל אֵלּוּ שֶׁמַּטְעִין אֶת הָעָם אַחֲרֵי הַהֶבֶל רַחֲמִים הוּא בָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יג יח) "לְמַעַן יָשׁוּב ה' מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים":

ו דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְכֵן הַטַּמְאוֹת וְהַטָּהֳרוֹת מַתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל שֶׁבַּדַּיָּנִים וְשׁוֹמְעִין אֶת דְּבָרָיו. וְדִינֵי נְפָשׁוֹת מַתְחִילִין מִן הַצַּד וְאֵין שׁוֹמְעִין דִּבְרֵי הַגָּדוֹל אֶלָּא בָּאַחֲרוֹנָה:

ז דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְכֵן הַטַּמְאוֹת וְכֵן הַטָּהֳרוֹת הָאָב וּבְנוֹ הָרַב וְתַלְמִידוֹ מוֹנִין אוֹתָן בִּשְׁנַיִם. וְדִינֵי נְפָשׁוֹת וּמַכּוֹת וְקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ וְעִבּוּר הַשָּׁנָה אָב וּבְנוֹ אוֹ הָרַב וְתַלְמִידוֹ מוֹנִין אוֹתָן בְּאֶחָד:

ח זֶה שֶׁאָנוּ מוֹנִין הָאָב עִם הַבֵּן בֵּין בְּאֶחָד בֵּין בִּשְׁנַיִם כְּגוֹן שֶׁהָיָה הָאֶחָד מֵהֶן בַּסַּנְהֶדְרִין וְהַשֵּׁנִי הָיָה מִן הַתַּלְמִידִים שֶׁאָמַר יֵשׁ לִי לְלַמֵּד זְכוּת אוֹ חוֹבָה שׁוֹמְעִין דְּבָרָיו וְנוֹשְׁאִין וְנוֹתְנִין עִמּוֹ וְנִמְנִין עִמּוֹ:

ט וּבְשָׁעַת גְּמַר דִּין אֵין גּוֹמְרִין אֶת הַדִּין בִּקְרוֹבִים שֶׁהַדַּיָּנִין הַקְּרוֹבִים פְּסוּלִין לְדִין כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

י תַּלְמִיד שֶׁהָיָה חָכָם וּמֵבִין וְהָיָה מְחֻשָּׁר קַבָּלָה חֲרֵי רַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ הַקַּבָּלָה שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהּ בְּדִין זֶה וְהוּא דָּן עִמּוֹ בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת:

יא הַכֹּל כְּשֵׁרִים לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת אֲפִלּוּ גֵּר וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. וְגֵר דָּן אֶת חֲבֵרוֹ הַגֵּר אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל וְכֵן הַמַּמְזֵר וְהַסּוּמָא בְּאַחַת מֵעֵינָיו כָּשֵׁר לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת. אֲבָל בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת אֵין דָּנִין אוֹתָן אֶלָּא כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים הַמְשִׁיאִין לְכְהֻנָּה וְלֹא יִהְיֶה אֶחָד מֵהֶן סוּמָא אֲפִלּוּ בְּאַחַת מֵעֵינָיו כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

פרק יב

א כֵּיצַד דָּנִין דִּינֵי נְפָשׁוֹת. כְּשֶׁיָּבוֹאוּ עֵדִים לְבֵית דִּין וְאוֹמְרִים רָאינוּ פְּלוֹנִי זֶה שֶׁעָבַר עֲבֵרָה פְּלוֹנִית. אוֹמְרִין לָהֶן מַכִּירִין אַתֶּם אוֹתוֹ הִתְרֵיתֶם בּוֹ. אִם אָמְרוּ אֵין אָנוּ מַכִּירִין אוֹתוֹ אוֹ נִסְתַּפֵּק לָנוּ אוֹ שֶׁלֹּא הִתְרוּ בּוֹ חֲרֵי זֶה פָּטוּר:

ב אֶחָד תַּלְמִיד חָכָם וְאֶחָד עַם הָאָרֶץ צָרִיךְ הַתְרָאָה שֶׁלֹּא נִתְּנָה הַתְרָאָה אֶלָּא לְהַבְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד שֶׁמָּא שׁוֹגֵג הָיָה. וְכֵיצַד מַתְרִין בּוֹ. אוֹמְרִין לוֹ פְּרֹשׁ אוֹ אַל תַּעֲשֶׂה שֶׁזּוֹ עֲבֵרָה הִיא וְחַיָּב אַתָּה עָלֶיהָ מִיתַת בֵּית דִּין אוֹ מַלְקוֹת. אִם פֵּרַשׁ פָּטוּר. וְכֵן אִם שָׁתַק אוֹ הֶרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ פָּטוּר. וַאֲפִלּוּ אָמַר יוֹדֵעַ אֲנִי פָּטוּר עַד שֶׁיַּתְּיר עַצְמוֹ לְמִיתָה וְיֹאמַר עַל מְנָת כֵּן אֲנִי עוֹשֶׂה. וְאַחַר כָּךְ יֵהָרֵג. וְצָרִיךְ שֶׁיַּעֲבֹר וְיַעֲשֶׂה תֵּכֶף לַהַתְרָאָה בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר. אֲבָל אַחַר כְּדֵי דִּבּוּר צָרִיךְ הַתְרָאָה אַחֶרֶת. וּבֵין שֶׁהִתְרָה בּוֹ אֶחָד מִן הָעֵדִים וּבֵין שֶׁהִתְרָה בּוֹ אַחַר בִּפְנֵי עֵדִים אֲפִלּוּ אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד אֲפִלּוּ שָׁמַע קוֹל הַמַּתְרֶה וְלֹא רָאָהוּ וַאֲפִלּוּ הִתְרָה בְּעַצְמוֹ חֲרֵי זֶה נֶהֱרָג:

ג אָמְרוּ הָעֵדִים הָיְתָה לוֹ הַתְרָאָה וּמַכִּירִין אָנוּ אוֹתוֹ מֵאַיְמִין בֵּית דִּין עָלֵיהֶן. וְכֵיצַד מְאַיְמִין עַל עִסְקֵי נְפָשׁוֹת. אוֹמְרִים לָהֶן שֶׁמָּא תֹּאמְרוּ מֵאֹמֶד וּמִשְּׁמוּעָה עַד מִפִּי עֵד מִפִּי אָדָם נֶאֱמָן שְׁמַעְתֶּם. אוֹ שֶׁמָּא אֵין אַתֶּם יוֹדְעִים שֶׁסּוֹפֵנוּ לִבְדֹּק אֶתְכֶם בִּדְרִישָׁה וַחֲקִירָה. הֱוֵי יוֹדְעִים שֶׁלֹּא כְּדִינֵי מָמוֹנוֹת דִּינֵי נְפָשׁוֹת. דִּינֵי מָמוֹנוֹת אָדָם נוֹתֵן מָמוֹנוֹ וּמִתְכַּפֵּר לוֹ דִּינֵי נְפָשׁוֹת דָּמוֹ וְדַם זַרְעוֹ תְּלוּיִין בּוֹ עַד סוֹף כָּל הָעוֹלָם שֶׁהֲרֵי בְּקַיִן נֶאֱמַר (בראשית ד י) "קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים" דָּמוֹ וְדַם זַרְעוֹ. לְפִיכָךְ נִבְרָא אָדָם יְחִידִי בָּעוֹלָם לְלַמֵּד שֶׁכָּל הַמְאַבֵּד נֶפֶשׁ אַחַת מִן הָעוֹלָם מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ אִבֵּד עוֹלָם מָלֵא וְכָל הַמְקַיֵּם נֶפֶשׁ אַחַת בָּעוֹלָם מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ קִיֵּם עוֹלָם מָלֵא. חֲרֵי כָּל בָּאֵי עוֹלָם בְּצִוּוֹרַת אָדָם הָרִאשׁוֹן הֵם נִבְרָאִים וְאֵין פְּנֵי כָּל אֶחָד מֵהֶן דּוֹמִין לִפְנֵי חֲבֵרוֹ. לְפִיכָךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד יָכוֹל לוֹמַר בִּשְׁבִילִי נִבְרָא הָעוֹלָם. שֶׁמָּא תֹּאמְרוּ מַה לָּנוּ וּלְצָרָה זוֹ הֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (ויקרא ה א) "וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע". אוֹ שֶׁמָּא תֹּאמְרוּ מַה לָּנוּ לָחוֹב בְּדָמוֹ שֶׁל זֶה וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (משלי יא י) "וּבַאֲבֹד רְשָׁעִים רִנָּה". אִם עָמְדוּ בְּדִבְרֵיהֶן מַכְנִיסִין אֶת הַגָּדוֹל שֶׁבָּעֵדִים וּבוֹדְקִים אוֹתוֹ בִּדְרִישָׁה וַחֲקִירָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת עֵדוּת. אִם נִמְצֵאת עֵדוּתוֹ מְכֻוֶּנֶת מַכְנִיסִין אֶת הַשֵּׁנִי וּבוֹדְקִין אוֹתוֹ כָּרִאשׁוֹן. אֲפִלּוּ הָיוּ מֵאָה עֵדִים בּוֹדְקִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּדְרִישָׁה וַחֲקִירָה. נִמְצְאוּ דִּבְרֵי כָּל הָעֵדִים מְכֻוָּנִים פּוֹתְחִין לִזְכוּת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאוֹמְרִים אִם לֹא חָטָאתָ אַל תִּירָא מִדִּבְרֵיהֶם וְדָנִין אוֹתוֹ. אִם מָצְאוּ לוֹ זְכוּת פְּטָרוּהוּ וְאִם לֹא מָצְאוּ לוֹ זְכוּת אוֹסְרִין אוֹתוֹ עַד לְמָחָר. וּבוֹ בַּיּוֹם מְזַדְּוְגִין הַסַּנְהֶדְרִין זוּגוֹת זוּגוֹת לְעַיֵּן בְּדִינוֹ. וּמְמַעֲטִין בְּמַאֲכָל וְאֵין שׁוֹתִין יַיִן כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. וְנוֹשְׁאִין בַּדָּבָר כָּל הַלַּיְלָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד עִם זוּג שֶׁלּוֹ אוֹ עִם עַצְמוֹ בְּבֵיתוֹ. וְלַמָּחֳרָת מַשְׁכִּימִין לְבֵית דִּין. הַמְזַכֶּה אוֹמֵר אֲנִי הוּא הַמְזַכֶּה וּמְזַכֶּה אֲנִי בְּמִקּוֹמִי וְהַמְחַיֵּב אוֹמֵר אֲנִי הוּא הַמְחַיֵּב וּמְחַיֵּב אֲנִי בְּמִקּוֹמִי אוֹ חָזַרְתִּי בִּי וַאֲנִי מְזַכֶּה. וְאִם טָעוּ בַּדָּבָר וְלֹא יָדְעוּ מִי הֵם שֶׁחִיְּבוּ אוֹ זִכּוּ מִטַּעַם אֶחָד שֶׁאֵינָן נֶחְשָׁבִין אֶלָּא כְּאֶחָד כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. חֲרֵי סוֹפְרֵי הַדַּיָּנִין מַזְכִּירִין אוֹתָן שֶׁחֲרֵי כּוֹתְבִין טַעַם שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וּמַתְחִילִין בְּדִינוֹ. אִם מָצְאוּ לוֹ זְכוּת פְּטָרוּהוּ וְאִם הֵצְרְכוּ לְהוֹסִיף מוֹסִיפִין. רַבּוּ הַמְחַיְּבִין וְנִתְחַיֵּב מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְהָרְגוֹ. וּמָקוֹם שֶׁהוֹרְגִין בּוֹ בֵּית דִּין הָיָה חוּץ לְבֵית דִּין וְרָחוֹק מִבֵּית דִּין. שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כד יד) "הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה". וְיֵרָאֶה לִי שֶׁיִּהְיֶה רָחוֹק כְּמוֹ שִׁשָּׁה מִילִין כְּמוֹ שֶׁהָיָה בֵּין בֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁהָיָה לִפְנֵי פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל:

ד מִשֶּׁנִּגְמַר דִּינוֹ אֵין מַשְׁהִין אוֹתוֹ אֶלָּא יֵהָרֵג בְּיוֹמוֹ. אֲפִלּוּ הָיְתָה עֲבֵרָה אֵין מַמְתִּינִין לָהּ עַד שֶׁתֵּלֵד. וּמַכִּין אוֹתָהּ כְּנֶגֶד בֵּית הַהֶרְיוֹן עַד שֶׁיָּמוּת הַוָּלָד תְּחִלָּה. אֲבָל אִם יָשְׁבָה עַל הַמַּשְׁבֵּר מַמְתִּינִין לָהּ עַד שֶׁתֵּלֵד. וְכָל אִשָּׁה שֶׁתֵּהָרֵג מֵתֶר לֵהָנוֹת בִּשְׁעָרָהּ:

ה מִי שֶׁיָּצָא לְהֵרֵג וְהָיָה זְבוּחַ זָבוּחַ אֵין הוֹרְגִין אוֹתוֹ עַד שֶׁמַּזִּין עָלָיו מִדַּם חַטָּאתוֹ וַאֲשָׁמוֹ. וְאִם נִגְמַר דִּינוֹ וַעֲדַיִן לֹא נִשְׁחַט הַזֶּבַח אֵין מַמְתִּינִין לוֹ עַד שֶׁיַּקְרִיבוּ עָלָיו קָרְבָּנוֹ שֶׁאֵין מְעַנִּין אֶת דִּינוֹ:

פרק יג

א מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ לְמִיתָה מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִבֵּית דִּין וְאֶחָד עוֹמֵד עַל פֶּתַח בֵּית דִּין וְהַסּוּדָרִין בְּיָדוֹ וְהַסּוּס רָחוֹק מִמֶּנּוּ. וְהַכָּרוֹז יוֹצֵא לִפָּנָיו פְּלוֹנִי יוֹצֵא לְהֵרֵג בְּמִיתָה פְּלוֹנִית עַל שֶׁעָבַר עֲבֵרָה פְּלוֹנִית בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי בִּזְמַן פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי עֵדָיו מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לוֹ זְכוּת יָבוֹא וְיַלְמֵּד עָלָיו. אָמַר אֶחָד יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת זֶה מֵנִיף בַּסּוּדָרִין וְזֶה הָרוֹכֵב עַל הַסּוּס רָץ וּמַחֲזִיר אֶת הַנִּדּוֹן לְבֵית דִּין. אִם נִמְצָא לוֹ זְכוּת פּוֹטְרִין אוֹתוֹ וְאִם לֹא יַחְזֹר וְיֵצֵא לַהֲרִיגָה. אָמַר הוּא בְּעַצְמוֹ יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עַל עַצְמִי זְכוּת אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו מַחֲזִירִין אוֹתוֹ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה. שֶׁמָּא מִפְּנֵי הַפַּחַד נִסְתַּתְּמוּ טַעֲנוֹתָיו וּכְשֶׁיַּחֲזֹר לְבֵית דִּין תִּתְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ וְיֹאמַר טַעַם. הֶחֱזִירוּהוּ וְלֹא נִמְצָא מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו מוֹצִיאִין אוֹתוֹ פַּעַם שְׁלִישִׁית. אָמַר בַּשְּׁלִישִׁית יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עַל עַצְמִי זְכוּת אִם יֵשׁ מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו מַחֲזִירִין אוֹתוֹ אֲפִלּוּ כַּמָּה פְּעָמִים. לְפִיכָךְ מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁשּׁוֹמְעִין דְּבָרָיו בַּדֶּרֶךְ אִם יֵשׁ מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו מַחֲזִירִין אוֹתוֹ וְאִם לָאו אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. אִם לֹא נִמְצָא לוֹ זְכוּת מוֹצִיאִין אוֹתוֹ. וְעֵדָיו הֵם הַהוֹרְגִין אוֹתוֹ בְּכָל מִיתָה שֶׁיִּתְחַיֵּב בָּהּ. וְרוֹצֵחַ שֶׁלֹּא הֲרָגוּהוּ עֵדָיו חַיָּבִין לַהֲמִיתוֹ בְּיַד כָּל

אָדָם. רָחוֹק מִמְּקוֹם הַהֲרִיגָה כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת אוֹמֵר לוֹ הִתְוַדֵּה שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ כָּל הַמּוּמָתִין מִתְוַדִּין וְכָל הַמִּתְוַדֶּה יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא. אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהִתְוַדּוֹת אוֹמְרִים לוֹ אֱמֹר תְּהֵא מִיתָתִי כַּפָּרָה עַל כָּל עֲוֹנוֹתַי. אֲפִלּוּ יָדַע בְּעַצְמוֹ שֶׁשָּׁקֶר הֵעִידוּ עָלָיו כָּךְ הוּא מִתְוַדֶּה:

ב וְאַחַר שֶׁמִּתְוַדֶּה מַשְׁקִין אוֹתוֹ קֹרֶט שֶׁל לְבוֹנָה בְּכוֹס שֶׁל יַיִן כְּדֵי שֶׁתִּטָּרֵף דַּעְתּוֹ עָלָיו וְיִשְׁתַּכֵּר. וְאַחַר כָּךְ יֵהָרֵג בַּמִּיתָה שֶׁהוּא חַיָּב בָּהּ:

ג זֶה הַיַּיִן וְהַלְּבוֹנָה וְהָאֶבֶן שֶׁיִּפָּקֵל בָּהּ הַנִּסְקָל. וְהַסַּיִף שֶׁיֵּהָרֵג בּוֹ הַנֶּהֱרָג. וְהַסּוּדָר שֶׁחוֹנְקִין בּוֹ הַנֶּחְנָק. וְהָעֵץ שֶׁתּוֹלִין עָלָיו הַנִּתְלֶה. וְהַסּוּדָרִין שֶׁמְּנִיפִין בָּהּ לִפְנֵי הֲרוּגֵי בֵּית דִּין. וְהַסּוּס שֶׁרָץ לְהַצִּילוֹ. הַכֹּל בָּאִין מִשֶּׁל צִבּוּר. וּמִי שֶׁיִּרְצֶה לְהִתְנַדֵּב יָבוֹא וְיִתְנַדֵּב:

ד אֵין בֵּית דִּין יוֹצְאִין אַחַר הַנֶּהֱרָג. וְכָל בֵּית דִּין שֶׁהָרְגוּ נֶפֶשׁ אֲסוּרִים לְאֱכֹל כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם חֲרֵי זֶה בְּכַלָּל לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם. וְאֵין מַבְרִין הַקְּרוֹבִים עַל הֲרוּגֵי בֵּית דִּין מִשּׁוּם לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם. וּדְבָרִים אֵלּוּ אֲסוּרִין וְאֵין בָּהֶן מַלְקוֹת:

ה מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיתָה בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד מְעַיְּנִין בְּדִינוֹ וְאוֹכְלִין בֵּית דִּין וְשׁוֹתִין וְאַחַר כָּךְ גּוֹמְרִין אֶת דִּינוֹ סָמוּךְ לְשְׁקִיעַת הַחַמָּה וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ:

ו הֲרוּגֵי בֵּית דִּין אֵין מִתְאַבְּלִין עֲלֵיהֶן. וּבָאִין קְרוֹבֵיהֶן וְשׁוֹאֲלִים אֶת שְׁלוֹם הָעֵדִים וְאֶת שְׁלוֹם הַדַּיָּנִים לְהוֹדִיעַ שֶׁאֵין בְּלִבָּם עֲלֵיהֶן כְּלוּם שֶׁדִּין אֱמֶת דָּנוּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין נוֹהֲגִין אֲבֵלוּת הֲרֵי הֵן אוֹנְנִים עֲלֵיהֶם שֶׁאֵין אֲנִינוּת אֶלָּא בַּלֵּב:

ז מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ וּבָרַח וּבָא לְבֵית דִּין אַחֵר אֵין סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ אֶלָּא כָּל מָקוֹם שֶׁיַּעַמְדוּ שְׁנַיִם וְיֹאמְרוּ מְעִידִין אָנוּ אֶת אִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ בְּבֵית דִּין פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי עֵדָיו הֲרֵי זֶה יֵהָרֵג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּרוֹצֵחַ. אֲבָל שְׁאָר חַיָּבֵי מִיתוֹת עַד שֶׁיָּבוֹאוּ עֵדָיו הָרִאשׁוֹנִים וְיָעִידוּ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ וְיַהֲרְגוּהוּ בְּיָדָם. וְהוּא שֶׁיָּעִידוּ בְּבֵית דִּין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה:

ח מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁהָיָה בְּחוּצָה לָאָרֶץ וּבָרַח לְבֵית דִּין שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ עַל כָּל פָּנִים. וְאִם הָיוּ אוֹתָן בֵּית דִּין עַצְמָן שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ בְּפָנֵיהֶם אֵין סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ אַף עַל פִּי שֶׁגִּמְרוּהוּ בְּחוּצָה לָאָרֶץ וְהֵם עַתָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

פרק יד

א אַרְבַּע מִיתוֹת נִמְסְרוּ לְבֵית דִּין. סְקִילָה וּשְׂרֵפָה וַהֲרִיגָה בְּסַיִף וְחֶנֶק. סְקִילָה וּשְׂרֵפָה מִפָּרָשִׁין הֵן בַּתּוֹרָה. וּמִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לָמְדוּ שֶׁכָּל מִיתָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה סְתָם הִיא חֶנֶק. וְהַהוֹרֵג אֶת חֲבֵרוֹ מִיתָתוֹ בְּסַיִף. וְכֵן אַנְשֵׁי עִיר הַנִּדַּחַת מִיתָתָן בְּסַיִף:

ב כָּל מִיתָה מֵהֶם מִצְוַת עֲשֵׂה הִיא לְבֵית דִּין לַהֲרֹג בָּהּ מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בָּהּ. וְאֵין רְשׁוּת לַמֶּלֶךְ לַהֲרֹג בְּאַחַת מֵהֶן אֶלָּא בְּסַיִף בִּלְבַד:

ג כָּל מְחֻיָּב מִיתַת בֵּית דִּין שֶׁלֹּא הֵמִיתוּ אוֹתוֹ בֵּית דִּין בִּטְלוּ מִצְוַת עֲשֵׂה וְלֹא עָבְרוּ עַל מִצְוַת לֹא תַּעֲשֶׂה. חוּץ מִן הַמְכַשֵּׁף שֶׁאִם לֹא הֵמִיתוּהוּ עָבְרוּ עַל מִצְוַת לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב יז) "מְכַשֵּׁפָה לֹא תְחַיֶּה":

ד סְקִילָה חֲמוּרָה מִן הַשְּׂרֵפָה וּשְׂרֵפָה חֲמוּרָה מִן הַסַּיִף וְהַסַּיִף חֲמוּרָה מִן הַחֶנֶק. וְכָל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בִּשְׁתֵּי מִיתוֹת נִדּוֹן בַּחֲמוּרָה בֵּין שֶׁעָבַר שְׁתֵּי עֲבֵרוֹת זוֹ אַחַר זוֹ בֵּין שֶׁעָבַר אַחַת שֶׁחַיָּב עָלֶיהָ שְׁתֵּי מִיתוֹת אֲפִלּוּ נִגְמַר דִּינוֹ לְקַלָּה וְאַחַר כָּךְ עָבַר עַל הַחֲמוּרָה וְנִגְמַר דִּינוֹ נִדּוֹן בַּחֲמוּרָה:

ה וְאֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה דָּנִין אוֹתָן בְּאַרְבַּע מִיתוֹת:

ו כָּל חַיָּבֵי מִיתוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ זֶה בָּזֶה נִדּוֹן כָּל אֶחָד מֵהֶן בַּקַּלָּה שֶׁבְּהֶן:

ז מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ שֶׁנִּתְעָרֵב עִם שְׁאָר הָעָם וְלֹא נוֹדַע מִי הוּא מֵאֵלּוּ. אוֹ מִי שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ שֶׁנִּתְעָרֵב עִם מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ וְלֹא נוֹדַע מִי הוּא. כֻּלָּן פְּטוּרִין לְפִי שֶׁאֵין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֶלָּא בְּפָנָיו:

ח מִי שֶׁעָמַד עַל נַפְשׁוֹ וְלֹא יָכְלוּ בֵּית דִּין לְאָסְרוֹ עַד שֶׁיְּמִיתוּהוּ בְּמִיתָה שֶׁהוּא חַיָּב בָּהּ הוֹרְגִין אוֹתוֹ עֶדְיוֹ בְּכָל מִיתָה שֶׁיְּכוֹלִין לַהֲמִיתוֹ בָּהּ מֵאַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ. וְאֵין רְשׁוּת לִשְׁאָר הָעָם לַהֲמִיתוֹ תְּחִלָּה. לְפִיכָךְ אִם נִקְטָעָה יַד הָעֵדִים פָּטוּר. וְאִם הָיוּ הָעֵדִים גִּדְמִין מִתְּחִלָּה יֵהָרֵג בְּיַד אֲחֵרִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּשְׁאָר מְחֻיְּבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין חוּץ מִן הָרוֹצֵחַ. אֲבָל הוֹרֵג נֶפֶשׁ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ רוֹדְפִין אַחֲרָיו בְּכָל דָּבָר וּבְיַד כָּל אָדָם עַד שֶׁמְּמִיתִין אוֹתוֹ:

ט כָּל הֲרוּגֵי בֵּית דִּין אֵין קוֹבְרִין אוֹתָן בְּקִבְרֵי אֲבוֹתֵיהֶם בִּכְלַל יִשְׂרָאֵל. אֶלָּא שְׁנֵי קְבָרוֹת מְתֻקָּנִין לָהֶן בֵּית דִּין אֶחָד לַנִּסְקָלִין וְלִנִּשְׂרָפִין וְאֶחָד לַנֶּהֱרָגִין וְלַנֶּחְנָקִין. וְדָבָר זֶה הֲלָכָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. נִתְאַכֵּל הַבָּשָׂר הָיוּ מְלַקְּטִין אֶת הָעֲצָמוֹת וְקוֹבְרִין אוֹתָן בְּקִבְרוֹת אֲבוֹתֵיהֶן. וְיֵשׁ לִקְרוֹבֵיהֶן לַעֲשׂוֹת לָהֶן אָרוֹן וְתַכְרִיכִין:

י צְרִיכִין בֵּית דִּין לְהִתְיַשֵּׁב בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת וּלְהַמְתִּין וְלֹא יָאִיצוּ. וְכָל בֵּית דִּין שֶׁהָרְגוּ נֶפֶשׁ בְּשֶׁבַע שָׁנִים הֲרֵי אֵלּוּ חַבְּלָנִין. אַף עַל פִּי כֵן אִם אֵרַע לָהֶם לַהֲרֹג בְּכָל יוֹם וְיוֹם הוֹרְגִין. אֲבָל אֵין דָּנִין לְעוֹלָם שְׁנַיִם בְּיוֹם אֶחָד אֶלָּא דָּנִין זֶה הַיּוֹם וְהַשֵּׁנִי לְמָחָר. הָיוּ שְׁנֵיהֶם בַּעֲבֵרָה אַחַת וּמִיתָה אַחַת כְּגוֹן נוֹאֶפֶת דָּנִין שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם אֶחָד. לְפִיכָךְ אִם הָיָה הַנּוֹאֵף בּוֹעֵל בַּת כֹּהֵן הוֹאִיל וְהוּא בְּחֶנָק וְהִיא בִּשְׂרֵפָה אֵין הוֹרְגִין שְׁנֵיהֶן בְּיוֹם אֶחָד:

יא אֵין דָּנִין דִּינֵי נְפָשׁוֹת אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שָׁם בַּלִּשְׁכָּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּזָקֵן מַמְרֵא (דברים יז יב) "לִבְלְתִּי שְׁמֹעַ אֶל הַכֹּהֵן" וְגוֹ' וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁבִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ כֹּהֵן מַקְרִיב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ יֵשׁ דִּינֵי נְפָשׁוֹת וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בִּמְקוֹמוֹ:

יב בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁנִּבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל יוֹשְׁבִין בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית שֶׁהָיְתָה בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וְהַמָּקוֹם שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִין בּוֹ חֹל הָיָה שֶׁאֵין יְשִׁיבָה בָּעֲזָרָה אֶלָּא לְמַלְכֵי בֵּית דָּוִד. וּכְשֶׁנִּתְקַלְקְלָה הַשּׁוּרָה גָּלוּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְלַעֲשָׂרָה מְקוֹמוֹת גָּלוּ וְסוֹפָן לִטְבֶרְיָא וּמִשָּׁם לֹא עָמַד בֵּית דִּין גָּדוֹל עַד עַתָּה. וְקַבָּלָה הִיא שֶׁבִּטְבֶרְיָא עֲתִידִין לַחְזוֹר תְּחִלָּה וּמִשָּׁם נֶעֱתָקִין לַמִּקְדָּשׁ:

יג אַרְבָּעִים שָׁנָה קֹדֶם חֻרְבַּן בַּיִת שֵׁנִי בָּטְלוּ דִּינֵי נְפָשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם. מִפְּנֵי שֶׁגָּלוּ הַסַּנְהֶדְרִין וְלֹא הָיוּ שָׁם בִּמְקוֹמָן בַּמִּקְדָּשׁ:

יד בִּזְמַן שֶׁדָּנִין דִּינֵי נְפָשׁוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דָּנִין דִּינֵי נְפָשׁוֹת בְּחוּצָה לָאָרֶץ. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ הַסַּנְהֶדְרִין סְמוּכִין בָּאָרֶץ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ שֶׁהַסַּנְהֶדְרִין נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ:

פרק טו

א כִּיצַד מִצְוַת הַנִּסְקָלִין. רָחוֹק מִבֵּית הַסְּקִילָה אַרְבַּע אַמּוֹת מַפְשִׁיטִין אֶת הַמְחֻיָּב סְקִילָה בְּגָדָיו וּמְכַסִּין עֶרְוָתוֹ מִלְּפָנָיו. וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקֶלֶת עֵרֻמָּה אֶלָּא בְּחָלוּק אֶחָד. וּבֵית הַסְּקִילָה גָּבוֹהַּ שְׁתֵּי קוֹמוֹת עוֹלֶה לְשָׁם הוּא וְעֵדָיו וְיָדָיו אֲסוּרוֹת. וְאֶחָד מִן הָעֵדִים דּוֹחֲפוֹ עַל מָתְנָיו מֵאֲחוֹרָיו וְהוּא נֶהֱפָךְ וְנוֹפֵל עַל לִבּוֹ לָאָרֶץ. אִם מֵת בָּהּ יָצָא שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר (שמות יט יג) "סָקוֹל יִסָּקֵל אוֹ יָרֹה יֵיָרֶה" הִנַּה הִשְׁוָה הַנִּסְקָל שֶׁנָּפַל אֶת הָאֶבֶן עָלָיו עִם הַנִּדְחָף שֶׁנָּפַל הוּא בְּעַצְמוֹ עַל הָאָרֶץ. וְאִם לֹא מֵת מִדְּחִיפָה זוֹ מַגְבִּיהִין הָעֵדִים אֶבֶן שֶׁהָיְתָה מֻנַּחַת שָׁם מַשָּׂא שְׁנֵי בְנֵי אָדָם וְהָעֵד הַשֵּׁנִי מַרְפֶּה אֶת יָדוֹ וּמַשְׁלִיךְ הָאֶבֶן עַל לִבּוֹ. אִם מֵת בּוֹ יָצָא וְאִם לָאו רְגִימָתוֹ בְּכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז ז) "יַד הָעֵדִים תִּהְיֶה בּוֹ בָרִאשֹׁנָה לַהֲמִיתוֹ וְיַד כָּל הָעָם בָּאַחֲרֹנָה":

ב עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה אֵין סוֹקְלִין אוֹתוֹ אֶלָּא עַל שַׁעַר שֶׁעָבַד בּוֹ. וְאִם הָיְתָה עִיר שֶׁרֻבָּהּ עַכּוּ"ם סוֹקְלִין אוֹתוֹ עַל פֶּתַח בֵּית דִּין. וְדָבָר זֶה קַבָּלָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה אֶל שְׁעָרֶיךָ זֶה שַׁעַר שֶׁעָבַד בּוֹ וְלֹא שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ בּוֹ:

ג מִצְוַת הַנִּשְׂרָפִין הָיוּ מְשַׁקְּעִין אוֹתוֹ בְּזֶבֶל עַד אַרְכֻּבּוֹתָיו וְנוֹתְנִים סוּדָר קָשֶׁה לְתוֹךְ חָרְכּוֹ וְכוֹרֵךְ עַל צַוָּארוֹ. וּשְׁנֵי עֵדָיו זֶה מוֹשֵׁךְ אֶצְלוֹ וְזֶה מוֹשֵׁךְ אֶצְלוֹ עַד שֶׁהוּא פּוֹתֵחַ אֶת פִּיו. וּמַתִּיכִים אֶת הַבְּדִיל וְאֶת הָעוֹפֶרֶת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן וְהוּא זוֹרֵק לְתוֹךְ פִּיו וְהִיא יוֹרֶדֶת וְשׁוֹרֶפֶת אֶת בְּנֵי מֵעָיו:

ד מִצְוַת הַנֶּחֱנָקִין מַתִּיזִין אֶת רֹאשׁוֹ בְּסַיִף כְּדֶרֶךְ שֶׁהַמְּלָכִים עוֹשִׂים:

ה מִצְוַת הַנֶּחְנָקִין מְשַׁקְּעִין אֶת הַמְחֻיָּב בְּזֶבֶל עַד אַרְכֻּבּוֹתָיו וְנוֹתְנִין סוּדָר קָשֶׁה לְתוֹךְ חָרְכּוֹ וְכוֹרְכִין עַל צַוָּארוֹ זֶה מוֹשֵׁךְ אֶצְלוֹ וְזֶה מוֹשֵׁךְ אֶצְלוֹ עַד שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ:

ו מִצְוַת עֲשֵׂה לִתְלוֹת אֶת הַמְגַדֵּף וְעוֹבֵד עַכּוּ"ם שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא כג) "כִּי קִלְלַת אֱלֹהִים תָּלוּי" הֲרֵי מְגַדֵּף אָמוּר וּבְעוֹבֵד עַכּוּ"ם נֶאֱמַר (במדבר טו ל) "אֶת ה' הוּא מְגַדֵּף". וְהָאִישׁ נִתְלֶה וְאֵין הָאִשָּׁה נִתְלֵית שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא כב) "כִּי יִהְיֶה בְּאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת וְהוּמָת וְתָלִיתָ אֹתוֹ":

ז כֵּיצַד מִצְוַת הַנִּתְלִין. אַחַר שֶׁסּוֹקְלִין אוֹתָן מְשַׁקְּעִין אֶת הַקּוֹרָה בָּאָרֶץ וְעֵץ יוֹצֵא מִמֶּנָּה וּמַקִּיפִין שְׁתֵּי יָדָיו זוֹ לָזוֹ וְתוֹלֶהוּ סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה וּמַתִּירִין אוֹתוֹ מִיָּד. וְאִם לָן עוֹבְרִין עָלָיו בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא כג) "לֹא תָלִין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ":

ח וּמִצְוַת עֲשֵׂה לִקְבֹּר אֶת כָּל הֲרוּגֵי בֵּית דִּין בְּיוֹם הַהֲרִיגָה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא כג) "כִּי קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא". וְלֹא הֲרוּגֵי בֵּית דִּין בִּלְבַד אֶלָּא כָּל הַמֵּתִין אֶת מֵתוֹ עוֹבֵר עָלָיו בְּלֹא תַּעֲשֶׂה. וְלֵינוֹ לִכְבוֹדוֹ לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו:

ט אֵין תּוֹלִין עַל אִילָן הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע אֶלָּא עַל הַתָּלוּשׁ כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא מְחַסֵּר קְצִיצָה. שֶׁהָעֵץ שֶׁנִּתְלָה עָלָיו נִקְבָּר עִמּוֹ שֶׁלֹּא יְהֵא לוֹ זְכָרוֹן רַע וְיֹאמְרוּ זֶה הָעֵץ שֶׁנִּתְלָה עָלָיו פְּלוֹנִי. וְכֵן הָאֶבֶן שֶׁנִּסְקַל בָּהּ וְהַסַּיִף שֶׁנֶּהֱרַג בּוֹ הַנֶּהֱרָג וְהַסּוּדָרִין שֶׁחוֹנְקִין בָּהֶן הַכֹּל נִקְבָּרִין בִּתְפִישַׁת הַנֶּהֱרָג אֲבָל לֹא בַּקֶּבֶר עַצְמוֹ:

י כָּל הַנִּסְקָלִין שֶׁבַּתּוֹרָה שְׁמוֹנָה עָשָׂר וְאֵלּוּ הֵן. הַבָּא עַל הָאֵם. וְעַל אֵשֶׁת אָב. וְעַל כַּלָּתוֹ. וְעַל נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה. וְעַל הַזָּכוּר. וְהַשּׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה. וְהָאִשָּׁה הַמְּבִיאָה אֶת הַבְּהֵמָה עָלֶיהָ. וְהַמְגַדֵּף. וְעוֹבֵד עֲכו״ם. וְהַנּוֹתֵן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ. וּבַעַל אוֹב. וּבַעַל יִדְּעוֹנִי. וְהַמַּסִּית. וְהַמַּדִּיחַ. וְהַמְכַשֵּׁף. וְהַמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת. וּמְקַלֵּל אָבִיו אוֹ אִמּוֹ. וּבֶן סוֹרֵר וּמוֹרֶה:

יא כָּל הַנִּשְׂרָפִין עֲשָׂרָה וְאֵלּוּ הֵן. בַּת כֹּהֵן שֶׁזִּנְּתָה תַּחַת בַּעְלָהּ. וּבָא עַל בִּתּוֹ. וְעַל בַּת בִּתּוֹ. וְעַל בַּת בְּנוֹ. וְעַל בַּת אִשְׁתּוֹ. וְעַל בַּת בִּתָּהּ. וְעַל בַּת בְּנָהּ. וְעַל חֲמוֹתוֹ. וְעַל אֵם חֲמוֹתוֹ. וְעַל אֵם חָמִיו. וְהוּא שֶׁבָּא עֲלֵיהֶן בְּחֵיֵּי אִשְׁתּוֹ. אֲבָל לְאַחַר מִיתַת אִשְׁתּוֹ הֲרֵי הֵן בְּכָרֵת בִּלְבַד בִּכְלַל הָעֲרָיוֹת:

יב הַנֶּהֱרָגִין שְׁנַיִם. הָרוֹצֵחַ וְהַנִּדָּח:

יג הַנֶּחְנָקִין שִׁשָּׁה וְאֵלּוּ הֵן. הַבָּא עַל אֶשֶׁת אִישׁ. הַחוֹבֵל בְּאָבִיו אוֹ בְּאִמּוֹ. וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל. וְזָקֵן מַמְרֵא. וּנְבִיא הַשֶּׁקֶר. וְהַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה. נִמְצְאוּ כָּל הֲרוּגֵי בֵּית דִּין שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים:

פרק טז

א כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לְהָמִית אֶת הַמְחֻיָּב מִיתָה כָּךְ מִצְוָה עֲשֵׂה לְהַלְקוֹת אֶת הַמְחֻיָּב מַלְקוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה ב) ״וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו״. וְאַף עַל פִּי שֶׁמַּלְקוֹת בִּשְׁלֹשָׁה בְּמָקוֹם מִיתָה הִיא עוֹמֶדֶת:

ב מַלְקִין בַּזְּמַן הַזֶּה בְּכָל מָקוֹם מִן הַתּוֹרָה בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה סְמוּכִין אֲבָל לֹא בִּפְנֵי הֶדְיוֹטוֹת:

ג וְכָל מַלְקִיּוֹת שֶׁמַּלְקִין דַּיְנֵי חוּצָה לָאָרֶץ בְּכָל מָקוֹם אֵינָהּ אֶלָּא מַכַּת מַרְדּוּת:

ד אֵין אָדָם לוֹקֶה אֶלָּא בְּעֵדִים וְהַתְרָאָה וּבוֹדְקִין הָעֵדִים בִּדְרִישָׁה וּבַחֲקִירָה כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂים בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת. עָבַר עַל לָאו שֶׁנִּתַּק לַעֲשֵׂה וְהִתְרוּ בּוֹ וְאָמְרוּ לוֹ אַל תַּעֲשֶׂה דָּבָר זֶה שֶׁאִם תַּעֲשֶׂנּוּ וְלֹא תְקַיְּם עֲשֵׂה שֶׁבּוֹ תִּלְקֶה. וְעָבַר וְלֹא קִיֵּם הָעֲשֵׂה הֲרֵי זֶה לוֹקֶה. אַף עַל פִּי שֶׁהַתְרָאָה בְּסָפֵק הִיא שֶׁאִם יְקַיֵּם יִפָּטֵר הַתְרָאַת סָפֵק הַתְרָאָה הִיא:

ה עָבַר עֲבֵרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מַלְקוּת וּמִיתַת בֵּית דִּין כְּאַחַת כְּגוֹן שֶׁשָּׁחַט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה. אִם הִתְרוּ בּוֹ לְמִיתָה סוֹקְלִין אוֹתוֹ וְאֵינוֹ לוֹקֶה שֶׁהֲרֵי נִתְחַיֵּב בְּדִין גָּדוֹל מִזֶּה. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ לְמַלְקוּת בִּלְבַד לוֹקֶה:

ו אֵינוֹ צָרִיךְ שְׁנֵי עֵדִים לְמַלְקוּת אֶלָּא בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה אֲבָל הָאסּוּר עַצְמוֹ בְּעֵד אֶחָד יֶחְזַק. כֵּיצַד. אָמַר עֵד אֶחָד חֵלֶב כְּלָיוֹת הוּא זֶה. כִּלְאֵי הַכֶּרֶם הֵם פְּרוֹת אֵלּוּ. גְּרוּשָׁה אוֹ זוֹנָה אִשָּׁה זוֹ. וְאָכַל אוֹ בָּעַל בְּעֵדִים אַחֵר שֶׁהִתְרָה בּוֹ. הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אַף עַל פִּי שֶׁעִקַּר הָאִסּוּר בְּעֵד אֶחָד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁלֹּא הִכְחִישׁ הָעֵד בְּעֵת שֶׁקָּבַע הָאִסּוּר. אֲבָל אִם אָמַר אֵינוֹ חֵלֶב זֶה. וְזוֹ אֵינָהּ גְּרוּשָׁה. וְאָכַל אוֹ בָּעַל אַחַר שֶׁהִכְחִישׁ. אֵינוֹ לוֹקֶה עַד שֶׁיִּקְבְּעוּ הָאִסּוּר שְׁנֵי עֵדִים:

ז שָׁתַק בְּעֵת שֶׁהֵעִיד הָעֵד הָאֶחָד בְּקִבְיעוּת הָאִסּוּר וְאַחַר שֶׁעָבַר וְהִתְרוּ בּוֹ טָעַן לְהַכְחִישׁ הָעֵד אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ אֶלָּא לוֹקֶה:

ח כֵּיצַד מַלְקִין אוֹתוֹ. כּוֹפֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל הָעַמּוּד אֵילָךְ וְאֵילָךְ וְחַזָּן הַכְּנֶסֶת אוֹחֵז בִּבְגָדָיו. אִם נִקְרְעוּ נִקְרָעוּ וְאִם נִפְרְמוּ נִפְרָמוּ. עַד שֶׁהוּא מְגַלֶּה אֶת לִבּוֹ. שֶׁאֵינוֹ מַכֵּהוּ עַל כְּסוּתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה ב) ״וְהִכָּהוּ״ וְלֹא לִכְסוּתוֹ. וְהָאֶבֶן נְתוּנָה מֵאֲחוֹרָיו שֶׁהַחַזָּן הַמַּכֶּה עוֹמֵד עָלֶיהָ. וּרְצוּעָה שֶׁל עֵגֶל בְּיָדוֹ כְּפוּלָה לִשְׁנַיִם וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה. וּשְׁתֵּי רְצוּעוֹת שֶׁל חֲמוֹר עוֹלוֹת וְיוֹרְדוֹת בּוֹ. וְרֹחַב הָרְצוּעָה טֶפַח וְאָרְכָּהּ כְּדֵי שֶׁתַּהֵא מַגַּעַת עַד פִּי כְּרֵסוֹ. וְיַד שֶׁל רְצוּעוֹת שֶׁאוֹחֵז בָּהּ אָרְכָּהּ טֶפַח:

ט הָאִישׁ הַמַּכֶּה צָרִיךְ לִהְיוֹת יָתֵר בִּגְדֵלָה וְחָסֵר בְּכֹחַ. וּמַגְבִּיהַּ אֶת הָרְצוּעוֹת בִּשְׁתֵּי יָדָיו וּמַכֶּה בְּיָדוֹ אַחַת בְּכָל כֹּחוֹ. וּמַלְקֵהוּ שְׁלִישׁ מִלְּפָנָיו [עַל חֲזֵהוּ] בֵּין דָּדָיו וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים מֵאֲחוֹרָיו. שְׁלִישׁ עַל כָּתֵף זֶה וּשְׁלִישׁ עַל כָּתֵף זֶה:

י הַמַּכֶּה אֵינוֹ עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב אֶלָּא מֻטֶּה. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה ב) ״וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו״ שֶׁיִּהוּ עֵינָיו שֶׁל שׁוֹפֵט בּוֹ לֹא שֶׁיִּהְיֶה מַבִּיט בְּדָבָר אַחֵר וּמַכֶּהוּ מִכָּאן שֶׁאֵין מַכִּים שְׁנַיִם כְּאֶחָד:

יא הַגָּדוֹל שֶׁבַּדַּיָּנִים קוֹרֵא כָּל זְמַן שֶׁזֶּה לוֹקֶה (דברים כה נח) ״אִם לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת״. (דברים כח נט) ״וְהִפְלָא ה׳ אֶת מַכֹּתְךָ״. וּמִתְכַּוֵּן שֶׁיֹּאמַר הַפְּסוּקִים עִם הַמַּלְקִיּוֹת. וְאִם לֹא גָּמַר חוֹזֵר לְתְחִלַּת הַמִּקְרָא וְקוֹרֵא וְחוֹזֵר וְקוֹרֵא עַד שֶׁתִּגְמֹר כָּל הַמַּכָּאָה. וְהַשֵּׁנִי שֶׁבַּדַּיָּנִים מוֹנֶה וְהַשְּׁלִישִׁי אוֹמֵר לַחַזָּן הַכֵּה. כָּל זְמַן שֶׁמַּכֶּה עַל פִּיו הוּא מַכֶּה:

יב מֵת תַּחַת יָדוֹ פָּטוּר. וְאִם הוֹסִיף רְצוּעָה אַחַת עַל הָאֹמֶד וּמֵת חֲרֵי הַחַזָּן גּוֹלֶה. וְאִם לֹא מֵת חֲרֵי הַחַזָּן עָבַר עַל מִצְוַת לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה ג) "לֹא יֹסִיף". וְהוּא הַדִּין לְכָל מַכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא בְּלֹא תַּעֲשֶׂה. וּמָה אִם זֶה שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ צְוָה הַכָּתוּב שֶׁלֹּא לְהַכּוֹתוֹ יָתֵר עַל רִשְׁעוֹ קַל וָחֹמֶר לִשְׁאָר כָּל הָאָדָם. לְפִיכָךְ כָּל הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ הִכָּה עֶבֶד הַכָּאָה שֶׁאֵין בָּהּ שְׁוֵה פְּרוּטָה לוֹקֶה. אֲבָל אִם יֵשׁ בָּהּ שְׁוֵה פְּרוּטָה הוֹאִיל וְהוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם מָמוֹן אֵין אָדָם מְשַׁלֵּם וְלוֹקֶה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת:

פרק יז

א כֵּיצַד מַלְקִין אֶת הַמְחֻיָּב מַלְקוֹת. כְּפִי כֹּחוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה ב) "כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר". וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה ג) "אַרְבָּעִים" שֶׁאֵין מוֹסִיפִין עַל הָאַרְבָּעִים אֲפִלּוּ הָיָה חָזָק וּבָרִיא כְּשִׁמְשׁוֹן. אֲבָל פּוֹחֲתִין לַחֲלָשׁ שֶׁאִם יַכֶּה לַחֲלָשׁ מַכָּה רַבָּה בְּוַדַּאי הוּא מֵת. לְפִיכָךְ אָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁאֲפִלּוּ הַבָּרִיא בְּיוֹתֵר מַכִּין אוֹתוֹ שְׁלֹשִׁים וְתַשַׁע שֶׁאִם יוֹסִיף לוֹ אַחַת נִמְצֵאת שֶׁלֹּא הִכָּהוּ אֶלָּא אַרְבָּעִים הָרְאוּיוֹת לוֹ:

ב כְּשֶׁאוֹמְדִין אֶת הַחוֹטֵא כַּמָּה הוּא יָכוֹל לְקַבֵּל אֵין אוֹמְדִין אֶלָּא בְּמַכּוֹת הָרְאוּיוֹת לְהִשְׁתַּלֵּשׁ. אֲמָדוּהוּ שֶׁיָּכוֹל לְקַבֵּל עֶשְׂרִים אֵין אוֹמְרִין יִלָּקֶה עֶשְׂרִים וְאַחַת כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ יְכוֹלִין לְהִשְׁתַּלֵּשׁ אֶלָּא יִלָּקֶה שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה. אֲמָדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבָּעִים וְכֵיוָן שֶׁהִתְחִיל לְלָקוֹת רָאוּהוּ חַלָּשׁ וְאָמְרוּ אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל יוֹתֵר עַל אֵלּוּ הַתִּשַׁע אוֹ הַשִּׁתִּים עֶשְׂרֵה שֶׁלָּקָה חֲרֵי זֶה פָּטוּר. אֲמָדוּהוּ לְקַבֵּל שִׁתִּים עֶשְׂרֵה וְאַחַר שֶׁלָּקָה רָאוּהוּ חָזָק וְיָכוֹל לְקַבֵּל יוֹתֵר חֲרֵי זֶה פָּטוּר וְאֵינוֹ לוֹקֶה יוֹתֵר עַל הָאֹמֶד:

ג אֲמָדוּהוּ הַיּוֹם שֶׁיִּלָּקֶה שִׁתִּים עֶשְׂרֵה וְלֹא הִלְקוּהוּ עַד לְמָחָר וַחֲרֵי הוּא לְמָחָר יָכוֹל לְקַבֵּל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה אֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא שִׁתִּים עֶשְׂרֵה. אֲמָדוּהוּ שֶׁיִּלָּקֶה לְמָחָר שִׁתִּים עֶשְׂרֵה וְלֹא לָקָה עַד יוֹם שְׁלִישִׁי וַחֲרֵי הוּא חָזָק לְקַבֵּל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה לוֹקֶה שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה שֶׁחֲרֵי בְּשָׁעַת הָאֹמֶד לֹא אֲמָדוּהוּ לְלָקוֹת אֶלָּא לְאַחַר זְמַן. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ד מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מַלְקוּת הַרְבֵּה בֵּין עַל עֲבֵרוֹת הַרְבֵּה בֵּין עַל מַעֲשֶׂה אֶחָד שֶׁחַיָּבִין עָלָיו מַלְקוּת הַרְבֵּה. אִם אֲמָדוּהוּ אֹמֶד אֶחָד לוֹקֶה וּפָטוּר וְאִם לָאוּ לוֹקֶה וּמִתְרַפֵּא וְחוֹזֵר וְלוֹקֶה. כֵּיצַד. נִתְחַיֵּב שִׁתֵּי מַלְקוּיוֹת וְאָמְדוּ שֶׁיָּכוֹל הוּא לְקַבֵּל אַרְבָּעִים וְחָמֵשׁ כֵּיוָן שֶׁלָּקָה אַרְבָּעִים וְחָמֵשׁ נִפְטָר. אֲבָל אִם אֲמָדוּהוּ לְמַלְקוּת אַחַת וְהִכָּהוּ שֵׁשׁ אוֹ שִׁשִּׁים כְּמוֹ הָאֹמֶד חֲרֵי זֶה מִתְרַפֵּא וְחוֹזְרִין וְאוֹמְדִין אוֹתוֹ לְמַלְקוּת שְׁנִיָּה עַד שֶׁיִּלָּקֶה לְכָל מַלְקִיּוֹת שֶׁהוּא חַיָּב בָּהֶן:

ה מִי שֶׁאֲמָדוּהוּ וּכְשֶׁהִתְחִיל לְלָקוֹת נִתְקַלְקֵל מִכֹּחַ הַהַכָּאָה בֵּין בְּרִיעֵי בֵּין בְּמֵימֵי רַגְלַיִם אֵין מַכִּין אוֹתוֹ יוֹתֵר שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה ג) "וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ" כֵּינָן שֶׁנִּקְלָה פָּטוּר. אֲבָל אִם נִתְקַלְקֵל מִן הַפַּחַד מִקֹּדֶם הַהַכָּאָה אֲפִלּוּ נִתְקַלְקֵל מִשֶּׁיָּצָא מִבֵּית דִּין לְלָקוֹת וַאֲפִלּוּ מִבַּעֲרֵב חֲרֵי זֶה לוֹקֶה כָּל הָאֹמֶד שֶׁאֲמָדוּהוּ. אֲמָדוּהוּ לִשְׁתֵּי מַלְקִיּוֹת וְלָקָה וְנִתְקַלְקֵל בֵּין בָּרִאשׁוֹנָה בֵּין בַּשְּׁנִיָּה פָּטוּר. נִפְסְקָה הָרְצוּעָה בַּשְּׁנִיָּה פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. נִפְסְקָה בָּרִאשׁוֹנָה נִפְטָר מִמַּלְקוֹת רִאשׁוֹנָה וְלוֹקֶה הָאֹמֶד הַשֵּׁנִי:

ו כְּפָתוּהוּ עַל הָעַמּוּד לְלָקוֹת וְכָרַת אֶת הַמֵּיתָרִים וּבָרַח פָּטוּר וְאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ:

ז כָּל מִי שֶׁחָטָא וְלָקָה חוֹזֵר לְכַשְׁרוּתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה ג) "וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ" כֵּינָן שֶׁלָּקָה חֲרֵי הוּא אָחִיךָ. אַף כָּל מְחֻיְּבֵי כָּרֵת שֶׁלָּקוּ נִפְטְרוּ מִידֵי כָּרִיתָתָן:

ח כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁחָטָא לוֹקֶה בִּשְׁלֹשָׁה כִּשְׁאָר כָּל הָעָם וְחוֹזֵר לְגִדֻּלָּתוֹ:

ט אֲבָל רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה שֶׁחָטָא מַלְקִין אוֹתוֹ וְאֵינוֹ חוֹזֵר לְשָׁרְרוּתוֹ. גַּם אֵינוֹ חוֹזֵר לִהְיוֹת כְּאֶחָד מִשְּׁאָר הַסַּנְהֶדְרִין. שֶׁמַּעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין:

פרק יח

א אֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין. כָּל הָעוֹבֵר עַל לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת וְאֵין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין כְּגוֹן אוֹכֵל חֵלֶב וְדָם וְחָמֵץ בְּפֶסַח. וְכֵן כָּל הָעוֹבֵר עַל לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁחַיָּבִין עָלָיו מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם כְּגוֹן אוֹכֵל טֶבֶל וְכֹהֵן טָמֵא שֶׁאָכַל תְּרוּמָה טְהוֹרָה. וְכֵן כָּל הָעוֹבֵר עַל לָאוֹ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַעֲשֶׂה כְּגוֹן אוֹכֵל בָּשָׂר בְּחָלָב אוֹ לוֹבֵשׁ שַׁעַטְנֵז. אֲבָל לָאוֹ שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה כְּגוֹן הוֹלֵךְ רָכִיל וְנוֹקֵם וְנוֹטֵר וְנוֹשֵׂא שֵׁמַע שָׁוְא אֵינוֹ לוֹקֶה:

ב כָּל לָאוֹ שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לוֹקִין עָלָיו חוּץ מִנִּשְׁבָּע וּמֵימֵר וּמְקַלֵּל אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁם. וְכָל לָאוֹ שֶׁנִּתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין כְּגוֹן לֹא תְנָאֵף לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת אֵין לוֹקִין עָלָיו. וְכָל לָאוֹ שֶׁנִּתַּן לְתַשְׁלוּמִין כְּגוֹן לֹא תִגְזֹל וְלֹא תִגְנֹב אֵין לוֹקִין עָלָיו. וְכָל לָאוֹ שֶׁנִּתַּק לַעֲשֶׂה כְּגוֹן לֹא תִקֹּם הָאֵם עַל הַבָּנִים לֹא תִכְלֶה פְּאַת שָׂדְךָ אֵין לוֹקִין עָלָיו אֶלָּא אִם לֹא קִיֵּם עֲשֵׂה שֶׁבָּהֶן. וְכָל לָאוֹ שֶׁבִּכְלָלוּת אֵין לוֹקִין עָלָיו. וּשְׁאָר כָּל הַלָּאוִין שֶׁבַּתּוֹרָה לוֹקִין עֲלֵיהֶן:

ג אִי זֶהוּ לָאו אֶחָד שֶׁכּוֹלֵל עִנְיָנִים הַרְבֵּה כְּגוֹן לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם וְכֵן אִם נֶאֱמַר לֹא תַעֲשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי הוֹאִיל וְלֹא יִחֵד לוֹ לָאו לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן אֵין לוֹקִין עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֶלָּא אִם כֵּן חָלַק אוֹתָהּ בְּלָאוִין אֲחֵרִים אוֹ נֶאֱמַר מִפִּי הַשְּׁמוּעָה שֶׁנֶּחְלְקוּ. כֵּיצַד. כְּגוֹן זֶה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב ט) "אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל" אֵינוֹ לוֹקֶה עַל הַנָּא וְהַמְבֻשָּׁל שְׁתַּיִם אֶלָּא אַחַת. וּבְחָדָשׁ הוּא אוֹמֵר (ויקרא כג יד) "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ" וְחַיָּב עַל שְׁלָשְׁתָּן שָׁלֹשׁ מַלְקִיּוֹת מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁזֶּה לְחַלֵּק. הֲרֵי נֶאֱמַר (דברים יח י) "לֹא יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קֹסֵם קְסָמִים" וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּלַל כָּל הָעִנְיָנִים בְּלָאו אֶחָד הֲרֵי חָלַק אוֹתָם בְּלָאוִין אֲחֵרִים וְאָמַר (ויקרא יט כו) "לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנ�ְנוּ" מְלַמֵּד שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן בְּלָאו בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ד מִי שֶׁלָּקָה בְּבֵית דִּין עַל אִסּוּר כָּרֵת וְלָקָה פַּעַם שְׁנִיָּה עַל אוֹתוֹ כָּרֵת עַצְמוֹ כְּגוֹן שֶׁאָכַל חֵלֶב וְלָקָה עָלָיו וְאָכַל חֵלֶב פַּעַם שְׁנִיָּה וְלָקָה עָלָיו אִם אָכַל פַּעַם שְׁלִישִׁית אֵין מַלְקִין אוֹתוֹ אֶלָּא מַכְנִיסִין אוֹתוֹ לְכִפָּה וְהוּא מָקוֹם צַר כְּפִי קוֹמָתוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁכַּב בּוֹ. וְנוֹתְנִין לוֹ לֶחֶם צַר וּמַיִם לַחַץ עַד שֶׁיֵּצְרוּ מֵעָיו וְיִכְלֶה. וְאַחַר כָּךְ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ שְׁעוֹרִים עַד שֶׁיִּפָּרְסוֹ נִבְקַעַת:

ה מִי שֶׁעָבַר עַל אִסּוּר כָּרֵת אוֹ מִיתַת בֵּית דִּין וְהִתְרוּ בּוֹ וְהִרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ אוֹ שָׁתַק וְלֹא קִבֵּל עָלָיו הַתְרָאָה. אֵין הוֹרְגִין אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ וְאֵין מַלְקִין אוֹתוֹ. חָזַר וְעָשָׂה כָּךְ וְהִתְרוּ בּוֹ וְהִרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ אוֹ שָׁתַק אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ וְאֵין מַלְקִין אוֹתוֹ. חָזַר פַּעַם שְׁלִישִׁית וְעָבַר וְהִתְרוּ בּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהִרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ אוֹ שָׁתַק כּוֹנְסִין אוֹתוֹ לְכִפָּה עַד שֶׁיָּמוּת. וְכָל אֵלּוּ שֶׁלֹּא קִבְּלוּ עֲלֵיהֶן הַהַתְרָאָה מַכִּין אוֹתָן מַכַּת מַרְדּוּת הוֹאִיל וְחָטְאוּ מִכָּל מָקוֹם אֲפִלּוּ עַל אִסּוּר שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים מַכִּין אוֹתָן מַכַּת מַרְדּוּת:

ו הַגּוֹנֵב כְּלִי שָׁרֵת מִן הַמִּקְדָּשׁ וְהַמְקַלֵּל בְּקוֹסֵם וְהַבּוֹעֵל אֲרַמִּית אֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לָהֶן. אֶלָּא הַקַּנָּאִין פּוֹגְעִין בָּהֶן וְכָל שֶׁהוֹרְגָן זָכָה. וְכֵן כֹּהֵן שֶׁשִּׁמֵּשׁ בְּטֻמְאָה לֹא הָיוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין אֶלָּא פָּרְחֵי כְהֻנָּה הָיוּ מוֹצִיאִין אוֹתוֹ חוּץ לָעֲזָרָה וּפוֹצְעִין אֶת מֹחוֹ בְּגִזְדִירִין. גִּזְרַת הַכָּתוּב הִיא שֶׁאֵין מְמִיתִין בֵּית דִּין וְלֹא מַלְקִין אֶת הָאָדָם בְּהוֹדָאַת פִּיו אֶלָּא עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים. וְזֶה שֶׁהָרַג יְהוֹשֵׁעַ עָכָן וְדָוִד לְגֵר עֲמָלֵקִי בְּהוֹדָאַת פִּיהֶם הוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה אוֹ דִּין מַלְכוּת הָיָה. אֲבָל הַסַּנְהֶדְרִין אֵין מְמִיתִין וְלֹא מַלְקִין הַמּוֹדֶה בַּעֲבֵרָה שֶׁמָּא נִטְרְפָה דַּעְתּוֹ בְּדָבָר זֶה. שֶׁמָּא מִן הָעַמְלִין מֵרֵי נֶפֶשׁ הוּא הַמְחַכִּים לָמוּת שֶׁתּוֹקְעִין הַחֲרָבוֹת בְּבִטְנָם וּמַשְׁלִיכִין עַצְמָן מֵעַל הַגַּגּוֹת שֶׁמָּא כָּךְ זֶה יָבוֹא וְיֹאמַר דָּבָר שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּדֵי שֶׁיֵּהָרֵג וּכְלָלוֹ שֶׁל דָּבָר גְּזֵרַת מָלֵךְ הִיא:

פרק יט

א כָּל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּרֵת וְאֵין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין שָׁלוֹקִין עֲלֵיהֶן אֶחָד וְעֶשְׂרִים וְאֵלּוּ הֵן. א) הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ. ב) הַבָּא עַל אֲחוֹת אָבִיו. ג) הַבָּא עַל אֲחוֹת אִמּוֹ. ד) הַבָּא עַל אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ. ה) הַבָּא עַל אֵשֶׁת אָחִיו. ו) הַבָּא עַל אֵשֶׁת אָחִי אָבִיו. ז) הַבָּא עַל הַנִּדָּה. ח) הָאוֹכֵל חֵלֶב. ט) הָאוֹכֵל דָּם. י) הָאוֹכֵל חָמֵץ בְּפֶסַח. יא) הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. יב) הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. יג) הָאוֹכֵל הַנּוֹתָר. יד) הָאוֹכֵל פִּגּוּל. טו) הַטָּמֵא שֶׁאָכַל בְּשַׂר קֹדֶשׁ. טז) הַטָּמֵא שֶׁנִּכְנַס לָעֲזָרָה. יז) הַשּׁוֹחֵט קָדָשִׁים בַּחוּץ. יח) הַמַּעֲלֶה קָדָשִׁים בַּחוּץ. יט) הַמְפַטֵּם אֶת הַשֶּׁמֶן. כ) הַסָּךְ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. כא) הַמְפַטֵּם אֶת הַקְּטֹרֶת:

ב כָּל מְחֻיָּבִין מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם שֶׁהֵן בִּלֹּא תַעֲשֶׂה וְיֵשׁ בָּהֶן מַעֲשֶׂה שֶׁלּוֹקִין עֲלֵיהֶן שְׁמוֹנָה עָשָׂר וְאֵלּוּ הֵן. א) זָר שֶׁאָכַל תְּרוּמָה גְּדוֹלָה בֵּין טְהוֹרָה בֵּין טְמֵאָה. ב) זָר שֶׁאָכַל תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר. ג) זָר שֶׁאָכַל בִּכּוּרִים אַחַר שֶׁנִּכְנְסוּ לִירוּשָׁלַיִם. ד) זָר שֶׁאָכַל חַלָּה. ה) הָאוֹכֵל טֶבֶל שֶׁלֹּא הוּרַם מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר. ו) הָאוֹכֵל עִסָּה שֶׁלֹּא הוּרְמָה חַלָּתָהּ. ז) כֹּהֵן טָמֵא שֶׁאָכַל תְּרוּמָה טְהוֹרָה. ח) כֹּהֵן שֶׁנִּכְנַס לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים שֶׁלֹּא לַעֲבוֹדָה. ט) כֹּהֵן שֶׁיָּצָא מִן הַמִּקְדָּשׁ בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה. י) לֵוִי שֶׁעָבַד בַּעֲבוֹדַת כֹּהֲנִים. יא) זָר שֶׁשִּׁמֵּשׁ בַּמִּקְדָּשׁ. יב) מְחֻסַּר בְּגָדִים הֲרֵי הוּא כְּזָר וְלוֹקֶה אִם עָבַד. יג) כֹּהֵן טָמֵא שֶׁשִּׁמֵּשׁ. יד) שְׁתוּי יַיִן שֶׁשִּׁמֵּשׁ. טו) טְבוּל יוֹם שֶׁשִּׁמֵּשׁ. טז) מְחֻסַּר כִּפּוּרִים שֶׁשִּׁמֵּשׁ. יז) פָּרוּעַ רֹאשׁ שֶׁשִּׁמֵּשׁ. יח) קָרוּעַ בְּגָדִים שֶׁשִּׁמֵּשׁ:

ג אֲבָל הַמְשַׁמֵּשׁ בִּלֹּא קִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חַיָּב מִיתָה אֵינוֹ לוֹקֶה מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה. וְכֵן נָבִיא שֶׁכָּבַשׁ נְבוּאָתוֹ. אוֹ שֶׁעָבַר עַל דִּבְרֵי עַצְמוֹ. וְהָעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי נָבִיא. אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁלָשְׁתָּן בְּמִיתָה אֵינוֹ לוֹקֶה. שֶׁהֵן בָּאִין מִכְּלַל עֲשֵׂה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יח טו) "אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן" וְלָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה הֲרֵי הוּא כַּעֲשֵׂה וְאֵין לוֹקִין עָלָיו:

ד כָּל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁאֵין בָּהֶן לֹא כָּרֵת וְלֹא מִיתַת בֵּית דִּין שָׁלוֹקִין עֲלֵיהֶן קס"ח וְאֵלּוּ הֵן. א) הָעוֹשֶׂה אֵלִיל. ב) הָעוֹשֶׂה אֵלִיל לְנוֹי. ג) הַפּוֹנֶה אֶל אֵלִילִים בְּאֶחָד מִן הַמַּעֲשִׂים. ד) הַמַּקִּים מַצֵּבָה. ה) הַנּוֹטֵעַ אִילָן בַּמִּקְדָּשׁ. ו) הַנּוֹתֵן אֶבֶן מַשְׂכִּית. ז) הַנּוֹדֵר בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה. ח) הַנִּשְׁבָּע בִּשְׁמָהּ. ט) הַנֶּהֱנֶה בָּהּ. י) הַבּוֹנֶה עִיר הַנִּדַּחַת. יא) הַנֶּהֱנֶה מִמֶּנָּה. יב) הָעוֹשֶׂה כְּחַקּוֹת הָעַכּוּ"ם. יג) הַקּוֹסֵם. יד) הַמְעוֹנֵן. טו) הַמְנַחֵשׁ. טז) הַחוֹבֵר. יז) הַדּוֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים. יח) הַמּוֹחֵק שֵׁם וְכַיּוֹצֵא בּוֹ כְּגוֹן הוֹרֵס אֶבֶן מִן הַמִּזְבֵּחַ אוֹ שׁוֹרֵף עֵץ מִן הַמִּקְדָּשׁ. יט) הַמַּכֶּבֶה אֵשׁ מִן הַמִּזְבֵּחַ. כ) הָעוֹלֶה עָלָיו בְּמַעֲלוֹת. כא) הַנִּכְנָס לָעֲזָרָה

בִּבְגָדִים טְמֵאִים. כב) זָב וְכֵיוֹצֵא בּוֹ שֶׁנִּכְנַס לְהַר הַבַּיִת. כג) הַמֵּסִיר בַּדֵּי אָרוֹן. כד) הַמְּזִיחַ חֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפוֹד. כה) הַקּוֹרֵעַ פִּי הַמְּעִיל. כו) הַמַּקְרִיב עַל מִזְבַּח הַזָּהָב. כז) כֹּהֵן שֶׁנִּכְנַס לַהֵיכָל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הֲעָבוֹדָה. כח) בַּעַל מוּם שֶׁנִּכְנַס לְשָׁם. כט) שָׁתוּי שֶׁנִּכְנַס לְשָׁם. ל) בַּעַל מוּם שֶׁשִּׁמֵּשׁ. לא) עָרֵל שֶׁשִּׁמֵּשׁ. לב) כֹּהֵן שֶׁעָבַד בַּעֲבוֹדַת הַלְוִיִּם. לג) כֹּהֵן שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ פְּרוּעַ רֹאשׁ. לד) כֹּהֵן שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ קְרוּעַ בְּגָדִים. לה) הַמַּקְדִּישׁ בַּעֲלֵי מוּמִין. לו) הַשּׁוֹחֵט. לז) הַזּוֹרֵק דְּמֵיהֶן. לח) הַמַּקְטִיר אֵימוּרֵיהֶן. לט) הַמַּקְרִיב קָרְבָּנוֹת עַכּוּ״ם בַּעֲלֵי מוּמִין. מ) הַמַּטִּיל מוּם בְּקָדָשִׁים בִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ. מא) הָעוֹבֵד בְּקָדָשִׁים. מב) הַגּוֹזֵז אוֹתָן. מג) הַמַּקְטִיר שְׁאוֹר אוֹ דְּבַשׁ. מד) הָעוֹשֶׂה שְׁיָרֵי מְנָחוֹת מֵחָמֵץ. מה) הַמַּקְרִיב בְּלֹא מֶלַח. מו) הַמַּקְרִיב אֶתְנָן אוֹ מְחִיר כֶּלֶב. מז) הַנּוֹתֵן שֶׂמֶן עַל מִנְחַת חוֹטֵא. מח) הַנּוֹתֵן עָלֶיהָ לְבוֹנָה. מט) הַנּוֹתֵן שֶׂמֶן בְּקֶרְבַּן סוֹטָה. נ) הַנּוֹתֵן עָלֶיהָ לְבוֹנָה. נא) הַמַּבְדִּיל בְּחַטַּאת הָעוֹף. נב) הַמֵּימֵר בְּקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ. נג) הָאוֹכֵל בְּשַׂר קֹדֶשׁ שֶׁנִּטְמָא. נד) הָאוֹכֵל מִפְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין. נה) כֹּהֵן שֶׁאָכַל בְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים חוּץ לָעֲזָרָה. נו) זָר שֶׁאָכַל בְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אַחַר מַתַּן דָּמִים. נז) זָר שֶׁאָכַל בְּשַׂר בְּכוֹר. נח) כֹּהֶנֶת שֶׁנִּשֵּׂאת לְזָר שֶׁאוֹכֶלֶת חָזֶה וְשׁוֹק אֲפִלּוּ לְאַחַר מִיתַת בַּעְלָהּ. נט) חֲלָלָה שֶׁאָכְלָה תְּרוּמָה. ס) הָאוֹכֵל קָדָשִׁים קַלִּים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. סא) הָאוֹכֵל קָדָשִׁים קַלִּים קֹדֶם זְרִיקַת דָּמִים. סב) הָאוֹכֵל בְּכוֹר חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. סג) הָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אַחַר שֶׁרָאָה פְּנֵי הַבַּיִת חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. סד) כֹּהֵן שֶׁאָכַל בִּכּוּרִים מְשֻׁנְּכְנְסוּ לִירוּשָׁלַיִם קֹדֶם הַנָּחָה בָּעֲזָרָה. סה) כֹּהֵן שֶׁאָכַל בִּכּוּרִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם אַחַר שֶׁהִנִּיחוּ בָּעֲזָרָה. סו) הָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁנִּטְמָא בִּירוּשָׁלַיִם קֹדֶם שֶׁיִּפָּדֶה. סז) טָמֵא שֶׁאָכַל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הַטָּהוֹר בִּירוּשָׁלַיִם. סח) הָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בַּאֲנִינוּת וְכֵן כָּל הַקָּדָשִׁים. סט) עָרֵל שֶׁאָכַל בְּשַׂר קֹדֶשׁ אוֹ תְּרוּמוֹת. ע) הָאוֹכֵל מִמִּנְחַת כֹּהֵן וְכֵן מִכָּל דָּבָר שֶׁהוּא כָּלִיל לְאִשִּׁים. עא) הָאוֹכֵל מִבְּשַׂר חַטָּאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת וְכֵן מִכָּל הַטָּעוּן שְׂרֵפָה. עב) הַשּׁוֹחֵט פֶּסַח עַל הֶחָמֵץ. עג) הַשּׁוֹבֵר בּוֹ עֶצֶם בֵּין בְּרִאשׁוֹן בֵּין בְּשֵׁנִי. עד) הַמּוֹצִיא מִבְּשָׂרוֹ חוּץ לַחֲבוּרָתוֹ. עה) הָאוֹכֵל מִבְּשָׂרוֹ חוּץ מֵחֲבוּרָתוֹ. עו) הָאוֹכֵל מִבְּשָׂרוֹ נָא אוֹ מְבֻשָּׁל. עז) הַנֶּהֱנֶה מִן הַהֶקְדֵּשׁ בְּמֵזִיד. עח) הָאוֹכֵל טֶבֶל שֶׁעָדַיִן לֹא הֻפְרַשׁ מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר עָנִי אַף עַל פִּי שֶׁהוּרְמוּ תְּרוּמוֹתָיו. עט) הָאוֹכֵל מִבְּשַׂר נֶפֶשׁ חַיָּה שֶׁנִּגְמַר דִּינָהּ לְסְקִילָה אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחֲטָה. פ) הָאוֹכֵל בְּהֵמָה טְמֵאָה. פא) הָאוֹכֵל עוֹף טָמֵא. פב) הָאוֹכֵל דָּג טָמֵא. פג) הָאוֹכֵל שֶׁרֶץ הָעוֹף. פד) הָאוֹכֵל שֶׁרֶץ הָאָרֶץ. פה) הָאוֹכֵל שֶׁרֶץ הַמַּיִם. פו) הָאוֹכֵל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָבָה. פז) הָאוֹכֵל תּוֹלָעִים שֶׁבַּפֵּרוֹת אַחַר שֶׁפֵּרְשׁוּ. פח) הָאוֹכֵל נְבֵלָה. פט) הָאוֹכֵל טְרֵפָה. צ) הָאוֹכֵל אֵבֶר מִן הַחַי. צא) הָאוֹכֵל גִּיד הַנָּשֶׁה. צב) הָאוֹכֵל בָּשָׂר בְּחָלָב. צג) הַמַּבְשֵׁל בָּשָׂר בְּחָלָב. צד) הָאוֹכֵל מִתְּבוּאָה חֲדָשָׁה קֹדֶם הֲבָאַת הָעֹמֶר. [הַמַּקְרִיב מִנְחָה מִתְּבוּאָה חֲדָשָׁה קֹדֶם הֲבָאַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם]. צה) הָאוֹכֵל עָרְלָה. צו) הָאוֹכֵל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם. צז) הָאוֹכֵל תַּעֲרֹבֶת חָמֵץ בְּפֶסַח. צח) הָאוֹכֵל חָמֵץ אַחַר חֲצוֹת. צט) הַמְקַיֵּם חָמֵץ בִּרְשׁוּתוֹ וּכְגוֹן שֶׁחִמֵּץ עִסָּתוֹ. ק) הַשּׁוֹתֶה יֵין נֶסֶךְ. קא) נָזִיר שֶׁאָכַל מִגֶּפֶן הַיַּיִן. קב) נָזִיר שֶׁגִּלַּח. קג) נָזִיר שֶׁנִּטְמָא לְמֵת. קד) הַמְגַלֵּחַ אֶת הַנֶּתֶק. קה) הַחוֹתֵךְ סִימָנֵי צָרַעַת אוֹ שֶׁכְּוָיָן בְּאֵשׁ. קו) הָעוֹבֵד בְּנַחַל שֶׁנִּתְעָרְפָה בּוֹ הָעֶגְלָה. קז) הַזּוֹרֵעַ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּשְׁבִיעִית. קח) הַזּוֹמֵר אֶת הָאִילָן בִּשְׁבִיעִית. קט) הַקּוֹצֵר סְפִיחַ בְּלֹא שִׁנּוּי. קי) הַבּוֹצֵר בְּלֹא שִׁנּוּי. קיא) הַזּוֹרֵעַ בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל. קיב) הַקּוֹצֵר בָּהּ בְּלֹא שִׁנּוּי. קיג) הַבּוֹצֵר בָּהּ בְּלֹא שִׁנּוּי. קיד) הַמְכַלֶּה פְּאַת שָׂדֶה וְלֹא נָתָנָהּ לֶעָנִי. קטו) הַמְעוֹלֵל כַּרְמוֹ וְלֹא נָתָנָהּ לֶעָנִי. קטז) הַמְלַקֵּט לֶקֶט וְלֹא נָתָנוֹ לֶעָנִי. קיז) פָּרַט כַּרְמוֹ וְלֹא נָתָנוֹ לֶעָנִי. קיח) הַלּוֹקֵחַ עֹמֶר הַשִּׁכְחָה וְלֹא נָתָנוֹ לֶעָנִי. קיט) הַלּוֹקֵחַ אֵם עַל בָּנִים וְלֹא שִׁלַּח הָאֵם. קכ) הַזּוֹרֵעַ כִּלְאַיִם בָּאָרֶץ בִּזְרָעִים. קכא) הַזּוֹרֵעַ כִּלְאֵי הַכֶּרֶם בָּאָרֶץ. קכב) הַמַּרְכִּיב אִילָנוֹת כִּלְאַיִם בְּכָל מָקוֹם. קכג) הַמַּרְבִּיעַ בְּהֵמָה כִּלְאַיִם בְּכָל מָקוֹם. קכד) הַמַּנְהִיג בְּכִלְאַיִם בְּכָל מָקוֹם. קכה) הַחוֹסֵם בְּהֵמָה בְּעֵת מְלָאכָה בְּכָל מָקוֹם. קכו) הַשּׁוֹחֵט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ בְּכָל מָקוֹם. קכז) הַמְמַשְׁכֵּן חֲבֵרוֹ בְּיָדוֹ וְלֹא הֶחְזִיר לוֹ הָעֲבוֹט. קכח) הַחוֹבֵל אַלְמָנָה וְלֹא הֶחְזִיר הַמַּשְׁכּוֹן. קכט) הַחוֹבֵל כֵּלִים שֶׁעוֹשִׂין בָּהֶן אֹכֶל נֶפֶשׁ. קל) עֵד זוֹמֵם שֶׁאֵין בּוֹ תַּשְׁלוּמִין. קלא) הַמַּכֶּה חֲבֵרוֹ הַכָּאָה שֶׁאֵין בָּהּ שְׁוֶה פְּרוּטָה. קלב) בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה בְּעֵדוּת רִאשׁוֹנָה. קלג) הַמּוֹצִיא שֵׁם רַע שְׁנִמְצָא דְּבָרוֹ שֶׁקֶר. קלד) הַמְקַלֵּל אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁם. קלה) הַנִּשְׁבָּע לַשָּׁקֶר. קלו) הַנִּשְׁבָּע לַשָּׁוְא. קלז) הַמְחַלֵּל נִדְרוֹ. קלח) הַיּוֹצֵא חוּץ לַתְּחוּם בְּשַׁבָּת. קלט) הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם טוֹב. קמ) הַמַּקִּיף פְּאַת רֹאשׁ. קמא) הַמַּקִּיף פְּאַת זָקָן. קמב) הַשּׁוֹרֵט עַל מֵת. קמג) הַקּוֹרֵחַ רֹאשׁוֹ עַל הַמֵּת. קמד) הַכּוֹתֵב כְּתֹבֶת קַעֲקַע. קמה) הַלּוֹבֵשׁ שַׁעַטְנֵז. קמו) הַקּוֹצֵץ אִילָנֵי מַאֲכָל דֶּרֶךְ הַשְׁחָתָה. קמז) אִישׁ שֶׁלָּבַשׁ מַלְבּוּשׁ אִשָּׁה. קמח) אִשָּׁה שֶׁלָּבְשָׁה מַלְבּוּשׁ אִישׁ. קמט) כֹּהֵן שֶׁנִּטְמָא לְמֵת. קנ) כֹּהֵן שֶׁקִּדֵּשׁ אִשָּׁה זוֹנָה וּבְעָלָהּ. קנא) כֹּהֵן שֶׁקִּדֵּשׁ גְּרוּשָׁה וּבְעָלָהּ. קנב) כֹּהֵן שֶׁקִּדֵּשׁ חֲלָלָה וּבְעָלָהּ. קנג) כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁבָּעַל אַלְמָנָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קִדְּשָׁהּ. קנד) הַמַּחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ אַחַר שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה. קנה) הַנּוֹשֵׂא זְקוּקָה לְיָבָם. קנו) הַבָּא עַל הַקְּדֻשָּׁה. קנז) מַמְזֵר שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל וּבָעַל. קנח) פְּצוּעַ דַּכָּא שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל וּבָעַל. קנט) הַמְסָרֵס אִישׁ וְכֵן שְׁאָר זִכְרֵי בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. קס) אוֹנֵס שֶׁגֵּרֵשׁ אֲנוּסָתוֹ וְלֹא הֶחְזִירָהּ. קסא) הַמּוֹצִיא שֵׁם רַע שֶׁגֵּרֵשׁ אִשְׁתּוֹ וְלֹא הֶחֱזִירָהּ. קסב) הַקָּרֵב אֶל הָעֲרָיוֹת בְּדֶרֶךְ מִדְרְכֵי הַזְּנוּת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא גִּלָּה עֶרְוָה וְזֶהוּ הֶחְשֵׁוד עַל הָעֲרָיוֹת. קסג) הַמִּתְחַתֵּן בְּעַכּוּ״ם. קסד) גֵּר עַמּוֹנִי שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל וּבָעַל. קסה) גֵּר מוֹאָבִי שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל וּבָעַל. קסו) מָלְךְ שֶׁהִרְבָּה נָשִׁים. קסז) מָלְךְ שֶׁהִרְבָּה סוּסִים. קסח) מָלְךְ שֶׁהִרְבָּה כֶּסֶף וְזָהָב: נִמְצְאוּ כָּל הַלּוֹקִים ר״ז וְסִימָן לָהֶם יִלְקוּ זְדִים:

פרק כ

א אֵין בֵּית דִּין עוֹנְשִׁין בְּאֹמֶד הַדַּעַת אֶלָּא עַל פִּי עֵדִים בִּרְאָיָה בְּרוּרָה. אֲפִלּוּ רָאוּהוּ הָעֵדִים רוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ וְהִתְרוּ בּוֹ וְהֶעֱלִימוּ עֵינֵיהֶם אוֹ שֶׁנִּכְנְסוּ אַחֲרָיו לְחֻרְבָּה וְנִכְנְסוּ אַחֲרָיו וּמְצָאוּהוּ הָרוּג וּמְפַרְפֵּר וְהַסַּיִף מְנַטֵּף דָּם בְּיַד הַהוֹרֵג הוֹאִיל וְלֹא רָאוּהוּ בְּעֵת שֶׁהִכָּהוּ אֵין בֵּית דִּין הוֹרְגִין בְּעֵדוּת זוֹ וְעַל זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ נֶאֱמַר (שמות כג ז) "וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהֲרֹג". וְכֵן אִם הֵעִידוּ עָלָיו שְׁנַיִם שֶׁעָבַד עֲבוֹדָה זָרָה זֶה רָאָהוּ שֶׁעָבַד אֶת הַחַמָּה וְהִתְרָה בּוֹ וְזֶה רָאָהוּ שֶׁעָבַד אֶת הַלְּבָנָה וְהִתְרָה בּוֹ אֵין מְצָטָרְפִין. שֶׁנֶּאֱמַר וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהֲרֹג הוֹאִיל וְיֵשׁ שָׁם צַד לְנַקּוֹתוֹ וְלִהְיוֹתוֹ צַדִּיק אַל תַּהַרְגוּהוּ:

ב כָּל מִי שֶׁעָשָׂה דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עָלָיו מִיתַת בֵּית דִּין בְּאֹנֶס אֵין בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה מְצֻוֶּה שֶׁיֵּהָרֵג וְאַל יַעֲבֹר אַף עַל פִּי שֶׁחִלֵּל אֶת הַשֵּׁם וְהוּא אָנוּס אֵינוֹ נֶהֱרָג שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב כו) "וְלַנַּעֲרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר" זוֹ אַזְהָרָה לְבֵית דִּין שֶׁלֹּא יַעֲנְשׁוּ אֶת הָאָנוּס:

ג אִישׁ שֶׁאָנְסוּהוּ עַד שֶׁבָּא עַל הָעֶרְוָה חַיָּב מִיתַת בֵּית דִּין שֶׁאֵין קִשּׁוּי אֶלָּא לְדַעַת. אֲבָל הָאִשָּׁה הַנִּבְעֶלֶת בְּאֹנֶס אֲפִלּוּ אָמְרָה אַחַר שֶׁנֶּאֱנְסָה הָנִיחוּ לוֹ הֲרֵי הִיא פְּטוּרָה מִפְּנֵי שֶׁיִּצְרָהּ נִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ:

ד אָסוּר לְבֵית דִּין לָחוּס עַל הַהוֹרֵג שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ כְּבָר נֶהֱרַג זֶה וּמַה תּוֹעֶלֶת יֵשׁ בַּהֲרִיגַת הָאַחֵר וְנִמְצְאוּ מִתְרַשְּׁלִין בַּהֲרִיגָתוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יט יג) "וְלֹא תָחוֹס עֵינְךָ עָלָיו וּבִעַרְתָּ דַם הַנָּקִי". וְכֵן אָסוּר לְבֵית דִּין לָחוּס עַל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב קְנָס שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ עָנִי הוּא זֶה שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה עָשָׂה אֶלָּא מַגְבִּין מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּלֹא חֲנִינָה שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא תָחוֹס עֵינְךָ. וְכֵן בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת אֵין מְרַחֲמִין עַל הַדַּל. שֶׁלֹּא תֹּאמַר עָנִי הוּא זֶה וּבַעַל דִּינוֹ עָשִׁיר הוֹאִיל וַאֲנִי וְהָעָשִׁיר חַיָּבִין לְפָרְנְסוֹ אֲזַכֶּנּוּ בַּדִּין וְנִמְצָא מִתְפָּרְנֵס בְּכָבוֹד. עַל זֶה הִזְהִירָה תּוֹרָה (שמות כג ג) "וְדָל לֹא תֶהְדַּר בְּרִיבוֹ". וְנֶאֱמַר (ויקרא יט טו) "לֹא תִשָּׂא פְנֵי דָל". אָסוּר לְהַדֵּר פְּנֵי גָּדוֹל. כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁבָּאוּ לְפָנֶיךָ שְׁנַיִם לְדִין אֶחָד חָכָם גָּדוֹל וְאֶחָד הֶדְיוֹט לֹא תַקְדִּים לִשְׁאֹל בִּשְׁלוֹמוֹ שֶׁל גָּדוֹל וְלֹא תַסְבִּיר לוֹ פָּנִים וְלֹא תְכַבְּדֶנּוּ. כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְתַּתְּמוּ טַעֲנוֹתָיו שֶׁל אַחֵר. אֶלָּא אֵינוֹ נִפְנֶה לְאֶחָד מֵהֶן עַד שֶׁיִּגְמֹר הַדִּין שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט טו) "לֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל". אָמְרוּ חֲכָמִים אַל תֹּאמַר עָשִׁיר הוּא זֶה בֶּן גְּדוֹלִים הוּא זֶה הֵיאַךְ אֲבַיֵּשְׁנוּ וְאֶרְאֶה בְּבוּשָׁתוֹ. לְכָךְ נֶאֱמַר לֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל:

ה בָּאוּ לְפָנֶיךָ שְׁנַיִם אֶחָד כָּשֵׁר וְאֶחָד רָשָׁע אַל תֹּאמַר הוֹאִיל וְרָשָׁע הוּא וְחֶזְקָתוֹ מְשֻׁקָּר וְחֶזְקָתוֹ זֶה שֶׁאֵינוֹ מְשַׁנֶּה בִּדְבָרוֹ אַשָּׁה הַדִּין עַל הָרָשָׁע. עַל זֶה נֶאֱמַר (שמות כג ו) "לֹא תַטֶּה מִשְׁפַּט אֶבְיֹנְךָ בְּרִיבוֹ" אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אֶבְיוֹן בְּמִצְוֹת לֹא תַטֶּה דִּינוֹ:

ו (ויקרא יט טו) "לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט" זֶה הַמְעַוֵּת אֶת הַדִּין וּמְזַכֶּה אֶת הַחַיָּב וּמְחַיֵּב אֶת הַזַּכַּאי. וְכֵן הַמְעַנֶּה אֶת הַדַּיָּן וּמַאֲרִיךְ בְּדָבָרִים בְּרוּרִים כְּדֵי לְצַעֵר אֶחָד מִבַּעֲלֵי דִינִים הֲרֵי זֶה בִּכְלַל עָוֶל:

ז הַגַּס לִבּוֹ בְּהוֹרָאָה וְקוֹפֵץ וְחוֹתֵךְ אֶת הַדִּין קֹדֶם שֶׁיַּחְקְרֶהוּ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בָּרוּר כַּשֶּׁמֶשׁ הֲרֵי זֶה שׁוֹטֶה רָשָׁע וְגַס רוּחַ. כָּךְ צִוּוּ חֲכָמִים (גמרא סנהדרין ז ב) "הֱוֵי מְתוּנִין בַּדִּין". וְכֵן אִיּוֹב הוּא אוֹמֵר (איוב כט טז) "וְרִב לֹא יָדַעְתִּי אֶחְקֹרֵהוּ":

ח כָּל דַּיָּן שֶׁבָּא לְפָנָיו דִּין וְהִתְחִיל לְדַמּוֹתוֹ בְּדִין פָּסוּק שֶׁכְּבָר יָדַע אוֹתוֹ וְיֵשׁ בַּמִּדִינָה גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ וְנִמְלָךְ בּוֹ הֲרֵי זֶה בִּכְלַל הָרְשָׁעִים שֶׁלִּבָּם גַּס בְּהוֹרָאָה. וְאָמְרוּ חֲכָמִים רָעָה עַל רָעָה תָּבוֹא לוֹ שֶׁכָּל הַדְּבָרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִגַּסּוּת הָרוּחַ הֵן הַמְּבִיאוֹת לִידֵי עִוּוּת הַדִּין. (משלי ז כו) "כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה" זֶה תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרֶה. (משלי ז כו) "וַעֲצֻמִים כָּל הֲרֻגֶיהָ" זֶה שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְאֵינוֹ מוֹרֶה. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַדּוֹר צָרִיךְ לוֹ. אֲבָל אִם יֵשׁ אַחֵר יוֹתֵר מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה וְגַסּ רוּחַ אֵין לוֹ לְהוֹרוֹת וְאִם הוֹרָה הֲרֵי זֶה בִּכְלַל הָרְשָׁעִים שֶׁלִּבָּם גַּס לְפָנָיו דִּין וְהִתְחִיל לְדַמּוֹתוֹ בְּדִין פָּסוּק שֶׁכְּבָר יָדַע אוֹתוֹ וְיֵשׁ בַּמִּדִינָה גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ וְנִמְלָךְ בּוֹ

פרק כא

א מִצְוַת עֲשֵׂה לִשְׁפֹּט הַשּׁוֹפֵט בְּצֶדֶק שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט טו) "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ". אִי זֶהוּ צֶדֶק הַמִּשְׁפָּט זוֹ הַשְׁוָיַת שְׁנֵי בַּעֲלֵי דִינִין בְּכָל דָּבָר. לֹא יְהֵא אֶחָד מְדַבֵּר כָּל צָרְכּוֹ וְאֶחָד אוֹמֵר לוֹ קַצֵּר דְּבָרֶיךָ. וְלֹא יַסְבִּיר פָּנִים לְאֶחָד וִידַבֵּר לוֹ רַכּוֹת וְיָרֵעַ פָּנָיו לְאַחֵר וִידַבֵּר לוֹ קָשׁוֹת:

ב שְׁנֵי בַּעֲלֵי דִינִין שֶׁהָיָה אֶחָד מֻהָם מְלֻבָּשׁ בְּגָדִים יְקָרִים וְהַשֵּׁנִי מְלֻבָּשׁ בְּגָדִים בְּזוּיִין אוֹמֵר לַמְכֻבָּד אוֹ הַלְבִּישֵׁהוּ כְּמוֹתְךָ עַד שֶׁתָּדוּן עִמּוֹ אוֹ לְבֹשׁ כְּמוֹתוֹ עַד שֶׁתִּהְיוּ שָׁוִין אַחַר כָּךְ תַּעֲמִדוּ בַּדִּין:

ג לֹא יִהְיֶה אֶחָד יוֹשֵׁב וְאֶחָד עוֹמֵד אֶלָּא שְׁנֵיהֶם עוֹמְדִים. וְאִם רָצוּ בֵּית דִּין לְהוֹשִׁיב אֶת שְׁנֵיהֶם מוֹשִׁיבִין. וְלֹא יֵשֵׁב אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה אֶלָּא זֶה בְּצַד זֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּשְׁעַת מַשָּׂא וּמַתָּן. אֲבָל בִּשְׁעַת גְּמַר דִּין שְׁנֵיהֶם בַּעֲמִידָה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יח יג) "וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה". וְאִי זֶהוּ גְּמַר דִּין אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה זַכַּאי אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה חַיָּב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּבַעֲלֵי דִינִין. אֲבָל הָעֵדִים לְעוֹלָם בַּעֲמִידָה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יט יז) "וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים":

ד תַּלְמִיד חָכָם וְעַם הָאָרֶץ שֶׁבָּאוּ לְדִין מוֹשִׁיבִין אֶת הֶחָכָם וְאוֹמְרִים לְעַם הָאָרֶץ שֵׁב. אִם לֹא יָשַׁב אֵין מַקְפִּידִין עַל כָּךְ. וְלֹא יַקְדִּים הַתַּלְמִיד כְּשֶׁיָּבוֹא לְדִין וְיֵשֵׁב לִפְנֵי רַבּוֹ כְּרוֹצֶה לָדוּן לְפָנָיו. וְאִם הָיָה קוֹבֵעַ לוֹ זְמַן לִקְרוֹת וּבָא זְמַנּוֹ מֻתָּר:

ה כְּבָר נָהֲגוּ כָּל בָּתֵּי דִינֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַחַר הַגְּמָרָא בְּכָל הַיְשִׁיבוֹת שְׁמוֹשִׁיבִין בַּעֲלֵי דִינִין וּמוֹשִׁיבִין הָעֵדִים כְּדֵי לְסַלֵּק הַמַּחְלֹקֶת. שֶׁאֵין בָּנוּ כֹּחַ לְהַעֲמִיד מִשְׁפְּטֵי הַדָּת עַל תִּלְּם:

ו הָיוּ לִפְנֵי הַדַּיָּנִים בַּעֲלֵי דִין הָרִבּה מַקְדִּימִין אֶת דִּין הַיָּתוֹם לְדִין הָאַלְמָנָה שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה א יז) "שִׁפְטוּ יָתוֹם רִיבוּ אַלְמָנָה". וְדִין אַלְמָנָה קוֹדֵם לְדִין תַּלְמִיד חָכָם. וְדִין תַּלְמִיד חָכָם קוֹדֵם לְדִין עַם הָאָרֶץ. וְדִין הָאִשָּׁה קוֹדֵם לְדִין הָאִישׁ שֶׁבִּשְׁת הָאִשָּׁה מְרֻבָּה:

ז אָסוּר לְדַיָּן לִשְׁמֹעַ דִּבְרֵי אֶחָד מִבַּעֲלֵי דִינִין קֹדֶם שֶׁיָּבוֹא חֲבֵרוֹ אוֹ שֶׁלֹּא בִּפְנֵי חֲבֵרוֹ. וַאֲפִלּוּ דָּבָר אֶחָד אָסוּר שֶׁנֶּאֱמַר (דברים א טז) "שְׁמֹעַ בֵּין אֲחֵיכֶם". וְכָל הַשּׁוֹמֵעַ מֵאֶחָד עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג א) "לֹא תִשָּׂא שֵׁמַע שָׁוְא". וּבְכְלַל לָאו זֶה אַזְהָרָה לְמְקַבֵּל לָשׁוֹן הָרַע וּמְסַפֵּר לָשׁוֹן הָרַע וּמֵעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר. וְכֵן בַּעַל דִּין מַזְהָר שֶׁלֹּא יַשְׁמִיעַ דְּבָרָיו לַדַּיָּן קֹדֶם שֶׁיָּבוֹא בַּעַל דִּין חֲבֵרוֹ. וְגַם עַל זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ נֶאֱמַר (שמות כג ז) "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק":

ח לֹא יְהֵיֶה הַדַּיָּן שׁוֹמֵעַ מִפִּי הַתַּרְגְּמָן אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מַכִּיר לְשׁוֹן בַּעֲלֵי דִינִין וְשׁוֹמֵעַ טַעֲנוֹתֵיהֶם. וְאִם אֵינוֹ מָהִיר בִּלְשׁוֹנָם כְּדֵי לְהָשִׁיב לָהֶם יַעֲמֹד הַתַּרְגְּמָן לְהוֹדִיעַ אוֹתָם פְּסַק הַדִּין וּמֵאֵי זֶה טַעַם חַיָּב זֶה וְזָכָה זֶה:

ט צָרִיךְ הַדַּיָּן לִשְׁמֹעַ טַעֲנוֹת בַּעֲלֵי דִינִין וְלִשְׁנוֹת טַעֲנוֹתֵיהֶן שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א ג כג) "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ זֹאת אֹמֶרֶת זֶה בְּנִי הַחַי וּבְנֵךְ הַמֵּת" וּמְצַדֵּק אֶת הַדִּין בְּלִבּוֹ וְאַחַר כָּךְ חוֹתְכוֹ:

י מְנַיִן לַדַּיָּן שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מֵלִיץ לִדְבָרָיו שֶׁל בַּעַל דִּין שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג ז) "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק" אֶלָּא יֹאמַר מַה שֶּׁנִּרְאֶה לוֹ וְיִשְׁתֹּק. וְלֹא יְלַמֵּד אֶחָד מִבַּעֲלֵי דִינִין טַעֲנָה כְּלָל. אֲפִלּוּ הֵבִיא עֵד אֶחָד לֹא יֹאמַר לוֹ אֵין מְקַבְּלִין עֵד אֶחָד אֶלָּא יֹאמַר לַנִּטְעָן חֲרִי זֶה הֵעִיד עָלֶיךָ. הַלְוַאי שֶׁיִּוָּדֶה וְיֹאמַר אֱמֶת הֵעִיד. עַד שֶׁיִּטְעֹן הוּא וְיֹאמַר עֵד אֶחָד הוּא וְאֵינוֹ נֶאֱמָן עָלַי. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

יא רָאָה הַדַּיָּן זְכוּת לְאֶחָד מֵהֶן וּבַעַל דִּין מְבַקֵּשׁ לְאָמְרָהּ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְחַבֵּר הַדְּבָרִים. אוֹ שֶׁרָאָהוּ מִצְטַעֵר לְהַצִּיל עַצְמוֹ בְּטַעֲנַת אֱמֶת וּמִפְּנֵי הַחֶמָה וְהַכַּעַס נִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ אוֹ נִשְׁתַּבֵּשׁ מִפְּנֵי הַסַּכְלוּת. הֲרֵי זֶה מֵתָר לְסַעֲדוֹ מְעַט לְהַבִּינוֹ תְּחִלַּת הַדָּבָר מִשּׁוּם (משלי לא ח) "פְּתַח פִּיךָ לְאִלֵּם". וְצָרִיךְ לְהִתְיַשֵּׁב בְּדָבָר זֶה הַרְבֵּה שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּעוֹרְכֵי הַדַּיָּנִין:

פרק כב

א שְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ לְפָנֶיךָ לְדִין אֶחָד רַךְ וְאֶחָד קָשֶׁה. עַד שֶׁלֹּא תִּשְׁמַע אֶת דִּבְרֵיהֶם אוֹ מִשֶּׁתִּשְׁמַע אֶת דִּבְרֵיהֶם וְאִי אַתָּה יוֹדֵעַ לְהֵיכָן הַדִּין נוֹטֶה אַתָּה רַשַּׁאי לוֹמַר לָהֶם אֵינִי נִזְקָק לָכֶם שֶׁמָּא יִתְחַיֵּב הַקָּשֶׁה וְנִמְצָא רוֹדֵף אַחַר הַדִּין. אֲבָל מִשֶּׁתִּשְׁמַע אֶת דִּבְרֵיהֶם וְתֵדַע לְהֵיכָן הַדִּין נוֹטֶה אִי אַתָּה רַשַּׁאי לוֹמַר אֵינִי נִזְקָק לָכֶם. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים א יז) "לֹא תָגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ" שֶׁלֹּא תֹּאמַר אִישׁ פְּלוֹנִי רָשָׁע הוּא שֶׁמָּא יַהֲרֹג אֶת בְּנִי שֶׁמָּא יַדְלִיק אֶת גְּדִישִׁי שֶׁמָּא יְקַצֵּץ נְטִיעוֹתַי. וְאִם הָיָה מְמַנֶּה לָרַבִּים חַיָּב לְהַזְקִק לָהֶם:

ב וְכֵן תַּלְמִיד שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבּוֹ וְרָאָה זְכוּת לֶעָנִי וְחוֹבָה לֶעָשִׁיר אִם שָׁתַק הֲרֵי זֶה עוֹבֵר מִשּׁוּם (דברים א יז) "לֹא תָגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ" וְעַל זֶה נֶאֱמַר (שמות כג ז) "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק". וּמִנַּיִן לַדַּיָּן שֶׁלֹּא יוֹשִׁיב תַּלְמִיד בּוּר לְפָנָיו תַּלְמוּד לוֹמַר מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק:

ג וּמִנַּיִן לְתַלְמִיד שֶׁרָאָה רַבּוֹ שֶׁטּוֹעֶה בַּדִּין שֶׁלֹּא יֹאמַר אֲמִתִּין לוֹ עַד שֶׁיִּגְמֹר הַדִּין וְאֶסְתְּרֶנּוּ וַאֲבִינֶנּוּ כְּדֵי שֶׁיִּקָּרֵא הַדִּין עַל שְׁמִי תַּלְמוּד לוֹמַר (שמות כג ז) ״מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק״:

ד מִצְוָה לוֹמַר לְבַעֲלֵי דִינִים בַּתְּחִלָּה בְּדִין אַתֶּם רוֹצִים אוֹ בְּפִשָּׁרָה. אִם רָצוּ בְּפִשָּׁרָה עוֹשִׂין בֵּינֵיהֶן פְּשָׁרָה. וְכָל בֵּית דִּין שֶׁעוֹשִׂין פְּשָׁרָה תָּמִיד חֲרִי זֶה מְשֻׁבָּח וְעָלָיו נֶאֱמַר (זכריה ח טז) ״מִשְׁפַּט שָׁלוֹם שִׁפְטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם״ אִי זֶהוּ מִשְׁפָּט שֶׁיֵּשׁ עִמּוֹ שָׁלוֹם הֱוֵי אוֹמֵר זֶה בִּצּוּעַ. וְכֵן בְּדָוִד הוּא אוֹמֵר (שמואל ב ח טו) ״וַיְהִי דָוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה לְכָל עַמּוֹ״ אֵיזֶהוּ מִשְׁפָּט שֶׁיֵּשׁ עִמּוֹ צְדָקָה הֱוֵי אוֹמֵר זֶהוּ בִּצּוּעַ וְהֵיאַ הַפְּשָׁרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים קֹדֶם גְּמַר דִּין אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁמַע דִּבְרֵיהֶם וְיָדַע לְהֵיכָן הַדִּין נוֹטֶה מִצְוָה לִבְצֹעַ אֲבָל אַחֲרֵי שֶׁגָּמַר הַדִּין וְאָמַר אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה זַכַּאי אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה חַיָּב אֵינוֹ רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶן אֶלָּא יִקַּב הַדִּין אֶת הָהָר:

ה אַף עַל פִּי שֶׁרָצוּ בַּעֲלֵי הַדִּין בְּפִשָּׁרָה בְּבֵית דִּין יֵשׁ לָהֶם לַחְזֹר וְלִתְבֹּעַ אֶת הַדִּין עַד שֶׁיִּקְנוּ מִיַּד שְׁנֵיהֶם:

ו יָפָה כֹּחַ פְּשָׁרָה מִכֹּחַ הַדִּין שֶׁשְּׁנֵי הֶדְיוֹטוֹת שֶׁדָּנוּ אֵין דִּינֵיהֶן דִּין וְיֵשׁ לְבַעֲלֵי דִינִין לַחְזֹר בָּהֶן וְאִם עָשׂוּ פְּשָׁרָה וְקָנוּ מִיָּדָן אֵין יְכוֹלִין לַחְזֹר בָּהֶן:

ז אָסוּר לְאֶחָד מִן הַדַּיָּנִים כְּשֶׁיֵּצֵא מִבֵּית דִּין לוֹמַר אֲנִי הוּא הַמְזַכֶּה אוֹ הַמְחַיֵּב וַחֲבֵרַי חוֹלְקִין עָלַי אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁהֵם רַבּוּ עָלַי וְאִם אָמַר כֵּן חֲרִי הוּא בִּכְלַל הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוֹד. וּמַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁהוֹצִיא דְּבָרִים שֶׁנֶּאֶמְרוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ לְאַחַר שְׁתַּיִם וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְהוֹצִיאוּהוּ בֵּית דִּין מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ וְהִכְרִיזוּ עָלָיו זֶה מְגַלֶּה סוֹד הוּא:

ח שָׁאַל אֶחָד מִבַּעֲלֵי דִינִים לִכְתֹּב לוֹ פְּסַק דִּין כּוֹתְבִין לוֹ כָּךְ בָּא פְּלוֹנִי לְבֵית דִּין שֶׁל פְּלוֹנִי עִם פְּלוֹנִי בַּעַל דִּינוֹ שֶׁטָּעָנוּ בְּכָךְ וְיָצָא זַכַּאי אוֹ חַיָּב וְנוֹתְנִין לוֹ וְאֵין מַזְכִּירִין שֵׁם הַמְזַכִּין וְלֹא שֵׁם הַמְחַיְּבִין אֶלָּא בֵּית דִּין שֶׁל פְּלוֹנִי מִדִּבְרֵיהֶם נִזְדַּכָּה פְּלוֹנִי:

ט כָּךְ הָיָה מִנְהָגָם שֶׁל אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם. מַכְנִיסִין בַּעֲלֵי דִינִין וְשׁוֹמְעִים דִּבְרֵיהֶם וְטַעֲנוֹתֵיהֶם וּמַכְנִיסִים הָעֵדִים וְשׁוֹמְעִים דִּבְרֵיהֶם. וּמוֹצִיאִין כָּל אָדָם לַחוּץ. וְהַדַּיָּנִים נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בֵּינֵיהֶם בַּדָּבָר וְגוֹמְרִין אֶת הַדָּבָר וְאַחַר כָּךְ מַכְנִיסִין בַּעֲלֵי דִינִים וְגָדוֹל שֶׁבַּדַּיָּנִים אוֹמֵר אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה זַכַּאי אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה חַיָּב כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵדַע אֶחָד מִבַּעֲלֵי דִינִים אִי זֶה דַּיָּן הוּא מִי שֶׁזִּכָּה אוֹתוֹ וְלֹא אִי זֶה דַּיָּן הוּא שֶׁחִיְּבוֹ:

י דַּיָּן שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בַּחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא גַּזְלָן אוֹ רָשָׁע אָסוּר לְהִטָּעֵרַךְ עִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג ז) ״מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק״. וְכָךְ הָיוּ נְקִיֵּי הַדַּעַת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם עוֹשִׂין אֵין יוֹשְׁבִין בַּדִּין עַד שֶׁיֵּדְעוּ עִם מִי הֵם יוֹשְׁבִים וְלֹא חוֹתְמִים אֶת הַשָּׁטָר עַד שֶׁיֵּדְעוּ מִי חוֹתֵם עִמָּהֶם וְלֹא נִכְנָסִים לְסָעוּדָה עַד שֶׁיֵּדְעוּ מִי מֵסֵב עִמָּהֶן:

פרק כג

א (דברים טז יט) ״לֹא תַּכִּיר שְׁנֵי״ אֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְעַוֵּת אֶת הַדִּין אֶלָּא אֲפִלּוּ לְזַכּוֹת אֶת הַזַּכַּאי וּלְחַיֵּב אֶת הַחַיָּב אָסוּר וְעוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה. וַחֲרֵי הוּא בִּכְלַל אָרוּר לֹקֵחַ שֹׁחַד. וְחַיָּב לְהַחְזִיר הַשֹּׁחַד כְּשֶׁיִּתְבָּעֲנוּ הַנּוֹתֵן:

ב וּכְשֵׁם שֶׁהַלּוֹקֵחַ עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה כָּךְ הַנּוֹתֵן. שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט יד) ״וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל״:

ג כָּל דַּיָּן שֶׁיּוֹשֵׁב וּמְגַדֵּל מַעֲלָתוֹ כְּדֵי לְהַרְבּוֹת שָׂכָר לְחַנָּיו וּלְסוֹפְרָיו חֲרֵי הוּא בִּכְלַל הַנּוֹטִים אַחֲרֵי הַבֶּצַע. וְכֵן עָשׂוּ בְּנֵי שְׁמוּאֵל וּלְכָךְ נֶאֱמַר לָהֶם (שמואל א ח ג) ״וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע וַיִּקְחוּ שֹׁחַד״. וְלֹא שֹׁחַד מָמוֹן בִּלְבַד אֶלָּא אֲפִלּוּ שֹׁחַד דְּבָרִים. וּמַעֲשֶׂה בְּדַיָּן אֶחָד שֶׁהָיָה עוֹלֶה בְּדוּגִית קְטַנָּה לַעֲבֹר בַּנָּהָר וּפָשַׁט אֶחָד יָדוֹ וְסִיְּעוֹ בַּעֲלִיָּתוֹ וְהָיָה לוֹ דִּין וְאָמַר לוֹ הַדַּיָּן חֲרֵיתִי פָּסוּל לְךָ לָדִין. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהֶעֱבִיר אֶבְרָה נוֹצָה שֶׁל עוֹף מֵעַל רְדִיד הַדַּיָּן וְאַחַר כְּפָה רֹק מִלְּפְנֵי הַדַּיָּן וְאָמַר לוֹ חֲרֵיתִי פָּסוּל לְךָ לָדִין. וּמַעֲשֶׂה שֶׁהֵבִיא מַתָּנָה אַחַת מִמַּתָּנוֹת כְּהֻנָּה לַדַּיָּן כֹּהֵן וְאָמַר לוֹ פָּסוּל אֲנִי לְךָ לָדִין. וּמַעֲשֶׂה בְּאָרִיס אֶחָד שֶׁל דַּיָּן שֶׁהָיָה מֵבִיא לוֹ תְּאֵנִים מִתּוֹךְ שֶׁדֵּהוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת פַּעַם אַחַת הִקְדִּים וְהֵבִיא בַּחֲמִישִׁי בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לוֹ דִּין וְאָמַר לוֹ הַדַּיָּן חֲרֵיתִי פָּסוּל לְךָ לָדִין אַף עַל פִּי שֶׁהַתְּאֵנִים מִשֶּׁל דַּיָּן הוֹאִיל וְהֶבִיאָן שֶׁלֹּא בְּזְמַנָּם נִפְסַל לוֹ לָדִין:

ד כָּל דַּיָּן שֶׁשָּׁאַל שְׁאֵלָה פָּסוּל לָדִין לָזֶה שֶׁהִשְׁאִילוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁלֹּא הָיָה לוֹ לַדַּיָּן לְהַשְׁאִיל אֲבָל הָיָה לוֹ לְהַשְׁאִיל כָּשֵׁר שֶׁחֲרֵי גַּם זֶה שׁוֹאֵל מִמֶּנּוּ:

ה כָּל דַּיָּן שֶׁנּוֹטֵל שְׂכָרוֹ לָדוּן דִּינָיו בְּטֵלִים. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׂכָר הַנִּכָּר. אֲבָל אִם הָיָה עוֹסֵק בִּמְלַאכְתּוֹ וּבָאוּ לְפָנָיו שְׁנַיִם לְדִין וְאָמַר לָהֶן תְּנוּ לִי מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה תַּחְתַּי עַד שֶׁאָדוּן לָכֶם אוֹ תְּנוּ לִי שָׂכָר בַּטָּלָתִי חֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַדָּבָר נִכָּר שֶׁהוּא שְׂכַר הַבַּטָּלָה בִּלְבַד וְלֹא יוֹתֵר. וְיִטֹּל מִשְּׁנֵיהֶם בְּשָׁוֶה זֶה בִּפְנֵי זֶה. כְּגוֹן זֶה מֻתָּר:

ו אָסוּר לַדַּיָּן לָדוּן לְמִי שֶׁהוּא אוֹהֲבוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹשְׁבִינוֹ וְלֹא רֵעוֹ אֲשֶׁר כְּנַפְשׁוֹ וְלֹא לְמִי שֶׁשּׁוֹנְאוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מְבַקֵּשׁ רָעָתוֹ אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי בַּעֲלֵי דִינִים שָׁוִין בְּעֵינֵי הַדַּיָּנִים וּבְלִבָּם. וְאִם לֹא הָיָה מַכִּיר אֶת אֶחָד מֵהֶם וְלֹא מַעֲשָׂיו אֵין לְךָ דַּיָּן צֶדֶק כָּמוֹהוּ׃

ז כָּל שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁשּׁוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה אֲסוּרִין לֵישֵׁב בַּדִּין זֶה עִם זֶה. שֶׁדָּבָר זֶה גּוֹרֵם לִיצִיאַת מִשְׁפָּט מֵעֻקָּל. מִפְּנֵי הַשִּׁנְאָה שֶׁבֵּינֵיהֶן דַּעַת כָּל אֶחָד נוֹטָה לְסַתֵּר דִּבְרֵי חֲבֵרוֹ׃

ח לְעוֹלָם יִרְאֶה דַּיָּן עַצְמוֹ כְּאִלּוּ חֶרֶב מֻנַּחַת לוֹ עַל צַוָּארוֹ וְגֵיהִנֹּם פְּתוּחָה לוֹ מִתַּחְתָּיו. וְיֵדַע אֶת מִי הוּא דָּן וְלִפְנֵי מִי הוּא דָּן וּמִי עָתִיד לְהַפְרַע מִמֶּנּוּ אִם נָטָה מִקּוֹ הָאֱמֶת שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים פב א) "אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל". וְאוֹמֵר (דברי הימים ב יט ו) "רְאוּ מָה אַתֶּם עוֹשִׂים כִּי לֹא לְאָדָם תִּשְׁפְּטוּ כִּי לַה'"׃

ט כָּל דַּיָּן שֶׁאֵינוֹ דָּן דִּין אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ גּוֹרֵם לַשְּׁכִינָה שֶׁתִּסְתַּלֵּק מִיִּשְׂרָאֵל. וְכָל דַּיָּן שֶׁנּוֹטֵל מִזֶּה וְנוֹתֵן לָזֶה שֶׁלֹּא כַּדִּין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גּוֹבֶה מִמֶּנּוּ נְפָשׁוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כב כג) "וְקָבַע אֶת קֹבְעֵיהֶם נָפֶשׁ". וְכָל דַּיָּן שֶׁדָּן דִּין אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת כְּאִלּוּ תִּקֵּן אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ וְגוֹרֵם לַשְּׁכִינָה שֶׁתִּשְׁרֶה בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים פב א) "אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל". וְשָׁמָּא יֹאמַר הַדַּיָּן מַה לִּי וְלָצָרָה הַזֹּאת תַּלְמוּד לוֹמַר (דברי הימים ב יט ו) "וְעִמָּכֶם בְּדָבַר מִשְׁפָּט". אֵין לַדַּיָּן אֶלָּא מַה שֶּׁעֵינָיו רוֹאוֹת׃

י וּלְעוֹלָם יִהְיוּ בַּעֲלֵי דִינִין לְפָנָיךָ כִּרְשָׁעִים וּבְחֶזְקַת שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן טוֹעֵן שֶׁקֶר וְדוּן לְפִי מַה שֶּׁתִּרְאֶה מִן הַדְּבָרִים. וּכְשֶׁיִּפָּטְרוּ מִלְּפָנֶיךָ יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּצַדִּיקִים כְּשֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין וְדוּן כָּל אֶחָד מֵהֶם לְכַף זְכוּת׃

פרק כד

א יֵשׁ לַדַּיָּן לָדוּן בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת עַל פִּי הַדְּבָרִים שֶׁדַּעְתּוֹ נוֹטָה לָהֶן שֶׁהֵן אֱמֶת וְהַדָּבָר חָזָק בְּלִבּוֹ שֶׁהוּא כֵּן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם רְאָיָה בְּרוּרָה וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָיָה יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁהַדָּבָר כֵּן הוּא שֶׁהוּא דָּן כְּפִי מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ. כֵּיצַד. הָרֵי שֶׁנִּתְחַיֵּב אָדָם שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין וְאָמַר לַדַּיָּן אָדָם שֶׁהוּא נֶאֱמָן אֶצְלוֹ וְשֶׁדַּעְתּוֹ סוֹמֶכֶת עַל דְּבָרָיו שֶׁזֶּה הָאִישׁ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה יֵשׁ לַדַּיָּן לַהֲפֹךְ הַשְּׁבוּעָה עַל שֶׁכְּנֶגְדּוֹ וְיִשָּׁבַע וְיִטֹּל הוֹאִיל וְסָמְכָה דַּעְתּוֹ שֶׁל דַּיָּן עַל דִּבְרֵי זֶה. אֲפִלּוּ הָיְתָה אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד נֶאֱמָנִים אֶצְלוֹ הוֹאִיל וּמָצָא הַדָּבָר חָזָק וְנָכוֹן בְּלִבּוֹ סוֹמֵךְ עָלָיו וְדָן. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם יָדַע הוּא עַצְמוֹ שֶׁזֶּה חָשׁוּד. וְכֵן אִם יָצָא שְׁטַר חוֹב לְפָנָיו וְאָמַר לוֹ אָדָם שֶׁסָּמַךְ עָלָיו אֲפִלּוּ אִשָּׁה אוֹ קָרוֹב זֶה פָּרוּעַ הוּא אִם סָמְכָה דַּעְתּוֹ עַל דְּבָרָיו יֵשׁ לוֹ לוֹמַר לָזֶה לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. אוֹ אִם הָיָה עָלָיו שְׁטַר חוֹב לְאַחֵר יִתֵּן לָזֶה שֶׁלֹּא נִפְגַּם שְׁטָרוֹ כְּלָל וְיַנִּיחַ זֶה שֶׁנִּפְגַּם שְׁטָרוֹ בִּדְבָרֵי הָאֶחָד אוֹ יַשְׁלִיךְ הַשְּׁטָר בְּפָנָיו וְלֹא יָדוּן בּוֹ כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְאֶה. וְכֵן מִי שֶׁבָּא וְטָעַן שֶׁיֵּשׁ לוֹ פִּקָּדוֹן אֵצֶל פְּלוֹנִי שֶׁמֵּת בְּלֹא צַוָּאָה וְנָתַן סִימָנִין מֻבְהָקִין וְלֹא הָיָה זֶה הַטּוֹעֵן רָגִיל לְהִכָּנֵס בְּבֵית זֶה הָאִישׁ שֶׁמֵּת. אִם יָדַע הַדַּיָּן שֶׁזֶּה הִמַּת אֵינוֹ אָמוּד לִהְיוֹת לוֹ חֶפְץ זֶה וְסָמְכָה דַּעְתּוֹ שֶׁאֵין זֶה הַחֶפְץ שֶׁל מֵת מוֹצִיאוֹ מִן הַיּוֹרְשִׁין וְנוֹתְנוֹ לְזֶה הָאָמוּד בּוֹ וְנָתַן סִימָנִים. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה שֶׁאֵין הַדָּבָר מָסוּר אֶלָּא לְלִבּוֹ שֶׁל דַּיָּן לְפִי מַה שֶּׁיִּרְאֶה לוֹ שֶׁהוּא דִּין הָאֱמֶת. אִם כֵּן לָמָּה הִצְרִיכָה תּוֹרָה שְׁנֵי עֵדִים שֶׁבִּזְמַן שֶׁיָּבוֹאוּ לִפְנֵי הַדַּיָּן שְׁנֵי עֵדִים יָדוּן עַל פִּי עֵדוּתָן אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם בֶּאֱמֶת הֶעִידוּ אוֹ בְּשֶׁקֶר׃

ב כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים הֵן עִקַּר הַדִּין. אֲבָל מִשָּׁרְבוּ בָּתֵּי דִינִין שֶׁאֵינָן חֲגוּרִים וַאֲפִלּוּ הָיוּ חֲגוּרִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם אֵינָן חֲכָמִים כָּרָאוּי וּבַעֲלֵי בִּינָה הִסְכִּימוּ רֹב בָּתֵּי דִינֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יְהַפְּכוּ שְׁבוּעָה אֶלָּא בִּרְאָיָה בְּרוּרָה. וְלֹא יִפְגְּמוּ שְׁטָר וַיְפַסְּידוּ חֻזְקָתוֹ בְּעֵדוּת אִשָּׁה אוֹ פָסוּל וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל הַדִּינִין וְלֹא יָדוּן הַדַּיָּן בִּסְמִיכַת דַּעְתּוֹ וְלֹא בִּידִיעָתוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמַר כָּל הֶדְיוֹט לִבִּי מַאֲמִין לְדִבְרֵי זֶה וְדַעְתִּי סוֹמֶכֶת עַל זֶה. וְכֵן אֵין מוֹצִיאִין מִן הַיְתוֹמִים אֶלָּא בִּרְאָיָה בְּרוּרָה לֹא בְּדַעַת הַדַּיָּן וְלֹא בְּאַמְדַּן הַמִּת אוֹ הַטּוֹעֵן. וְאַף עַל פִּי כֵן אִם הֵעִיד אָדָם נֶאֱמָן בְּדָבָר מִכָּל הַדְּבָרִים וְנִטְתָּה דַּעַת הַדַּיָּן שֶׁאֱמֶת הוּא אוֹמֵר מַמְתִּין בַּדִּין וְאֵינוֹ דּוֹחֶה עֵדוּתוֹ וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִם בַּעֲלֵי דִינִין עַד שֶׁיּוֹדוּ לִדְבְרֵי הָעֵד אוֹ יַעֲשׂוּ פְּשָׁרָה אוֹ יִסְתַּלֵּק מִן הַדִּין׃

ג וּמִנַּיִן לְדַיָּן שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בְּדִין שֶׁהוּא מֻרְמֶה שֶׁלֹּא יֹאמַר אֶחְתְּכֶנּוּ וְיִהְיֶה הַקּוֹלָר תָּלוּי בְּצַוָּארֵי הָעֵדִים. תַּלְמוּד לוֹמַר (שמות כג ז) "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק". כֵּיצַד יַעֲשֶׂה. יִדְרֹשׁ בּוֹ וְיַחְקֹר הַרְבֵּה בִּדְרִישָׁה וּבַחֲקִירָה שֶׁל דִּינֵי נְפָשׁוֹת אִם נִרְאֶה לוֹ לְפִי דַּעְתּוֹ [שֶׁאֵין בּוֹ רַמָּאוּת חוֹתֵךְ אֶת הַדִּין עַל פִּי הָעֵדוּת אֲבָל אִם הָיָה לִבּוֹ נוֹקְפוֹ] שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רַמָּאוּת אוֹ שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ סוֹמֶכֶת עַל דִּבְרֵי הָעֵדִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְפָסְלָן אוֹ שֶׁדַּעְתּוֹ נוֹטָה שֶׁבַּעַל דִּין זֶה רַמַּאי וּבַעַל עָרְמָה וְהִשִּׁיא אֶת הָעֵדִים אַף עַל פִּי שֶׁהֵם כְּשֵׁרִים וּלְפִי תֹּמֶם הֵעִידוּ וְזֶה הִסְתַּעֵם אוֹ שֶׁנִּרְאָה לוֹ מִכְּלַל הַדְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ שָׁם דְּבָרִים אֲחֵרִים מְסֻתָּרִין וְאֵינָן רוֹצִים לְגַלּוֹתָם. כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אָסוּר לוֹ לַחְתֹּךְ אוֹתוֹ הַדִּין אֶלָּא יְסַלֵּק עַצְמוֹ מִדִּין זֶה וִידִינֶנּוּ מִי שֶׁלִּבּוֹ שָׁלֵם בַּדָּבָר. וַהֲרֵי הַדְּבָרִים מְסוּרִים לַלֵּב וְהַכָּתוּב אוֹמֵר (דברים א יז) "כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא"׃

ד יֵשׁ לְבֵית דִּין לְהַלְקוֹת מִי שֶׁאֵינוֹ מְחַיֵּב מַלְקוֹת וְלַהֲרֹג מִי שֶׁאֵינוֹ מְחַיֵּב מִיתָה וְלֹא לַעֲבֹר עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה אֶלָּא לַעֲשׂוֹת סְיָג לַתּוֹרָה. וְכֵיצַד שְׁרוֹאִים בֵּית דִּין שֶׁפָּרְצוּ הָעָם בַּדָּבָר יֵשׁ לָהֶן לִגְדֹּר וּלְחַזֵּק הַדָּבָר כְּפִי מַה שֶּׁיֵּרָאֶה לָהֶם הַכֹּל הוֹרָאַת שָׁעָה לֹא שֶׁיִּקְבַּע הֲלָכָה לְדוֹרוֹת. מַעֲשֶׂה וְהִלְקוּ אָדָם שֶׁבָּעַל אִשְׁתּוֹ תַּחַת אִילָן. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁרָכַב עַל סוּס בְּשַׁבָּת בֵּימֵי יְוָנִים וֶהֱבִיאוּהוּ לְבֵית דִּין וּסְקָלוּהוּ. וּמַעֲשֶׂה וְתָלָה שִׁמְעוֹן בֶּן שֶׁטַח שְׁמוֹנִים נָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד בְּאַשְׁקְלוֹן וְלֹא הָיוּ שָׁם כָּל דַּרְכֵי הַדְּרִישָׁה וַחֲקִירָה וְהַהַתְרָאָה וְלֹא בְּעֵדוּת בְּרוּרָה אֶלָּא הוֹרָאַת שָׁעָה כְּפִי מַה שֶּׁרָאָה:

ה וְכֵן יֵשׁ לְבֵית דִּין בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן לְהַלְקוֹת אָדָם שֶׁשְּׁמוּעָתוֹ רָעָה וְהָעָם מְרַגְּנִים עָלָיו שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל הָעֲרָיוֹת וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה קוֹל שֶׁאֵינוֹ פּוֹסֵק כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ וְלֹא יִהְיוּ אֵלּוּ אוֹיְבִים יְדוּעִים שֶׁמּוֹצִיאִין עָלָיו שְׁמוּעָה רָעָה. וְכֵן מְבַזִּין אֶת זֶה שֶׁשְּׁמוּעָתוֹ רָעָה וּמְחָרְפִין אֶת יוֹלַדְתּוֹ בְּפָנָיו:

ו וְכֵן יֵשׁ לַדַּיָּן תָּמִיד לְהַפְקִיר מָמוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּעָלִים וּמְאַבֵּד וְנוֹתֵן כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְאֶה לִגְדֹּר פְּרָצוֹת הַדָּת וּלְחַזֵּק הַבֶּדֶק אוֹ לְקָנֵס אֲלָם זֶה וַהֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּעֶזְרָא (עזרא י ח) "וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבוֹא לִשְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים כַּעֲצַת הַשָּׂרִים וְהַזְּקֵנִים יֻחֲרַם כָּל רְכוּשׁוֹ" מִכָּאן שֶׁהֶפְקֵר בֵּית דִּין הֶפְקֵר:

ז וְכֵן יֵשׁ לַדַּיָּן לְנַדּוֹת וּלְהַחֲרִים מִי שֶׁאֵינוֹ בֶּן נִדּוּי כְּדֵי לִגְדֹּר פֶּרֶץ כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְאֶה לוֹ וְהַשָּׁעָה צְרִיכָה לְכָךְ וְיֹאמַר שֶׁנִּדָּהוּ וְהֻחְרִימָהוּ עַל דַּעְתּוֹ וְיִפַּרְסֵם חֶטְאוֹ בָּרַבִּים שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים ה כג) "אֹרוּ מֵרוֹז אָמַר מַלְאַךְ ה' אֹרוֹ אָרוֹר יֹשְׁבֶיהָ כִּי לֹא בָאוּ לְעֶזְרַת ה'":

ח וְכֵן יֵשׁ לַדַּיָּן לַעֲשׂוֹת מְרִיבָה עִם הָרָאוּי לָרִיב עִמּוֹ וּלְקַלְלוֹ וּלְתַלֵּשׁ שְׂעָרוֹ וּלְהַכּוֹתוֹ וְלִתְלֹשׁ שְׂעָרוֹ וּלְהַשְׁבִּיעַ בֵּאלֹהִים בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אוֹ שֶׁלֹּא עָשָׂה. שֶׁנֶּאֱמַר (נחמיה יג כה) "וָאָרִיב עִמָּם וָאֲקַלְלֵם וָאַכֶּה מֵהֶם אֲנָשִׁים וָאֶמְרְטֵם וָאַשְׁבִּיעֵם בֵּאלֹהִים":

ט וְכֵן יֵשׁ לוֹ לִכְפּוֹת יַדִּים וְרַגְלַיִם וְלֶאֱסֹר בְּבֵית הָאֲסוּרִים וְלִדְחֹף וְלִסְחֹב עַל הָאָרֶץ שֶׁנֶּאֱמַר (עזרא ז כו) "הֵן לְמוֹת הֵן לְשָׁרְשִׁי הֵן לַעֲנָשׁ נִכְסִין וְלֶאֱסוּרִין":

י כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים לְפִי מַה שֶּׁיִּרְאֶה הַדַּיָּן שֶׁזֶּה רָאוּי לְכָךְ וְשֶׁהַשָּׁעָה צְרִיכָה. וּבִכֹּל יִהְיוּ מַעֲשָׂיו לְשֵׁם שָׁמַיִם וְאַל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת קַל בְּעֵינָיו שֶׁהֲרֵי הוּא דּוֹחֶה אֶת לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁל דִּבְרֵיהֶם וְכָל שֶׁכֵּן כְּבוֹד בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הַמְּחֻזָּקִין בְּתוֹרַת הָאֱמֶת שֶׁיִּהְיֶה זָהִיר שֶׁלֹּא יַהֲרֹס כְּבוֹדָם אֶלָּא לְהוֹסִיף בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם בִּלְבַד שֶׁכָּל הַמְבַזֶּה אֶת הַתּוֹרָה גּוּפוֹ מְחֻלָּל עַל הַבְּרִיּוֹת וְהַמְכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה גּוּפוֹ מְכֻבָּד עַל הַבְּרִיּוֹת. וְאֵין כְּבוֹד הַתּוֹרָה אֶלָּא לַעֲשׂוֹת עַל פִּי חֻקֶּיהָ וּמִשְׁפָּטֶיהָ:

פרק כה

א אָסוּר לָאָדָם לִנְהֹג בִּשְׁרָרָה עַל הַצִּבּוּר וּבְגַסּוּת הָרוּחַ אֶלָּא בַּעֲנָוָה וְיִרְאָה. וְכָל פָּרָנָס הַמַּטִּיל אֵימָה יְתֵרָה עַל הַצִּבּוּר שֶׁלֹּא לְשֵׁם שָׁמַיִם נֶעֱנָשׁ. וְאֵינוֹ רוֹאֶה לוֹ בֶּן תַּלְמִיד חָכָם שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לז כד) "לָכֵן יְרֵאוּהוּ אֲנָשִׁים לֹא יִרְאֶה כָּל חַכְמֵי לֵב":

ב וְכֵן אָסוּר לוֹ לִנְהֹג בָּהֶן קַלּוּת רֹאשׁ אַף עַל פִּי שֶׁהֵן עַמֵּי הָאָרֶץ. וְלֹא יִפְסִיעַ עַל רָאשֵׁי עַם הַקֹּדֶשׁ. אַף עַל פִּי שֶׁהֵן הֶדְיוֹטוֹת וּשְׁפָלִים בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הֵם וְצִבְאוֹת הַשֵּׁם שֶׁהוֹצִיא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה. וְסוֹבֵל טֹרַח הַצִּבּוּר וּמַשָּׂאָן כְּמשֶׁה רַבֵּנוּ. שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאֹמֵן אֶת הַיֹּנֵק. וַהֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דברים א טז) "וָאֲצַוֶּה אֶת שֹׁפְטֵיכֶם" זוֹ אַזְהָרָה לַדַּיָּן שֶׁיִּסְבֹּל אֶת הַצִּבּוּר (במדבר יא יב) "כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאוֹמֵן אֶת הַיּוֹנֵק". צֵא וּלְמַד מִמשֶׁה רַבָּן שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים כֵּיוָן שֶׁשִּׁלְּחוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם וְנֶאֱמַר (שמות ו יג) "וַיְצַוֵּם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" אָמְרוּ מִפִּי הַקַּבָּלָה שֶׁאָמַר לָהֶם לְמשֶׁה וּלְאַהֲרֹן עַל מְנָת שֶׁיִּהְיוּ מְקַלְּלִים אֶתְכֶם וְסוֹקְלִין אֶתְכֶם בַּאֲבָנִים:

ג כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּצְטַוָּה הַדַּיָּן לִנְהֹג בְּמִצְוָה זוֹ כָּךְ נִצְטַוּוּ הַצִּבּוּר לִנְהֹג כָּבוֹד בַּדַּיָּן. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים א יח) "וָאֲצַוֶּה אֶתְכֶם" זוֹ אַזְהָרָה לַצִּבּוּר שֶׁתִּהְיֶה אֵימַת הַדַּיָּן עֲלֵיהֶן וְלֹא יִתְבַּזֶּה בִּפְנֵיהֶם וְלֹא יְנַהֵג קַלּוּת רֹאשׁ בְּעַצְמוֹ:

ד כֵּיצַד שֶׁנִּתְמַנָּה אָדָם פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר אָסוּר בַּעֲשִׂית מְלָאכָה בִּפְנֵי שִׁלְשָׁה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבַּזֶּה בִּפְנֵיהֶם. אִם הַמְּלָאכָה בָּרַבִּים אָסוּר עָלָיו קַל וָחֹמֶר לֶאֱכל וְלִשְׁתּוֹת וּלְהִשְׁתַּכֵּר בִּפְנֵי רַבִּים וּבִכְנִיסַת עַמֵּי הָאָרֶץ וּבִסְעוּדַת מְרֵעוּת. אוֹי לָהֶם לְאוֹתָן הַדַּיָּנִים שֶׁנָּהֲגוּ בְּכָךְ מֵעֶלְבּוֹן תּוֹרַת משֶׁה שֶׁבְּזוּ דִּינֶיהָ וְהִשְׁפִּילוּהָ עַד אֶרֶץ וְהִגִּיעוּהָ עַד עָפָר וְגָרְמוּ רָעָה לָהֶן וְלִבְנֵי בְּנֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלָעוֹלָם הַבָּא:

ה אָסוּר לִנְהֹג קַלּוּת רֹאשׁ בְּשָׁלִיחַ בֵּית דִּין וַהֲרֵי הַשָּׁלִיחַ נֶאֱמָן כִּשְׁנַיִם לְעִנְיַן הַנִּדּוּי. שֶׁאִם אָמַר פְּלוֹנִי הִקְלַנִי אוֹ הִקְלָה הַדַּיָּן אוֹ לֹא רָצָה לָבוֹא לְדִין מְשַׁמְּתִין אוֹתוֹ עַל פִּיו. אֲבָל אֵין כּוֹתְבִין פִּיתְחָא עָלָיו עַד שֶׁיָּבוֹאוּ שְׁנַיִם וְיָעִידוּ עָלָיו שֶׁנִּמְנָע לָבוֹא לְבֵית דִּין:

ו אֵין שָׁלִיחַ בֵּית דִּין חַיָּב בַּאֲמִירַת דְּבָרִים מִשּׁוּם לָשׁוֹן הָרַע. וְכָל הַמְצַעֵר שָׁלִיחַ בֵּית דִּין יֵשׁ לְבֵית דִּין רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת:

ז שֶׁלֹּא שָׁאַמַר פְּלוֹנִי שִׁלָּחַנִי בְּשֵׁם אֶחָד מִן הַדַּיָּנִים וְלֹא רָצָה בַּעַל דִּין לָבוֹא אֵין כּוֹתְבִין עָלָיו פִּיתְחָא שֶׁל שַׁמְתָּא עַד שֶׁיֹּאמַר מִשֵּׁם שִׁלָּשְׁתָּן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהָלַךְ הַשָּׁלִיחַ בְּיוֹם שֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ לִישִׁיבַת הַדַּיָּנִים. אֲבָל בַּיּוֹם הַיָּדוּעַ שֶׁהַדַּיָּנִים יוֹשְׁבִים בּוֹ לְדִין הַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁכָּל הַדַּיָּנִים מְקַבָּצִין וְאַף עַל פִּי שֶׁבָּא הַשָּׁלִיחַ בְּשֵׁם אֶחָד כְּאִלּוּ בָּא בְּשֵׁם שִׁלָּשְׁתָּן:

ח מִי שֶׁשָּׁלְחוּ לוֹ בֵּית דִּין לָבוֹא וְלֹא בָּא לַדִּין מְנַדִּין אוֹתוֹ וְכוֹתְבִין עָלָיו פִּיתְחָא וְנוֹתֵן שְׂכַר הַסּוֹפֵר וּבָעֵת שֶׁיָּבוֹא קוֹרְעִין הַפִּיתְחָא. כָּתְבוּ לוֹ פִּיתְחָא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קִבֵּל הַדִּין כֵּינָן שֶׁאָמַר הֲרֵינִי מְקַבֵּל הַדִּין קוֹרְעִין נִדּוּיוֹ. קָבְעוּ לוֹ בֵּית דִּין זְמַן שֶׁיָּבוֹא הַיּוֹם וְלֹא בָּא כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם כּוֹתְבִין עָלָיו פִּיתְחָא לָעֶרֶב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָיָה בַּמְּדִינָה וּמָרַד וְלֹא בָּא. אֲבָל אִם הָיָה בַּכְּפָרִים וְיוֹצֵא וְנִכְנָס קוֹבְעִים לוֹ זְמַן שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי. וְאִם שָׁלַם יוֹם שֵׁנִי וְלֹא בָּא אֵין כּוֹתְבִין עָלָיו פִּיתְחָא עַד לְמָחָר:

ט אֵין קוֹבְעִין זְמַן לֹא בִּימֵי נִיסָן וְלֹא בִּימֵי תִּשְׁרֵי מִפְּנֵי שֶׁהָעָם טְרוּדִין בְּמוֹעֲדוֹת. וְלֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב. אֲבָל קוֹבְעִין בְּנִיסָן שֶׁיָּבוֹא אַחַר נִיסָן וּבְתִשְׁרֵי שֶׁיָּבוֹא אַחַר תִּשְׁרֵי. אֲבָל לֹא קוֹבְעִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁיָּבוֹא אַחַר שַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל טְרוּדִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת:

י מִי שֶׁהוּא בַּמְּדִינָה וְהָלַךְ שָׁלִיחַ בֵּית דִּין וְלֹא מְצָאוֹ אֵין קוֹבְעִין לוֹ זְמַן עַד שֶׁיִּמְצָא אוֹתוֹ הַשָּׁלִיחַ וְיֹאמַר לוֹ. הָיָה בִּכְפָר חוּץ לַמְּדִינָה אִם דַּרְכּוֹ לָבוֹא בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם אוֹמֵר הַשָּׁלִיחַ אֲפִלּוּ לְאֶחָד מִן הַשְּׁכֵנִים אֲפִלּוּ לְאִשָּׁה אִם יָבוֹא פְּלוֹנִי הוֹדִיעוּהוּ שֶׁבֵּית דִּין קָבְעוּ לוֹ זְמַן שֶׁיָּבוֹא לְבֵית דִּין. וְאִם לֹא בָּא מְנַדִּין אוֹתוֹ לָעֶרֶב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁאֵין הַדֶּרֶךְ שֶׁדַּרְכּוֹ לֵילֵךְ בָּהּ עַל מְקוֹם בֵּית דִּין אֲבָל אִם דַּרְכּוֹ עֲלֵיהֶן אֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיּוֹדִיעוּ הַשָּׁלִיחַ בְּעַצְמוֹ שֶׁמָּא לֹא אָמְרוּ לוֹ הַשְּׁכֵנִים. שֶׁהֲרֵי הֵם אוֹמְרִין דַּרְכּוֹ עַל פֶּתַח בֵּית דִּין וּכְבָר הָלַךְ אֲלֵיהֶם וְנִפְטַר. וְכֵן אִם לֹא בָּא בַּמְּדִינָה עַד לְמָחָר אֵין סוֹמְכִין עַל הַשְּׁכֵנִים שֶׁמָּא שָׁכְחוּ וְלֹא אָמְרוּ לוֹ:

יא מִי שֶׁבָּא לְבֵית דִּין וְקִבֵּל הַדִּין וְאָמְרוּ לוֹ לְשַׁלֵּם וְהָלַךְ וְלֹא שִׁלֵּם אֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּתְרוּ בּוֹ שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי. וְאַחַר כָּךְ מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן מַה שֶּׁהוּא חַיָּב. וְאִם עָמַד שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא תָּבַע לְהַתִּיר נִדּוּיוֹ מַחֲרִימִין אוֹתוֹ:

פרק כו

א כָּל הַמְקַלֵּל דַּיָּן מִדַּיָּנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב כז) "אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל". וְכֵן אִם קִלֵּל הַנָּשִׂיא אֶחָד רֹאשׁ סַנְהֶדְרֵי גְּדוֹלָה אוֹ הַמֶּלֶךְ הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב כז) "וְנָשִׂיא בְעַמְּךָ לֹא תָאֹר". וְלֹא דַּיָּן וְנָשִׂיא בִּלְבַד אֶלָּא כָּל הַמְקַלֵּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לוֹקֶה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט יד) "לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ". וְלָמָּה נֶאֱמַר חֵרֵשׁ שֶׁאֲפִלּוּ זֶה שֶׁהוּא אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְלֹא נִצְטַעֵר בְּקִלְלָה זוֹ לוֹקֶה עַל קִלְלָתוֹ. וְיִרָּאֶה לִי שֶׁהַמְקַלֵּל אֶת הַקָּטָן הַנִּכְלָם לוֹקֶה (הֲרֵי הוּא כְּחֵרֵשׁ):

ב הַמְקַלֵּל אֶת הַמֵּת פָּטוּר. הוֹאִיל וּמְקַלֵּל כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל חַיָּב לָמָּה יִחֵד לָאו עַל דַּיָּן וְלָאו עַל נָשִׂיא לְחַיְּבוֹ שְׁתַּיִם. נִמְצֵאתָ לָמֵד שֶׁהַמְקַלֵּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה בֵּין גָּדוֹל בֵּין קָטָן לוֹקֶה אַחַת. וְאִם קִלֵּל דַּיָּן לוֹקֶה שְׁתַּיִם. וּבֵן נָשִׂיא שֶׁקִּלֵּל אָבִיו חַיָּב מִשּׁוּם אַרְבָּעָה שֵׁמוֹת. שְׁלֹשָׁה שֶׁל כָּל אָדָם וְאֶחָד מִשּׁוּם הָאָב:

ג הַמְקַלֵּל עַצְמוֹ לוֹקֶה כְּמוֹ שֶׁקִּלֵּל אֲחֵרִים שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד ט) "הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ". וְאֶחָד הַמְקַלֵּל עַצְמוֹ אוֹ חֲבֵרוֹ אוֹ נָשִׂיא אוֹ דַּיָּן אֵינוֹ לוֹקֶה עַד שֶׁיְּקַלֵּל בְּשֵׁם מִן הַשֵּׁמוֹת. כְּגוֹן יָהּ וֵאלֹהִים וְשַׁדַּי וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. אוֹ בְּכִנּוּיִים מִן הַכִּנּוּיִים כְּגוֹן חַנּוּן וְקַנָּא וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. הוֹאִיל וְהוּא חַיָּב אִם קִלֵּל בְּכָל הַכִּנּוּיִים כָּךְ אִם קִלֵּל בְּכָל לָשׁוֹן חַיָּב שֶׁהַשֵּׁמוֹת שְׁקוּרְאִין בָּהֶן הַגּוֹיִם לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֲרֵי הֵן כְּכָל הַכִּנּוּיִים. וְאָרוּר בּוֹ שְׁבוּעָה בּוֹ קִלָּלָה בּוֹ נִדּוּי:

ד אֵינוֹ לוֹקֶה עַד שֶׁיִּתְרוּ בּוֹ בִּפְנֵי עֵדִים כִּשְׁאָר כָּל חַיָּבֵי לָאוִין. אֲבָל אִם לֹא הָיְתָה שָׁם הַתְרָאָה אוֹ שֶׁקִּלֵּל בְּלֹא שֵׁם וּבְלֹא כִּנּוּי כְּגוֹן שֶׁאָמַר אָרוּר פְּלוֹנִי אוֹ שֶׁהָיְתָה הַקְּלָלָה בָּאָה מִכְּלַל הַדְּבָרִים כְּגוֹן שֶׁאָמַר אַל יְהִי פְּלוֹנִי בָּרוּךְ לַה' אוֹ אַל יְבָרְכֵהוּ אֵל וְכַיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלּוּ אֵינוֹ לוֹקֶה:

ה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה אִם חֵרֵף תַּלְמִיד חָכָם מְנַדִּין אוֹתוֹ. וְאִם רָצוּ הַדַּיָּנִים לְהַכּוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת מַכִּין וְעוֹנְשִׁין אוֹתוֹ כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְאוּ שֶׁהֲרֵי בְּזֶה אֶת הַזָּקֵן. וְאִם חֵרֵף עַם הָאָרֶץ עוֹנְשִׁין הַדַּיָּנִים בַּדָּבָר כְּפִי מַה שֶּׁהַשָּׁעָה צְרִיכָה לוֹ לְפִי הַמְחָרֵף וּלְפִי זֶה שֶׁנִּתְחָרֵף:

ו אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לַדַּיָּן אוֹ לַנָּשִׂיא לִמְחֹל עַל כְּבוֹדוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחֹל עַל קִלְלָתוֹ. וְכֵן שְׁאָר הָעָם אַף עַל פִּי שֶׁמָּחַל הַמְקַלֵּל מַלְקִין אֶת הַמְקַלֵּל שֶׁכְּבָר חָטָא וְנִתְחַיֵּב. אֲבָל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב נִדּוּי מִפְּנֵי שֶׁהִפְקִיר בְּבֵית דִּין וְרָצוּ בֵּית דִּין לִמְחֹל עַל כְּבוֹדָן וְלֹא נִדּוּהוּ הָרִאשׁוֹת בְּיָדָן. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה בַּדָּבָר הֶפְסֵד בִּכְבוֹד הַבּוֹרֵא. כְּגוֹן שֶׁהָיוּ הָעָם מְבַעֲטִין בְּדִבְרֵי תוֹרָה וּבַדַּיָּנִים הוֹאִיל וּפָקְרוּ הָעָם בַּדָּבָר צְרִיכִין לְחַזֵּק וְלַעֲנֹשׁ כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְאֶה לָהֶם:

ז כָּל הַדָּן בְּדַיְנֵי עַכּו״ם וּבְעַרְכָּאוֹת שֶׁלָּהֶן אַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ דִּינֵיהֶם כְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל הֲרֵי זֶה רָשָׁע וּכְאִלּוּ חֵרֵף וְגִדֵּף וְהֵרִים יָד בְּתוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא א) ״וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם״ לִפְנֵיהֶם וְלֹא לִפְנֵי עַכּו״ם לִפְנֵיהֶם וְלֹא לִפְנֵי הֶדְיוֹטוֹת. הָיְתָה יַד הָעַכּו״ם תַּקִּיפָה וּבַעַל דִּינוֹ אַלָּם וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ בְּדַיְנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְבָּעֲנוּ לְדַיְנֵי יִשְׂרָאֵל תְּחִלָּה. אִם לֹא רָצָה לָבוֹא נוֹטֵל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין וּמַצִּיל בְּדַיְנֵי עַכּו״ם מִיַּד בַּעַל דִּינוֹ: סְלִיקוּ לְהוּ הִלְכוֹת סַנְהֶדְרִין בְּסַ״ד